

Papež BENEDIKT XVI.
Posinodalna apostolska spodbuda
EVHARISTIJA – ZAKRAMENT LJUBEZNI

Papež BENEDIKT XVI.

Posinodalna apostolska spodbuda

EVHARISTIJA

ZAKRAMENT LJUBEZNI

SACRAMENTUM CARITATIS

Družina
Ljubljana
2007

CERKVENI DOKUMENTI 115

Papež Benedikt XVI., Posinodalna apostolska spodbuda EVHARISTIJA – ZAKRAMENT LJUBEZNI. Naslov izvirnika: Benedetto XVI, Esortazione apostolica postsinodale SACRAMENTUM CARITATIS, Città del Vaticano 2007. Prevod in spremna beseda: Rafko Valenčič. Redakcija in lektoriranje: Janez Zupet.

© Libreria Editrice Vaticana

© Družina, Ljubljana

Zbirko CERKVENI DOKUMENTI izdaja Družina, d. o. o.. Urednik: Rafko Valenčič. Uredništvo: Trubarjeva 80, 1000 Ljubljana. Uprava: Družina, d. o. o. Krekov trg 1, 1000 Ljubljana, SLO. Za založbo. Dr. Janez Gril.

Tisk: Tiskarna Formatisk d. o. o.

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

27-549

BENEDICTUS XVI, papež

Evharistija, zakrament ljubezni, Sacramentum caritatis :
posinodalna apostolska spodbuda / papež Benedikt XVI. ; [prevod in
spremna beseda Rafko Valenčič]. - Ljubljana : Družina, 2007. -
(Cerkveni dokumenti ; 115)

ISBN 978-961-222-667-1

232865280

Papež BENEDIKT XVI.

Posinodalna apostolska spodbuda

**EVHARISTIJA
ZAKRAMENT LJUBEZNI**

SACRAMENTUM CARITATIS

*Škofom, duhovnikom, posvečenim osebam in vernim laikom
o evharistiji, izviru in vrhuncu življenja in poslanstva Cerkve!*

UVOD

1. Sveta evharistija, zakrament ljubezni,¹ je dar Jezusa Kristusa samega, ki nam razodeva neskončno ljubezen Boga do vsakega človeka. V tem čudovitem zakramentu se kaže »največja« ljubezen, tista ljubezen, ki človeka nagiba, da »dá življenje za prijatelje« (Jn 15,13). Jezus je namreč »ljubil svoje do konca« (Jn 13,1). S to besedo evangelist izraža neskončno ponižnost, ki jo je Jezus pokazal. Preden je za nas umrl na križu, se je opasal s platnom ter umil noge svojim apostolom. Na isti način nam Jezus v zakramentu evharistije še naprej izkazuje ljubezen »do konca«, vse do darovanja lastnega telesa in krvi. Kakšno čudenje je prevevalo srca apostolov ob Gospodovih znamenjih in besedah med zadnjo večerjo! Kakšno čudenje mora tudi v naših srcih prebuditi evharistična skrivnost!

¹ Sv. Tomaž Akvinski, *Summa Theologiae* III, q. 73, a. 3.

Hrana resničnosti

2. V oltarnem zakramentu Gospod prihaja naproti človeku, ustvarjenemu po Božji podobi in podobnosti (prim. 1 Mz 1,27), in postane njegov sopotnik. V tem zakramentu namreč Gospod postane hrana človeku, lačnemu resnice in svobode. Samo resnica nas resnično osvobaja (prim. Jn 8,36). Kristus postaja hrana resničnosti. Sv. Avguštin z globokim poznavanjem človeške stvarnosti govori, kako se človek neposredno, ne pa prisiljeno, odziva na to, kar ga privlači in v njem prebujata hrepenenje. Ko se vprašuje, kaj more končno prebuditi človekovo najglobljo intimnost, sv. Avguštin kliče: »Kaj si duša bolj želi kakor resnico?«² Vsak človek namreč nosi v sebi neusahljivo željo po zadnji in dokončni resnici. Zato se Gospod, ki je »pot, resnica in življenje« (Jn 14,6), obrača h koprnečemu človeškemu srcu, ki se počuti kot žejen romar, obrača se k srcu, ki hrepeni k izviru življenja, k srcu, ki prosi za resnico. Jezus Kristus je namreč Resnica, ki je postala Človek, tisti, ki k sebi privlači svet. »Jezus je polarna zvezda človeške svobode. Brez njega svoboda izgubi svojo orientacijo, kajti brez spoznanja resnice se resnica zmaliči, odtuji in postane neplodna misel. V Njem pa se svoboda najde.«³ V zakramentu evharistije nam Jezus na poseben način razodeva *resničnost ljubezni*, ki je bistvo Boga. Ta evangeljska resnica se dotika vsakega in vsega človeka. Cerkev, ki ima v evharistiji svoje življenjsko središče, si nenehno prizadeva, da bi vsem – *v ugodnih in neugodnih okoliščinah* (prim. 2 Tim 4,2) – oznajala, da je Bog ljubezen.⁴ Ker je Kristus postal za nas hrana resnice, se Cerkev obrača k človeku in ga vabi, da svobodno sprejme Božji dar.

² Sv. Avguštin, *In Iohannis Evangelium Tractatus*, 26.5: PL 35, 1609.

³ Benedikt XVI., *Govor udeležencem Plenarne skupščine Kongregacije za verski nauk* (10. 2. 2006), v: AAS 98 (2006), 255.

⁴ Prim. Benedikt XVI., *Govor članom Rednega sveta Generalnega tajništva škofjovske sinode* (1. 6. 2006), v: *L' Osservatore Romano*, 2. 6. 2006, str. 5.

Razvoj mašnega obreda

3. Ko zremo dvatisočletno zgodovino Kristusove Cerkve, ki jo modro vodi Sveti Duh, s hvaležnostjo občudujemo v času se spreminjajoč razvoj obreda, v katerem se spominjamo dogodkov našega odrešenja. Od mnogovrstnih oblik obreda v prvih stoletjih, ki jih še danes kažejo obredi starodavnih Cerkva na Vzhodu, do razširjenja rimskega obreda; od jasno izraženih oblik tridentinskega koncila in Misala sv. Pija V. do liturgične prenovе, ki jo je izvedel 2. vatikanski koncil – na vseh teh stopnjah zgodovine Cerkve evharistično slavje, ki je izvir in vrhunec njenega življenja in poslanstva, blesti v bogoslužnem obredu v vsem svojem mnogovrstnem bogastvu. Glede zgodovine obreda je *11. Generalna skupščina redne škofovske sinode*, ki je potekala od 2. do 23. oktobra 2005 v Vatikanu, izrazila globoko hvaležnost Bogu in v njej videla delo Svetega Duha. Sinodalni očetje so ugotovili in poudarili blagodejni vpliv, ki ga je imela liturgična prenova 2. vatikanskega koncila v življenju Cerkve.⁵ Škofovska sinoda je namreč imela možnost presojanja njene uresničitve na sinodalnih zasedanjih. Izraženo je bilo veliko pozitivnih ugotovitev in potrjeno, da tudi razne težave in nekatere zlorabe ne morejo zamegliti primernosti in vrednosti liturgične prenovе, ki vsebuje bogastvo, ki ga še nismo v polnosti spoznali. Konkretno gre za to, da razumemo spremembe, ki jih je načrtal koncil, v duhu enovitosti, ki je značilna za zgodovinski razvoj samega obreda, ne da bi vanj vnašali umetne prelome.⁶

Škofovska sinoda in leto evharistije

4. Poleg tega je treba poudariti odnos zadnje škofovske sinode do evharistije glede na dogajanja v življenju Cerkve

⁵ Prim. *Propositio (Predlog; v nadaljevanju dosledno Propositio) 2.*

⁶ Pri tem se sklicujem na nujnost hermenevtike (razlage) občestva in sicer v odnosu do pravega razumevanja liturgične prenovе po 2. vatikanskem koncilu; prim. Benedikt XVI., *Govor Rimski kuriji* (22. 12. 2005), v: AAS 98 (2005), 44–45.

v zadnjih letih. Predvsem se moramo spomniti na veliki jubilej leta 2000, s katerim je moj ljubljeni prednik, Božji služabnik papež Janez Pavel II. povedel Cerkev v tretje tisočletje krščanstva. Jubilejno leto je nedvomno imelo močan evharistični značaj. Prav tako ne smemo prezreti, da smo v času pred škofovsko sinodo in v nekem smislu kot pripravo nanjo, obhajali *leto evharistije*, kakor ga je dolgoročno načrtoval Janez Pavel II. za vso Cerkev. Ta čas, ki se je pričel z *mednarodnim evharističnim kongresom v Guadalajari* v oktobru leta 2004, se je zaključil 23. oktobra 2005, torej ob sklepu 11. škofovske sinode z beatifikacijo petih blaženih, ki so se posebej odlikovali po pobožnosti do evharistije. To so: škof Jožef Bilczewski, duhovniki Gajetan Catanoso, Žigmund Gorazowski in Albert Hutardo Cruchaga, ter redovnik, kapucin Feliks iz Nikozije. Na podlagi učenja papeža Janeza Pavla II., zapisanega v Apostolskem pismu *Ostani z nami, Gospod (Mane nobiscum Domine)*,⁷ in pomembnih predlogov Kongregacije za bogoslužje in disciplino zakramentov,⁸ so bile dane številne pobude, ki so jih sprejele škofije in druge cerkvene ustanove, da bi v vernikih prebudile in podpirale evharistično češčenje ter spodbudile dejavno solidarnost, ki naj po navdihu evharistije doseže vse pomoči potrebne. Končno je treba omeniti pomembnost zadnje okrožnice *Cerkev iz evharistije (Ecclesia de eucharistia)* mojega spoštovanega prednika Janeza Pavla II.,⁹ v kateri nam je zapustil zanesljivo izhodišče cerkvene nauka o evharistiji in poslednje pričevanje o osrednjem mestu, ki ga je imel ta božanski zakrament v njegovem življenju.

⁷ Prim. Janez Pavel II., Apostolsko pismo *Ostani z nami, Gospod*, Cerkveni dokumenti – Nova serija 5, Družina, Ljubljana 2004 (v: AAS 97 /2004/ 337–352).

⁸ Prim. *Anno dell' Eucarestia: suggerimenti e proposte* (15. 10. 2004), v: *L' Osservatore Romano*, 15. 10. 2004, Supplemento.

⁹ Prim. Janez Pavel II., Okrožnica *Cerkev iz evharistije*, Cerkveni dokumenti 101, Družina, Ljubljana 2003. Navajamo še dokument Kongregacije za bogoslužje in disciplino zakramentov, Navodilo *Redemptionis Sacramentum* (25. 3. 2003), v: AAS 96 (2004) 549–601, kakor ga je izrecno naročil Janez Pavel II.

Namen posinodalne apostolske spodbude

5. Posinodalna apostolska spodbuda želi vnovič predstaviti bogastvo razmišljanj in predlogov, ki jih je obravnavala nedavna *Generalna skupščina redne škofjovske sinode* in sicer začevši od načrta (*Lineamenta*) do predlogov (*Propositiones*) in nadalje do delovnega gradiva (*Instrumentum laboris*), posegov pred razpravami in po njih (*Relationes ante et post disceptationem*), interventov sinodalnih očetov, poslušalcev in bratskih delegacij. Vse to ima namen jasno označiti temeljne usmeritve prizadevanj ter prebuditi v Cerkvi nove pobude in evharistični žar. Zavedajoč se bogatega doktrinalnega in disciplinarnega izročila, ki se je v teku stoletij nabralo o zakramentu evharistije,¹⁰ želim v tem dokumentu – ob upoštevanju želje sinodalnih očetov¹¹ – predvsem priporočiti, naj krščansko ljudstvo poglobi povezavo med *evharistično skrivnostjo*, *liturgičnim dejanjem* in *novim duhovnim bogoslužjem*, ki izhaja iz evharistije kot *zakramenta ljubezni*. V tem duhu želim povezati to apostolsko spodbudo s svojo prvo okrožnico *Bog je ljubezen (Deus caritas est)*, v kateri sem večkrat omenjal zakrament evharistije, da bi s tem poudaril njeno povezanost s krščansko ljubeznijo tako v odnosu do Boga kot v odnosu do bližnjega: »Učlovečeni Bog nas vse priteguje k sebi. Zato razumemo, da postane *agape (ljubezen)* zdaj ime tudi za evharistijo: v njej prihaja Božja *agape* telesno k nam, da bi v nas in po nas nadaljevala svoje delo.«¹²

¹⁰ Navajamo najpomembnejše: Tridentinski koncil, *Doctrina et canones de ss. Missae sacrificio*, DS 1738–1759; Leon XIII., Okrožnica *Mirae caritatis* (28. 5. 1902), v: AAS (1903) 115–136; Pij XII., Okrožnica *Mediator Dei et hominum* (20. 11. 1947), v: AAS 39 (1947) 521–595; Pavel VI., Okrožnica *Mysterium fidei* (3. 9. 1965), v: AAS 57 (1965) 753–774; Janez Pavel II., Okrožnica *Cerkev iz evharistije* (2003); Kongregacija svetih obredov, *Navodilo o češčenju evharistične skrivnosti (Eucharisticum mysterium)*, 25. 5. 1967, Ljubljana 1967 (v: AAS 59 / 1967 / 539–573); *Instructio Liturgiæ authenticam* (28. 3. 2001), v: AAS 93 (2001) 685–726.

¹¹ Prim. *Propositio* 1.

¹² Benedikt XVI., Okrožnica *Bog je ljubezen*, Cerkveni dokumenti 112, Družina, Ljubljana 2006, 14.

Prvi del

EVHARISTIJA KOT SKRIVNOST, V KATERO VERUJEMO

»To je Božje delo, da verujete v tistega, ki ga je on poslal«
(Jn 6,29)

Evharistična vera Cerkve

6. »Skrivnost vere!« – »Mysterium fidei!« S temi besedami, ki jih duhovnik spregovori pri maši neposredno po posvetilnih besedah, oznanja skrivnost, ki jo obhajamo, in označuje občudovanje bistvenega spremenjenja kruha in vina v telo in kri Jezusa Kristusa. Gre za stvarnost, ki presega vsako človeško razumsko predstavo. Dejansko je evharistija v pravem pomenu besede »skrivnost vere«; je »vsebina in najvišja stvar naše vere«. ¹³ Vera Cerkve je v bistvu evharistična vera, ki se na poseben način hrani z evharistične mize. Vera in zakramenti so dvojni dopolnjujoči se vidik občestvenega življenja Cerkve. Vera, ki jo prebujata oznanilo Božje besede, se hrani in raste v srečanju z milostjo vstalega Gospoda, ta pa se uresničuje v zakramentih: »Vera se izraža v obredih, obred pa obnavlja in utrjuje vero.« ¹⁴ Zato je oltarni zakrament vedno v središču življenja Cerkve. »Zaradi evharistije se Cerkev vedno znova poraja!« ¹⁵ Kolikor bolj je živa vera v evharistijo navzoča v Božjem ljudstvu, toliko globlja je njegova deležnost pri življenju Cerkve po prepričljivem sprejemanju poslanstva, ki ga je Kristus zapupal svojim apostolom. O tem pričuje vsa zgodovina Cerkve.

¹³ *Katekizem katoliške Cerkve*, Ljubljana 1993, 1327.

¹⁴ *Propositio* 16.

¹⁵ Benedikt XVI., *Homilija ob začetku papeške službe* (7. 5. 2005), v: Benedikt XVI., *Homilije in govori*, Cerkevni dokumenti 111, Družina, Ljubljana 2005, 21–26.

Vsaka resnična prenova je na neki način povezana z vnovičnim odkritjem vere v Gospodovo evharistično navzočnost sredi njegovega ljudstva.

SVETA TROJICA IN EVHARISTIJA

Kruh, ki je prišel iz nebes

7. Prva stvarnost evharistične vere je skrivnost samega Boga, ljubezni Svete Trojice. V Jezusovem pogovoru z Nikodemom je izražena beseda, ki pojasnjuje to resnico: »Bog je namreč svet tako ljubil, da je dal svojega edinorojenega Sina, da bi se nihče, kdor veruje vanj, ne pogubil, ampak bi imel večno življenje« (Jn 3,16–17). Te besede kažejo na prvenstveni razlog Božjega daru. V evharistiji Jezus ne daje »nekaj«, marveč samega sebe; daje nam svoje telo in preliva svojo kri. Tako podarja vse svoje bivanje in nam razodeva izvir svoje ljubezni. On je večni Božji Sin, ki nam ga daruje Oče. V evangeliju še vedno poslušamo Jezusove besede, potem ko je množico nasitil s pomnožitvijo hlebov in ribic, kako poslušalcem, ki so mu sledili do shodnice v Kafarnaumu, pravi: »Moj Oče vam daje pravi kruh iz nebes; Božji kruh je namreč tisti, ki prihaja iz nebes in daje svetu življenje« (Jn 6,32–33). S tem poistoveti samega sebe, lastno telo in kri, s kruhom: »Jaz sem živi kruh, ki sem prišel iz nebes. Če kdo jé ta kruh, bo živel vekomaj. Kruh pa, ki ga bom jaz dal, je moje meso za življenje sveta« (Jn 6,51). Tako se Jezus razodene kot kruh življenja, ki ga večni Oče daje ljudem.

Zastorjski dar Svete Trojice

8. V evharistiji se razodeva načrt ljubezni, ki vodi vso odrešitveno zgodovino (prim. Ef 1,10; 3,8–11). V tej zgodovini se *troedini Bog*, ki je ljubezen sama (prim. Jn 4,7–8), v polnosti poveže z našim človeškim bivanjem. Pod podobama kruha in vina, pod katerima se nam Kristus daruje pri velikonočni

gostiji (prim. *Lk* 22,14–20; *1 Kor* 11,23–26), je navzoče Božje življenje, ki prihaja k nam in se nam podarja v zakramentalni podobi. Bog je popolno občestvo med Očetom, Sinom in Svetim Duhom. Od stvarjenja dalje je človek poklican k neki obliki deležnosti z življenjskim dihom Boga (prim. *1 Mz* 2,7). V Kristusu, umrlem in vstalem, in po izlitju Svetega Duha, ki nam je dan v vsej polnosti (prim. *Jn* 3,34), smo deležni Božjega prijateljstva.¹⁶ Jezus Kristus, ki »je po večnem Duhu sam sebe daroval kot brezmadežnega Bogu« (*Heb* 9,14), nam v evharističnem daru priobčuje Božje življenje. Gre za absolutno zastopniški dar, ki povsem ustreza Božjim obljubam, izpolnjenim v vsej polnosti. »Skrivnost vere« je skrivnost trinitarične ljubezni, h kateri smo po milosti poklicani, da smo je deležni. Zato smemo tudi mi klicati s sv. Avguštinom: »Če vidiš ljubezen, vidiš Sveto Trojico.«¹⁷

EVHARISTIJA – JEZUS KOT RESNIČNO DAROVANO JAGNJE

Nova in večna zaveza v Jagnjetovi krvi

9. Poslanstvo, zaradi katerega je Jezus prišel k nam, doseže svojo dovršitev v velikonočni skrivnosti. Na križu, s katerega je vse pritegnil k sebi (prim. *Jn* 12,32), je, preden je »izročil svojega duha«, izrekel besede: »Dopolnjeno je« (*Jn* 19,30). V skrivnosti svoje pokorščine vse do smrti, smrti na križu (prim. *Flp* 2,8), se je dovršila nova in večna zaveza. Božja in človeška svoboda sta se v polnosti združili v njegovem križanem telesu v nerazdružljivi in za vselej veljavni zavezi. Tudi za greh je Božji Sin zadostil enkrat za vselej (prim. *Heb* 7,27; *1 Jn* 2,2; 4,10). Kot sem imel priliko že povedati, se je »v njegovi smrti na križu dopolnil tisti Božji obrat proti samemu sebi, v katerem se daruje, da bi zopet dvignil človeka in ga rešil. Takšna je

¹⁶ Prim. *Propositio* 4.

¹⁷ Sv. Avguštin, *De Trinitate*, VIII, 8, 12: CCL 50, 287.

torej ljubezen v svoji najbolj radikalni obliki». ¹⁸ V velikonočni skrivnosti se je zares uresničila naša osvoboditev od greha in smrti. Ob postavitvi evharistije je Jezus govoril o »novi in večni zavezi«, sklenjeni z njegovo prelito krvjo (prim. Mt 26,28; Mr 14,24; Lk 22,20). Zadnji namen njegovega poslanstva je bil viden že od začetka njegovega javnega delovanja. Ko je Janez Krstnik na obalah Jordana videl Jezusa, ki prihaja k njemu, je vzkliknil: »Glejte Božje Jagnje, ki odvzema greh sveta« (Jn 1,29). Značilno je, da iste besede rabimo, kadar koli obhajamo mašo, in nas duhovnik povabi, da pridemo k oltarju: »Blagor povabljenim na Gospodovo gostijo; glejte, Jagnje Božje, ki odjemlje grehe sveta«. Jezus je *resnično* velikonočno jagnje, ki se je prostovoljno darovalo za nas kot žrtev in tako uresničilo novo in večno zavezo. Evharistija izraža to radikalno novost, ki nam je predložena pri vsakem obhajanju maše. ¹⁹

Postavitev evharistije

10. Tako smo prišli do trenutka, ko moramo premišljeva- ti o postavitvi evharistije pri zadnji večerji. To se je zgodilo v povezavi z obredno večerjo, pri kateri se je izraelsko ljudstvo spominjalo najpomembnejšega dogodka svoje zgodovine: osvoboditve iz suženjstva v Egiptu. Obredna večerja, povezana z daritvijo jagnjeta (prim. 2 Mz 12,1–28.43–51), je bila spomin na preteklost, vendar je bila tudi preroški spomin oziroma oznanilo prihodnje osvoboditve. Izraelsko ljudstvo je doživljalo, da ta osvoboditev ni bila dokončna, kajti njegova zgodovina je bila še vedno močno zaznamovana s suženjstvom greha. Spomin na preteklo osvoboditev je tako odpiral vprašanje in pričakovanje globlje, radikalnejše, vsesplošne in dokončne osvoboditve. V tem smislu Jezus prinaša novost svojega daru. V zahvalni molitvi, tako imenovani *berakah*, se Jezus zahvaljuje Očetu ne samo za velike dogodke pretekle zgodovine, marveč tudi za lastno »poveličanje«. Ko je Jezus postavil zakrament ev-

¹⁸ Benedikt XVI., Okrožnica *Bog je ljubezen*, 12.

¹⁹ Prim. *Propositio* 3.

haristije, je vnaprej naznanil in vključil svojo daritev na križu in zmago vstajenja. Hkrati se je razodel kot resnično daritveno Jagnje, ki je bilo predvideno v Očetovih načrtih od stvarjenja sveta, kakor je zapisano v *Prvem pismu apostola Petra* (prim. 1,18–20). Ko Jezus postavlja svoj dar v ta kontekst dogajanj, pokaže odrešenjski smisel svoje smrti in vstajenja, skrivnosti, ki postane prenovitvena stvarnost zgodovine in vsega vesoljstva. Postavitev evharistije dejansko kaže, da je smrt, ki je sama v sebi nekaj nasilnega in absurdnega, postala v Jezusu dejanje najpopolnejše ljubezni in dokončna osvoboditev človeštva od zla.

Podoba, ki postane resničnost

11. Jezus tako prinaša radikalno *novost (novum)* v starodavno judovsko daritveno večerjo. Ni treba, da bi kristjani ponavljali to večerjo. Cerkveni očetje upravičeno govorijo, da *podoba postane resničnost (figura transit in veritatem)*, to je: kar je doslej oznanjalo prihodnjo resničnost, je prepustilo prostor resnici sami. Starodavni obred je dopolnjen in je dokončno presežen z darom ljubezni učlovečenega Božjega Sina. Kristus, hrana resničnosti, darovan za nas, je »*mesto starega nam dan*« (»*dat ... figuris terminum*«).²⁰ Z naročilom: »To delajte v moj spomin« (Lk 22,19; 1 Kor 11,25) od nas pričakuje, da bomo odgovorili na njegov dar in ga bomo zakramentalno obnavljali. Poleg tega je Gospod s temi besedami tako rekoč izrazil pričakovanje, da bo njegova Cerkev, rojena iz njegove daritve, sprejela ta dar in pod vodstvom Svetega Duha oblikovala liturgično podobo zakramenta. Spominjanje njegovega popolnega daru dejansko ni zgolj ponavljanje zadnje večerje, marveč je ravno v evharistiji kot radikalni novosti krščanskega bogoslužja. Jezus nam je tako zaupal nalogo vstopiti v »njegovo uro«, to je »evharistija nas vodi v Jezusovo dejanje darovanja. Ne sprejemamo torej samo statično učlovečene *Besede (Logosa)*,

²⁰ *Molitveno bogoslužje*, Himna za molitveno branje na praznik Svetega Rešnjega telesa.

ampak nas zajame dinamika njegovega darovanja».²¹ On nas »priteguje k sebi«.²² Bistveno spremenjenje kruha in vina v njegovo telo in kri postavlja v stvarstvo načelo radikalne spremenitve kot nekakšne »jedrske cepitve«, če naj rabimo ta danes znan izraz, ki nas uvede v srčiko biti, to je spremenitve, ki naj prebudi proces preoblikovanja stvarnosti; zadnji cilj tega pa je prenovitev vsega stvarstva, vse do tega, da bo Bog vse v vsem (prim. *1 Kor* 15,28).

SVETI DUH IN EVHARISTIJA

Jezus in Sveti Duh

12. S svojo besedo ter s kruhom in vinom je Gospod sam označil bistvene prvine novega bogoslužja. Cerkev, njegova nevesta, je poklicana dan za dnem k obhajanju evharistične gostije v njegov spomin. S tem je odrešenjsko daritev svojega Ženina zapisala v zgodovino človeštva in jo zakramentalno ponavzoča v vseh kulturah. Ta vélika skrivnost se obhaja v liturgičnih oblikah, ki jih Cerkev, ki jo vodi Sveti Duh, dopolnjuje v času in prostoru.²³ V tem smislu moramo prebujati v sebi zavest, da ima v razvoju liturgičnih oblik in poglobitvi božanskih skrivnosti Sveti Duh prvenstveno mesto. Sveti Duh kot prvi dar verujočim,²⁴ ki je deloval že pri stvarjenju sveta (prim. *1 Mz* 1,2), je v polnosti navzoč v življenju učlovečene Besede: Jezus Kristus je v resnici spočet v Devici Mariji v moči Svetega Duha (prim. *Mt* 1,18; *Lk* 1,35); v začetku Jezusovega javnega delovanja, ob bregovih reke Jordana, je prišel nadenj v podobi goloba (prim. *Mt* 3,16 in vzp.); v tem Duhu Jezus dela, govori in spodbuja (prim. *Lk* 10,21); v istem Duhu je pripravljen na darovanje samega sebe (prim. *Heb* 9,14). V svojem »poslovilnem

²¹ Benedikt XVI., Okrožnica *Bog je ljubezen*, 13.

²² Prim. Benedikt XVI., *Homilija pri slovesni maši na Marienfeldu* (21. 8. 2005), v: Benedikt XVI., *Božja revolucija*, Družina, Ljubljana 2005, 83–90.

²³ Prim. *Propositio* 3.

²⁴ Prim. *Rimski misal*, IV. evharistična molitev.

govoru«, kakor ga navaja evangelist Janez, Jezus daritev svojega življenja v velikonočni skrivnosti jasno povezuje z darom Svetega Duha apostolom (prim. *Jn* 16,7). Ko je vstal od mrtvih in je nosil na svojem telesu znamenja trpljenja, je apostolom vdihnil Svetega Duha (prim. *Jn* 20,22) in jih tako naredil deležne svojega poslanstva (prim. *Jn* 20,21). Sveti Duh je poučil apostole o vsem in jih spomnil vsega, kar jim je Kristus govoril (prim. *Jn* 14,26), kajti njegova naloga kot Duha resnice (prim. *Jn* 15,26) je, da uvede apostole v vso resnico (prim. *Jn* 16,13). *Apostolska dela* poročajo, kako je Sveti Duh prišel nad apostole, zbrane na binkoštni dan v molitvi z Marijo (prim. 2,1–4), in jih spodbudil k oznanjevanju veselega oznanila vsem narodom. Prav tako Kristus v moči Svetega Duha ostaja navzoč in delujoč v svoji Cerkvi in sicer po evharistiji kot njenem življenjskem viru.

Sveti Duh in evharistično slavlje

13. V tem smislu moremo razumeti odločilno vlogo Svetega Duha v obhajanju evharistije, zlasti v zvezi s sprememnitvijo (transsubstanciacijo). To spoznanje je mogoče ustrezno potrditi s pričevanji cerkvenih očetov. Tako sv. Ciril Jeruzalemski v svojih *Katehezah* spominja, da »kličemo usmiljenega Boga, naj pošlje svojega Svetega Duha na darove, ki so pred nami, da spremeni kruh v Kristusovo telo in vino v njegovo kri. To, česar se Sveti Duh dotakne, je posvečeno in popolnoma preoblikovano«. ²⁵ Tudi sv. Janez Krizostom omenja, da duhovnik tedaj, ko obhaja mašo, kliče Svetega Duha. ²⁶ Kakor Elija, pravi, duhovnik priključuje Svetega Duha, da bi se »izlivajoč milost na žrtev po njej razsvetlile duše vseh«. ²⁷ Zato je za duhovno življenje vernikov potrebno jasnejše spoznanje bogastva anafore: hkrati z besedami, ki jih je Kristus izrekel pri zadnji večerji, vsebuje

²⁵ Sv. Ciril Jeruzalemski, *Catechesis* XXIII, 7: PG 33, 1114 sl.

²⁶ Prim. sv. Janez Krizostom, *De Sacerdotio (O duhovništvu)*, VI, 4: PG 48, 681; F. K. Lukman (prev.), *Janeza Krizostoma, Izbrani spisi*, Ljubljana 1942, 188–211.

²⁷ Prav tam, III, 4: PG 48, 642.

epiklezo, to je klic k Očetu, da pošlje dar Svetega Duha, da bi kruh in vino postala telo in kri Jezusa Kristusa in bi tako »vse občestvo vedno bolj postalo Kristusovo telo«. ²⁸ Sveti Duh, ki ga duhovnik priključ nad darove kruha in vina, položene na oltar, je isti Duh, ki združuje vernike »v eno samo telo« in jih tako naredi za duhovno, Bogu prijetno daritev. ²⁹

EVHARISTIJA IN CERKEV

Evharistija kot vzročno počelo Cerkve

14. Po evharističnem zakramentu Jezus vodi vernike v svojo »uro«. Tako nam pokaže zaželeno povezanost med seboj in nami, med svojo osebo in Cerkvijo. Kristus je prav z daritvijo na križu rodil Cerkev kot svojo nevesto in telo. Cerkveni očetje so obširno razpravljali o odnosu med izvorom Eve, rojene iz strani spečega Adama (prim. *1 Mz* 2,21–23) ter nove Eve, to je Cerkve, rojene iz odprte strani Kristusa, potopljenega v smrtni sen. Kakor poroča evangelist Janez, sta iz prebodene strani pritekli kri in voda (prim. *Jn* 19,34), ki sta znamenje zakramentov. ³⁰ Globok pogled »nanj, ki so ga prebodli« (*Jn* 19,37), nas nagiba k premišljevanju vzročne povezanosti med Kristusovo daritvijo, evharistijo in Cerkvijo. Cerkev dejansko »živi iz evharistije«. ³¹ Ker se v njej ponavzočuje odrešenjska daritev Kristusa, je treba predvsem prepoznavati, da »obstaja vzročni vpliv evharistije na sam izvor Cerkve«. ³² Evharistija je Kristus, ki se nam daruje in nas s tem nenehno gradi kot svoje telo. Poleg tega je med tako sugestivno krožnico med evharistijo, ki gradi

²⁸ *Propositio* 22.

²⁹ Prim. *Propositio* 42: »Evharistično srečanje se dogaja v Svetem Duhu, ki nas preoblikuje in posvečuje. On prebuja v učencu pripravljenost, da bi drugim pogumno oznanjal to, kar je slišal in izkusil, da bi tudi druge privedel do podobnega srečanja s Kristusom. Tako je učenec, ki ga pošilja Cerkev, pripravljen na poslanstvo brez meja.«

³⁰ Prim. *Dogmatična konstitucija o Cerkvi* (odslej C), 3; glej tudi sv. Janez Krizostom, *Catechesis* 3, 13–19: SC 50, 174–177.

³¹ Janez Pavel II., *Okrožnica Cerkev iz evharistije*, 1.

³² Prav tam, 21.

Cerkev, in Cerkvijo, ki obhaja evharistijo,³³ izražena primarna vzročnost z besedami: Cerkev sme obhajati in častiti skrivnost Kristusove navzočnosti v evharistiji prav zato, ker se je Kristus sam prvi zanjo daroval v daritvi na križu. Možnost, ki je dana Cerkvi, da »obhaja« (»dela«) evharistijo, je v celoti ukoreninjena v daritvi, s katero jo je Kristus obhajal. Tudi v tem odkrivamo prepričljiv pomen besed evangelista Janeza: »On nas je prvi vzljubil« (1 Jn 4,19). Tako v vsakem obhajanju tudi mi priznavamo prvenstvo Kristusovega daru. Vzročni vpliv evharistije na izvor Cerkve dokončno razodeva ne le kronološko, temveč tudi ontološko predhodnost dejstva, da nas je vzljubil »prvi«. On je za vso večnost tisti, ki nas ljubi prvi.

Evharistija in cerkveno občestvo

15. Evharistija je torej konstitutivna sestavina bistva in delovanja Cerkve. Zato je krščanska preteklost označevala z istimi besedami *Kristusa (Kristusovo telo – Corpus Christi)*, rojenega iz Device Marije, Kristusovo evharistično telo in Cerkev kot Kristusovo telo.³⁴ Tako nam preteklost pomaga, da v nas raste spoznanje o neločljivi povezanosti Kristusa in Cerkve. Gospod Jezus, ki se je daroval kot žrtev za nas, je v svojem darovanju učinkovito nakazal skrivnost Cerkve. Ko drugi evharistični molitvi kličemo Svetega Duha, izražamo to v molitvi za edinost Cerkve z naslednjimi besedami: »*Ponižno prosimo, naj nas Sveti Duh po prejemu Kristusovega telesa in njegove krvi združi, da bomo vsi eno.*« Ta povezava nam pomaga razumeti, kako naj *tvarina (res)* evharističnega zakramenta uresniči edinost med verniki v cerkvenem občestvu. Tako evharistija označuje temelje Cerkve kot skrivnost občestva.³⁵

Na odnos med evharistijo in občestvom je opozoril že božji služabnik Janez Pavel II. v okrožnici *Cerkev iz evharistije*.

³³ Prim. Janez Pavel II., Okrožnica *Odrešenik človeka*, Cerkvni dokumenti 2, Ljubljana 1979, 20; Janez Pavel II., Apostolsko pismo *Domini cae cenae* (24. 2. 1980), 4, v: AAS 72 (1980), 119–121.

³⁴ Prim. *Propositio* 5.

³⁵ Sv. Tomaž Akvinski, *Summa Theologiae*, III, q. 80, a 4.

Govoril je o spominjanju Kristusa kot »najvišjem razodevanju občestvenosti v Cerkvi«. ³⁶ Edinost cerkvene občestvenosti se konkretno kaže v krščanskih občestvih in se obnavlja v evharističnem obhajanju, ki jih združuje in prepozna v krajevnih Cerkvah, »v katerih in iz katerih obstaja ena in edina katoliška Cerkev«. ³⁷ Ravno resničnost skupne evharistije, ki jo obhajamo s krajevnim škofom v posameznih škofijah, nam pomaga razumeti, kako krajevne Cerkve obstajajo v Cerkvi in iz nje. »Edinost in nerazdeljivost Gospodovega evharističnega telesa vključuje edinost njegovega skrivnostnega telesa, ki je ena in nerazdeljiva Cerkev. Na podlagi njenega evharističnega središča se uresničuje potrebna odprtost vsega občestva, ki obhaja, vse delne Cerkve: ko pustimo, da nas pritegnejo Gospodove odprte roke, se vključimo v njegovo telo, ki je edino in brez razdeljenosti.« ³⁸ Zaradi tega je vsak vernik pri obhajanju evharistije v *njegovi*, to je v Kristusovi Cerkvi. V takšnem, pravilno spoznanem evharističnem razumevanju se cerkvena občestvenost razodeva kot stvarnost, ki je po svoji naravi katoliška, vesoljna. ³⁹ Treba je poudariti te evharistične temelje cerkvene občestvenosti, da bi tako učinkovito prispevali tudi k ekumenskemu dialogu s Cerkvami in cerkvenimi občestvi, ki niso v polni edinosti s katoliško Cerkvijo ter s pravoslavnimi Cerkvami, ki so ohranile prvotno in celovito razumevanje narave evharistične skrivnosti. Hkrati pa pomembnost eklezialnega značaja evharistije lahko postane privilegirani prostor dialoga tudi s cerkvenimi občestvi, rojenimi v času reformacije. ⁴⁰

³⁶ Janez Pavel II., Okrožnica *Cerkev iz evharistije*, 38.

³⁷ C 23.

³⁸ Kongregacija za verski nauk, Pismo o nekaterih vidikih Cerkve kot občestva *Communio notio* (28. 5. 1992) 11, v: AAS 85 (1993) 844–845.

³⁹ *Propositio* 5: »Beseda 'katoliški' izraža vesoljnost, ki izhaja iz edinosti, ki jo evharistija, kakor jo obhaja vsaka Cerkev, spodbuja in gradi. Tako imajo krajevne Cerkve znotraj vesoljne Cerkve evharistijo kot nalogo, da naredijo vidno enost in različnost. Ta ljubezenska povezava razodeva trinitarično občestvo. Koncili in sinode izražajo ta vidik bratstva Cerkve v svoji zgodovini«.

⁴⁰ Prim. prav tam.

EVHARISTIJA IN ZAKRAMENTI

Zakramentalnost Cerkve

16. Drugi vatikanski koncil je spomnil, da so »vsi zakramenti, kakor tudi vse cerkvene službe in dela apostolata, v tesni zvezi s sveto evharistijo in k njej vodijo. Sveta evharistija obsega namreč ves duhovni zaklad Cerkve, Kristusa samega, naše velikonočno Jagnje in živi kruh, ki daje ljudem življenje s svojim mesom, po Svetem Duhu oživiljenim in oživljajočim, in jih tako vabi in navaja, naj obenem z njim darujejo sami sebe, svoja dela in vse stvarstvo«. ⁴¹ Tako tesna povezanost evharistije z vsemi drugimi zakramenti in s krščanskim bivanjem je razumljiva v njenih koreninah tedaj, ko premišljujemo skrivnost same Cerkve kot zakramenta. ⁴² V tej zvezi koncil govori, da je »Cerkev v Kristusu nekak zakrament ali znamenje in orodje za notranjo zvezo z Bogom in za edinst vsega človeškega rodu«. ⁴³ »Cerkev je,« pravi sv. Ciprijan, »ljudstvo, katerega edinstvo izhaja iz Očeta, Sina in Svetega Duha,« ⁴⁴ in je zakrament trinitaričnega občestva.

Dejstvo, da je Cerkev »vesoljni zakrament odrešenja«, ⁴⁵ pove, kako zakramentalna »ojkonomija« končno določa način, na kateri Kristus, edini Odrešenik, po Svetem Duhu dosega naše človeško bivanje v vseh njegovih specifičnih okoliščinah. Cerkev *sprejemamo* in se hkrati *izraža* po sedmerih zakramentih, po katerih Božja milost neposredno vpliva na bivanje vernikov, da bi vse njihovo življenje, odrešeno po Kristusu, postalo Bogu prijetna daritev (bogoslužje). V tej smeri želim poudariti nekaj prvin, ki so jih izrazili sinodalni očetje in ki lahko pomagajo dojeti povezavo drugih zakramentov z evharistično skrivnostjo.

⁴¹ Prim. *Odlok o službi in delu duhovnikov (D)*, 5.

⁴² Prim. *Propositio* 14.

⁴³ Prim. C 1.

⁴⁴ Tertulijan, *De Oratone Dominica*, 23; PL 4, 553.

⁴⁵ C 48; prim. tudi C 9.

I. Evharistija in uvajanje v krščanstvo

Evharistija kot polnost uvajanja v krščanstvo

17. Ker je evharistija izvir in vrhunec življenja in poslanstva Cerkve, iz tega najprej sledi, da ima pot uvajanja v krščanstvo (krščanska iniciacija) svoje temeljno izhodišče v možnosti pristopa k temu zakramentu. Sinodalni očetje so v tej zvezi rekli, da se moramo vprašati, ali naša krščanska občestva res dovolj razumejo tesno povezanost med krstom, birmo in evharistijo.⁴⁶ Nikoli ne smemo prezreti, da prejemamo krst in birmo v povezavi z evharistijo. To dejstvo vključuje prizadevanja, da bi v pastoralni praksi bolj poudarjali enovito razumevanje poteka uvajanja v krščanstvo. Zakrament krsta, po katerem smo upodobljeni po Kristusu,⁴⁷ vključeni v Cerkev in postanemo Božji otroci, so vrata za pristop k vsem drugim zakramentom. S krstom smo vključeni v edinstveno Kristusovo telo (prim. *1 Kor 12,13*), v duhovniško ljudstvo. Vendar šele zakrament evharistije v nas dopolni to, kar nam je dano po krstu. Tudi darovi Svetega Duha so nam dani za graditev Kristusovega telesa (prim. *1 Kor 12*) in za popolnejše evangeljsko pričevanje v svetu.⁴⁸ Zato sveta evharistija vodi uvajanje v krščanstvo k polnosti, je središče in cilj vsega zakramentalnega življenja.⁴⁹

Vrstni red zakramentov krščanskega uvajanja

18. V tem pogledu moramo biti pozorni na vrstni red zakramentov uvajanja v krščanstvo. V Cerkvi obstajajo različna izročila. Ta različnost se jasno kaže v navadah vzhodnih Cerkva,⁵⁰ v zahodni praksi pa glede uvajanja odraslih v krščanstvo⁵¹

⁴⁶ Prim. *Propositio 13*.

⁴⁷ Prim. *C 7*.

⁴⁸ Prim. *C 11*; *Odllok o misijonski dejavnosti Cerkve (M)*, 9.13.

⁴⁹ Prim. Janez Pavel II., *Apostolsko pismo (Dominicae cenae)*, 1980, 7, v: *AAS 72 (1980) 124–127; D 5*.

⁵⁰ Prim. *Zakonik kanonov vzhodnih Cerkva (ZKVC)*, kan. 710.

⁵¹ Prim. *Rimski obrednik, Uvajanje odraslih v krščanstvo*, Uvod, Ljubljana 1978, št. 34–36.

ter glede uvajanja otrok.⁵² Vendar te razlike niso dogmatične, marveč pastoralne narave. Treba je konkretno preveriti, katera praksa bi mogla učinkovito pomagati vernikom, da bi postavili v središče evharistijo kot stvarnost, h kateri je usmerjeno celotno uvajanje. Škofovske konference naj v tesnem sodelovanju s pristojnimi uradi rimske kurije preverijo ustreznost sedanjih poti (itinerarijev) uvajanja, da bi naša krščanska občestva pomagala kandidatu v vzgojnem procesu k vedno večji zrelosti in bi bil tako sposoben sprejeti v življenju pristno evharistično usmerjenost ter biti zmožen utemeljiti svoje upanje v skladu s potrebami našega časa (prim. *1 Pt* 3,15).

Uvajanje, cerkveno občestvo in družina

19. Vedno moramo imeti pred očmi, da je uvajanje v krščanstvo pot spreobrnjenja, ki jo je treba uresničiti z Božjo pomočjo in v nenehnem odnosu do cerkvenega občestva, bodisi tedaj, ko želi odrasel človek vstopiti v Cerkev, kakor se dogaja v območjih prve evangelizacije in v toliko sekulariziranih področjih, bodisi tedaj, ko starši prosijo za zakramente za svoje otroke. Glede tega želim opozoriti predvsem na odnos med uvajanjem v krščanstvo in družino. V pastoralni dejavnosti je treba vedno vključiti krščansko družino v pot (itinerarij) uvajanja. Prejem krsta, birme in prvega obhajila so odločilni trenutki ne samo za osebo, ki jih prejema, marveč tudi za vso družino, ki jo mora krščansko občestvo podpirati v njenih vzgojnih nalogah in sicer v različnih sestavinah.⁵³ Želim poudariti predvsem pomen prvega obhajila. V mnogih vernikih ostane ta dan upravičeno v spominu kot prvi dogodek, v katerem so – še vedno na ravni uvajanja – izkusili pomembnost osebne srečanja z Jezusom. Župnijska pastoralna mora ustrezno ovrednotiti to tako pomembno priložnost.

⁵² Prim. *Rimski obrednik – Krst, Obred krščevanja otrok*, Uvod, Ljubljana 1970, št. 18–19.

⁵³ Prim. *Propositio* 15.

II. Evharistija in zakrament sprave

Njuna notranja povezanost

20. Sinodalni očetje so upravičeno potrdili, da ljubezen do evharistije vodi do vedno globljega vrednotenja zakramenta sprave.⁵⁴ Zaradi povezanosti med tema zakramentoma pristna kateheza o pomenu evharistije ne sme biti ločena od zahtevne spokorne poti (prim. *1 Kor* 11,27–29). Ugotavljamo sicer, da se v našem času verniki gibljejo v kulturi, ki želi zbrisati čut za greh⁵⁵ in spodbuja površno ravnanje, zaradi katerega pozabljajo, da moramo biti v stanju Božje milosti za vreden prejem zakramenta evharistije.⁵⁶ Izguba čuta za greh pa dejansko vodi vedno tudi k površnosti za razumevanje same Božje ljubezni. Vernikom je v veliko pomoč, če jih opozorimo na tiste trenutke, ki znotraj mašnega obreda izražajo zavest lastne grešnosti in hkrati Božjega usmiljenja.⁵⁷ Poleg tega nas odnos med evharistijo in zakramentom sprave spominja, da greh ni nikoli zgolj osebna stvarnost; vedno namreč rani tudi cerkveno občestvo, v katero smo včlenjeni po milosti krsta. Kot so zapisali cerkveni očetje, je zakrament sprave *naporen krst (laboriosus quidam baptismus)*.⁵⁸ S tem so poudarili, da je cilj spreobrnje-

⁵⁴ Prim. *Propositio* 7; Janez Pavel II., *Okrožnica Cerkev iz evharistije*, 36.

⁵⁵ Prim. Janez Pavel II., *Posinodalna apostolska spodbuda o spravi in pokori*, Cerkveni dokumenti 25, Ljubljana 1985, 18.

⁵⁶ Prim. *Katekizem katoliške Cerkve*, 1385.

⁵⁷ Pomislimo na priznanje grehov (confiteor) in na mašnikove besede in besede vernega občestva, preden pristopi k obhajilu: »Gospod, nisem vreden, da prideš k meni, vendar reci le besedo in ozdravljena bo moja duša!« Ni brez pomena, da bogoslužje tudi mašniku polaga v usta čudovite besede, vzete iz izročila, ki opozarjajo na potrebo po odpuščanju, kot so na primer besede, ki jih moli potihoma, preden pozove vernike k zakramentalnemu obhajilu: »Reši me s tem svojim svetim telesom in krvjo vseh mojih pregreh in vsega hudega. Daj, da bom vedno živel po tvojih zapovedih, in ne pusti, da bi se kdaj ločil od tebe.«

⁵⁸ Prim. Sv. Janez Damaščan, *De recta fide*, IV, 9: PG 94, 1124C; sv. Gregor Nacianški, *Sermo*, 39, 17: PG 36, 356A; Tridentinski koncil, *Doctrina de sacramento paenitentiae*, cap. 2: DS 1672. Prim. Anton Strle, *Vera Cerkve*, Mohorjeva družba, Celje 1977, str. 344–368.

nja (spreobrnjenjske poti) tudi vnovična vzpostavitev polnega cerkvenega občestva, ki se izraža s prejemom evharistije.⁵⁹

Nekaj pastoralnih opozoril

21. Škofovska sinoda je omenila, da je pastoralna naloga škofa, da v svoji škofiji opredeli pedagoške smernice glede spreobrnjenja, ki izhajajo iz evharistije, in pospešuje pogostno spoved. Vsi duhovniki naj se velikodušno, zavzeto in strokovno usposobljeni posvečajo službi zakramenta sprave.⁶⁰ V tej zvezi je treba skrbeti, da bodo spovednice v cerkvah na vidnem mestu in primerne značaju tega zakramenta. Škofe prosim, naj budno spremljajo podeljevanja zakramenta sprave, naj omejijo prakso skupne zakramentalne odveze izključno na predvidene primere⁶¹ in upoštevajo, da je osebna spoved redna oblika prejema zakramenta.⁶² Glede na nujnost pozitivne vrednotenja zakramentalne sprave naj bo v vseh škofijah na voljo tudi kanonik penitenciarij.⁶³ Primeren pripomoček in nova spodbuda glede odnosa med evharistijo in zakramentom sprave je lahko tudi ustrezna in poglobljena praksa odpustkov, ki jih namenimo sebi ali rajnim. Z njimi dosežemo »pred Bogom odpuščanje časnih kazni za grehe, ki so nam že odpuščeni.«⁶⁴ Praksa odpustkov nam pomaga razumeti, da zgolj z lastnimi močmi nismo sposobni popraviti storjenega zla, da

⁵⁹ Prim. C 11; Janez Pavel II., *Posinodalna apostolska spodbuda o spravi in pokori*, 30.

⁶⁰ Prim. *Propositio* 7.

⁶¹ Prim. Janez Pavel II., *Motu proprio Misericordia Dei* (7. 4. 2002), v: AAS 94 (2002) 452–459. Slov. prevod: *Apostolsko pismo – Motu proprio O Božjem usmiljenju*, v: *Cerkev v sedanjem svetu* 36 (2002), 117–120.

⁶² Skupaj s sinodalnimi škofi navajam, da so spokorna, zunaj zakramentalna opravila, ki jih omenja obrednik *Sveta pokora – Zakrament sprave* (Ljubljana 1976), lahko zelo koristna za pospeševanje spokornega duha in občestvenosti v krščanskih skupnostih in tako pripravljajo srca ljudi za obhajanje samega zakramenta. Prim. *Propositio* 7.

⁶³ Prim. *Zakonik cerkvenega prava (ZCP)*, kan. 508.

⁶⁴ Papež Pavel VI., *Apostolska konstitucija Indulgentiarum doctrina* (1.1.1967), Normae – Določbe, št. 1, Ljubljana 1967.

grehi posameznika prizadenejo celotno občestvo. Poleg tega nas praksa odpustkov, ki vključuje poleg resnice o neskončnem Kristusovem zasluženju, tudi resnico o občestvu svetih, uči, »kako smo povezani drug z drugim v Kristusu in kako je nadnaravno življenje vsakega tudi v korist drugemu.«⁶⁵ Ker prejem odpustkov med pogoji predvideva tudi spoved in prejem obhajila, more njuno prejetje podpirati vernike na poti spreobrnjenja in vnovičnega odkritja osrednjega mesta evharistije v krščanskem življenju.

III. Evharistija in bolniško maziljenje

22. Jezus je ne samo poslal apostole ozdravljat bolne (prim. *Mt* 10,8; *Lk* 9,2; 10,9), marveč je za bolne ustanovil tudi poseben zakrament – bolniško maziljenje.⁶⁶ *Pismo apostola Jakoba* pričuje o obstoju tega zakramenta že v prvi krščanski skupnosti (prim. 5,14–16). Kakor evharistija pričuje, da sta Kristusovo trpljenje in smrt preobrazena v ljubezen z ene strani, tako z druge bolniško maziljenje pridružuje trpečega daritvi, ki jo je Kristus v darovanju samega sebe opravil za odrešenje vseh ljudi, da bi mogel tudi trpeči biti deležen odrešenja sveta v skrivnosti občestva svetih. Odnos med tema dvema zakramentoma se poleg tega kaže tedaj, ko bolezen napreduje: »Tistim, ki so na tem, da zapustijo to življenje, daje Cerkev poleg bolniškega maziljenja evharistijo kot popotnico.«⁶⁷ V prehodu k Očetu se občestvo s Kristusovim telesom in krvjo kaže kot seme večnega življenja in moč vstajenja: »Kdor je moje meso in pije moje kri, ima večno življenje in jaz ga bom obudil poslednji dan« (*Jn* 6,54). Ker sveta popotnica odpira bolnemu polnost veličnočne skrivnosti, je treba zagotoviti njen prejem.⁶⁸ Pozornost in pastoralna skrb za tiste, ki so bolni, se za gotovo obrne v duhovno korist vsega občestva, ki se zaveda, da to, kar storimo najmanjšemu, storimo Jezusu samemu (prim. *Mt* 25,40).

⁶⁵ Prav tam, 9.

⁶⁶ Prim. *KKC*, 1499–1531.

⁶⁷ Prav tam, 1524.

⁶⁸ Prim. *Propositio* 44.

IV. Evharistija in zakrament mašniškega posvečenja

V osebi Kristusa, Glave

23. Notranja povezanost med evharistijo in mašniškim posvečenjem izhaja iz Jezusovih besed pri zadnji večerji: »To delajte v moj spomin« (Lk 22,19). Jezus je na večer pred svojo smrtjo ustanovil evharistijo in hkrati postavil *duhovništvo nove zaveze*. On je duhovnik, daritev in oltar; On je srednik med Bogom Očetom in ljudstvom (prim. *Heb* 5,5–10), žrtev zadoščevanja (prim. *1 Jn* 2,2; 4,10), ki samega sebe daruje na oltarju križa. Nihče ne more reči »To je moje telo« in »to je kelih moje krvi«, če ne v imenu in v osebi Kristusa, edinega velikega duhovnika nove in večne zaveze (prim. *Heb* 8–9). Škofovska sinoda je že na predhodnih zasedanjih spregovorila o službenem duhovništvu, bodisi glede identitete službe,⁶⁹ bodisi glede oblikovanja kandidatov za duhovništvo.⁷⁰ Upoštevajoč to dejstvo in v luči pogovorov na zadnjem zasedanju škofovske sinode moram priključiti v spomin nekatere vrednote v odnosu med zakramentom evharistije in zakramentom svetega reda. Predvsem moram poudariti, da je povezava med svetim redom in evharistijo vidna ravno pri maši, ki ji predseduje škof ali duhovnik *v osebi Kristusa, Glave (in persona Christi capitis)*.

Nauk Cerkve pojmuje duhovniško posvečenje kot nepogrešljiv pogoj za veljavno obhajanje evharistije.⁷¹ Kajti »v cerkvenem služenju posvečenega služabnika je Kristus sam navzoč v svoji Cerkvi kot glava svojega telesa, pastir svoje črede, veliki duhovnik odrešenjske daritve«. ⁷² Posvečeni služabnik gotovo »deluje tudi v imenu vse Cerkve, ko postavlja pred Boga molitev

⁶⁹ Prim. Škofovska sinoda (1971), *O službenem duhovništvu (Documentum de sacerdotio ministeriali Ultimis temporibus*, v: AAS 63 /1971/ 898–924), Ljubljana 1971.

⁷⁰ Prim. Janez Pavel II., Apostolska spodbuda *Dal vam bom pastirjev*, Cerkevni dokumenti 45, Ljubljana 1992, 42–69.

⁷¹ Prim. C, 10, Kongregacija za verski nauk, *Lettera circa alcune questioni riguardanti il ministro dell' Eucaristia Sacerdotium ministeriale* (6. 8. 1983), v: AAS 75 (1983), 1001–1009.

⁷² KKC, 1548.

Cerkve in zlasti ko daruje evharistično žrtev«. ⁷³ Nujno je, da se duhovniki zavedajo, da njihova služba ne sme nikoli postaviti v ospredje njih same ali njihovo mnenje, marveč Jezusa Kristusa. Vsak poskus, da bi sebe postavili za glavnega dejavnika liturgičnega opravila, je v nasprotju z duhovniško identiteto. Duhovnik je tedaj bolj kot kdaj koli služabnik in si mora zato nenehno prizadevati, da bo znamenje in učljivo orodje v rokah Kristusa, h kateremu usmerja ljudi. To se kaže predvsem v ponižnosti, s katero duhovnik vodi liturgično opravilo, v spoštovanju pravil obreda, pri katerem sodeluje s srcem in mislijo, ter z izogibanjem vsemu, kar bi moglo ustvarjati videz neumestne lastne pobude. Duhovnikom zato priporočam, naj nenehno poglobljajo zavest evharistične službe kot ponižnega služenja Kristusu in Cerkvi. Duhovništvo je, kakor pravi sv. Avguštín, *služba ljubezni (amoris officium)*, ⁷⁴ je torej služba dobrega pastirja, ki daje življenje za ovce (prim. *Jn* 10,14–15).

Evharistija in duhovniški celibat

24. Sinodalni očetje so želeli poudariti, da službeno duhovništvo zaradi svetega reda zahteva polno upodobitev po Kristusu. V vsem spoštovanju do drugačne prakse in izročila Vzhoda, je treba poudariti globok pomen duhovniškega celibata, ki ga imamo upravičeno za neprecenljiv dar in ki ga potrjuje tudi vzhodna praksa s tem, da izbirajo škofo samo med tistimi, ki so neporočeni, in močno spoštuje izbiro celibata, ki jo sprejmejo mnogi duhovniki. V takšni izbiri vidijo poseben izraz posvetitve, ki duhovnika upodobi po Kristusu in je duhovnikova izključna daritev Božjemu kraljestvu. ⁷⁵ Dejstvo, da je Kristus sam, duhovnik na vekomaj, živel svoje poslanstvo vse do daritve na križu v neporočenosti, je neovrgljiva izhodiščna točka za razumevanje izročila latinske Cerkve v tej zadevi. Vendar ni dovolj, da duhovniški celibat gledamo zgolj

⁷³ Prav tam, 1552.

⁷⁴ Prim. Sv. Avguštín, *In Ioannis Evangelium Tractatus* 123,5; *PL* 35,1967.

⁷⁵ Prim. *Propositio* 11.

pod vidikom njegove dejavnosti. Dejansko celibat predstavlja posebno oblikovanje po vzoru Kristusa samega. Takšna izbira ima zaročniški značaj; je poistovetenje duhovnika s srcem Kristusa, Zaročenca, ki daje svoje življenje za svojo zaročenko. Drugi vatikanski koncil je v soglasju s pomembnim izročilom Cerkve⁷⁶ in mojimi predhodniki v papeški službi⁷⁷ potrdil lepoto in pomembnost duhovnikovega življenja v neporočenosti kot živega znamenja popolne in izključne predanosti Kristusu, Cerkvi in Božjemu kraljestvu, in je hkrati potrdil obveznost neporočenosti v zahodnem izročilu. Celibat, ki ga duhovnik živi zrelo, veselo in v predanosti, je velik blagoslov za Cerkev in tudi za družbo.

*Pomanjkanje duhovnikov
in pastoralna duhovniških poklicev*

25. Glede povezave med zakramentoma svetega reda in eharistije se je škofovska sinoda zadržala pri skrb vzbujajočem vprašanju, prisotnem v mnogih škofijah, ki ugotavljajo pomanjkanje duhovnikov. To se ne dogaja samo v pokrajinah, kjer poteka prva evangelizacija, marveč tudi v mnogih deželah, ki imajo dolgo krščansko izročilo. K rešitvi tega vprašanja vsekakor lahko prispeva ustreznejša porazdelitev duhovščine. Treba je torej povečati občutljivost za ta vprašanja. Škofje naj glede na pastoralne naloge vključijo ustanove posvečenega življenja in nove cerkvene skupnosti ter pri tem upoštevajo njim lastno karizmo; duhovniki naj bodo – tudi za ceno velikih žrtev – bolj razpoložljivi za službo Cerkvi tam, kjer so velike potrebe.⁷⁸ Poleg tega je škofovska sinoda razpravljala o prioritetnih pastoralnih dejavnostih, da bi zlasti pri mladih spodbudili

⁷⁶ Prim. *Odllok o življenju in delu duhovnikov*, 16.

⁷⁷ Prim. Janez XXIII., Okrožnica *Sacerdotii nostri primordia* (1959); Papež Pavel VI., Okrožnica *O duhovniškem celibatu (Sacerdotalis coelibatus)*, Ljubljana 1967; Janez Pavel II., Posinodalna apostolska spodbuda *Dal vam bom pastirjev* (1992); Benedikt XVI., *Govor Rimski kuriji* (22. 12. 2006), v: *L' Osservatore Romano*, 23. 12. 2006, str. 6.

⁷⁸ Prim. *Propositio* 11.

notranjo odprtost za duhovniški poklic. Sedanja situacija ne more imeti ustreznih rešitev v enostavnih pragmatičnih rešitvah v sili. Škofje morajo paziti, da ne bi zaradi obstoječih skrbi glede pomanjkanja duhovnikov opuščali ustrezno prepoznavanje poklicanosti in bi dovoljevali vstop v vzgojni proces in k duhovniškemu posvečenju kandidatov, ki nimajo potrebnih kvalitet za duhovniško službo.⁷⁹ Klerik, ki ne bi bil primerno oblikovan in bi imel dostop do duhovniškega posvečenja brez ustreznega razločevanja, bi težko dajal drugim pričevanje, ki bi prebujalo v njih velikodušnost za Kristusov klic. Pastoralna duhovniških poklicev je dejansko naloga vsega krščanskega občestva na vseh področjih delovanja.⁸⁰ V to, tako razvejeno pastoralno delo, je vključeno tudi prizadevanja za oblikovanje družin, ki so pogosto brezbrizne, če ne celo nasprotno možnosti duhovnega poklica. Družine naj se velikodušno odprejo življenju kot daru ter vzgajajo otroke v pripravljenosti za izpolnitev Božje volje. Na kratko – treba je imeti pogum predstaviti predvsem mladim radikalnost hoje za Kristusom in pokazati njeno privlačnost.

Hvaležnost in upanje

26. Končno je treba imeti globljo vero in zaupanje v Božjo pobudo. Čeprav v nekaterih deželah ugotavljamo pomanjkanje duhovnikov, ne smemo nikoli izgubiti zaupanja, da Kristus nadaljuje s klicanjem tistih, ki se bodo, potem ko so zapustili vsako drugo dejavnost, povsem posvetili obhajanju svetih skrivnosti, oznanjevanju evangelija in pastoralni službi. Ob

⁷⁹ Prim. *Odllok o duhovniški vzgoji (DV)*, 6; ZCP, kan 241, § 1 in kan. 1092; ZKVC, kan. 342, § 1 in kan. 758; Janez Pavel II., Posinodalna apostolska spodbuda *Dal vam bom pastirjev*, 11. 34. 50; Kongregacija za duhovščino, *Direktorij za službo in življenje duhovnikov*, Cerkevni dokumenti 56, Ljubljana 1994, 58; Kongregacija za katoliško vzgojo, *Navedilo o merilih za presojanje duhovnega poklica oseb s homoseksualnimi nagrjerji ter njihovega sprejema v semenišče in prejema svetih redov*, Cerkevni dokumenti – Nova serija 10, Družina, Ljubljana 2005.

⁸⁰ Prim. *Propositio* 12; Janez Pavel II., Posinodalna apostolska spodbuda *Dal vam bom pastirjev*, 41.

tej priložnosti izražam hvaležnost vse Cerkve vsem škofom in duhovnikom, ki zvesto in zavzeto opravljajo svoje poslanstvo. Zahvala Cerkve gre, seveda, tudi diakonom, na katere so položene roke »ne za duhovništvo, marveč za strežništvo«. ⁸¹ Škofovska sinoda je priporočila, naj posebno zahvalo izrečem duhovnikom skupnosti »*dar vere*« (»*fidei donum*«), ki s pripravljeno in velikodušno gradijo občestvo, ko mu oznanjajo Božjo besedo in lomijo kruh življenja, ne da bi varčevali s svojimi močmi v službi poslanstva Cerkve. ⁸² Moramo se zahvaliti Bogu za toliko duhovnikov, ki so trpeli v službi Cerkve vse do žrtvovanja lastnega življenja. V njihovem življenju se kaže moč dejanj, kaj pomeni biti duhovnik do globin svojega bitja. Gre za prepričljiva pričevanja, ki morejo navdihovati mnoge mlade, da bodo sami sledili Kristusu in žrtvovali svoje življenje za druge, da bi tako našli resnično življenje.

V. Evharistija in zakrament zakona

Evharistija kot zaročniški zakrament

27. Evharistija kot zakrament ljubezni izraža poseben odnos glede ljubezni med možem in ženo, ki sta združena v zakramentu zakona. Poglobitev njune zveze je za naš čas zelo pomembna. ⁸³ Papež Janez Pavel II. je ob raznih priložnostih potrdil zaročniški značaj evharistije in njen poseben odnos z zakramentom sv. zakona: »Evharistija je zakrament našega odrešenja. Je zakrament Ženina in Neveste.« ⁸⁴ Sicer pa »celotno krščansko življenje nosi pečat zaročniške ljubezni med Kristusom in Cerkvijo. Že krst, vstop v Božje ljudstvo, je svatbena skrivnost: krst je tako rekoč ženitovanjska kopel, ki se izvrši pred svatbeno gostijo, se pravi evharistijo.« ⁸⁵ Evharistija

⁸¹ C 29.

⁸² Prim. *Propositio* 38.

⁸³ Prim. Janez Pavel II., Posinodalna apostolska spodbuda *O družini*, Cerkveni dokumenti 16, Ljubljana 1981, 57.

⁸⁴ Janez Pavel II., Apostolsko pismo *O dostojanstvu žene*, Cerkveni dokumenti 40, Družina, Ljubljana 1989, 26.

⁸⁵ KKC, 1617.

na nedopovedljiv način utrjuje edinost in nerazvezljivo ljubezen vsakega krščanskega zakona. V njem je v moči zakramenta zakonska vez notranje povezana z edinostjo evharistije med Kristusom, ženinom, in Cerkvijo, nevesto (prim. *Ef* 5,31–32). Medsebojna privolitev, ki si jo mož in žena izrazita v Kristusu, in ju naredi za občestvo življenja in ljubezni, ima evharistično razsežnost. V teologiji apostola Pavla je zaročniška ljubezen zakramentalno znamenje ljubezni Kristusa do Cerkve. Ta ljubezen ima svoj vrhunec na križu, ki je izraz njegove »poroke« s človeštvom in je hkrati izvor in središče evharistije. Zato Cerkev razodeva posebno duhovno bližino vsem, ki so osnovali svojo družino na zakramentu zakona.⁸⁶ Družina, kot domača Cerkev,⁸⁷ je prvenstveno mesto življenja Cerkve, zlasti zaradi odločilnega pomena krščanske vzgoje otrok.⁸⁸ V tem smislu je škofovska sinoda priznala posebno poslanstvo, ki ga ima žena v družini in družbi; to poslanstvo je treba braniti, varovati in pospeševati.⁸⁹ Poslanstvo žene in matere predstavlja nepogrešljivo stvarnost, ki je ne smemo nikoli razvrednotiti.

Evharistija in enost zakona

28. V luči notranjega odnosa med zakonom, družino in evharistijo je možno premišljevati o nekaterih pastoralnih vprašanjih. Zvesta, nerazvezljiva in izključna vez, ki združuje Kristusa in Cerkev in ima v evharistiji zakramentalno podobo, se dotika izvorne antropološke danosti, da mora biti mož dokončno združen z ženo in obratno (prim. *1 Mz* 2,24; *Mt* 19,5). V tem miselnem obnebjju je škofovska sinoda razpravljala o pastoralnih vprašanjih glede tistih, ki se srečujejo z oznanilom evangelija v kulturah, v katerih je še vedno živo mnogoženstvo.

⁸⁶ Prim. *Propositio* 8.

⁸⁷ Prim. C 11.

⁸⁸ Prim. *Propositio* 8.

⁸⁹ Prim. Janez Pavel II., Apostolsko pismo *O dostojanstvu žene*; Kongregacija za verski nauk, *Lettera ai Vescovi della Chiesa cattolica sulla collaborazione dell' uomo e della donna nella Chiesa e nel mondo* (31. 5. 2004), v: AAS 96 (2004) 671–687.

Tistim, ki so v takšni situaciji in so odprti za krščansko vero, je treba pomagati, da bodo zmogli integrirati človeške misli z radikalno novostjo Kristusa. V času katehumenata se jim Kristus približa v njihovi specifični človeški situaciji in jih kliče k polni resničnosti ljubezni, ki prehaja preko nujnih odpovedi do polnosti eklezialnega občestva. Cerkev jih spremlja s pastoralno skrbjo, polno blagosti in hkrati trdnosti,⁹⁰ zlasti pa jim kaže luč, ki se iz krščanskih skrivnosti razliva na človeško naravo in čutenja.

Evharistija in nerazveznost zakona

29. Ker evharistija izraža večno ljubezen Boga do njegove Cerkve v Kristusu, je razumljivo, zakaj v zakramentu zakona vključuje tudi nerazveznost, na katero se vsaka prava ljubezen nujno navezuje.⁹¹ Zato je povsem upravičena pastoralna skrb, ki jo je sinoda namenila žalostnim razmeram, v katerih so mnogi verniki, ki so se, potem ko so sklenili cerkveni zakon, ločili in se vnovič poročili. Gre za zelo težavno in zapleteno pastoralno vprašanje, resnično rano današnjega družbenega življenja, ki se dotika v čedalje večji meri tudi katoliških dežel. Zaradi ljubezni do resnice morajo pastirji dobro razlikovati različne situacije, da bi mogli prizadetim vernikom ponuditi ustrezno duhovno pomoč.⁹² Škofovska sinoda je potrdila prakso katoliške Cerkve, utemeljeno na Svetem pismu (prim. Mr 10,2–12), ki ne dopušča prejema zakramentov ločenim in vnovič poročenim, kajti njihov položaj in način življenja objektivno nasprotujeta tisti edinosti v ljubezni med Kristusom in Cerkvijo, ki je značilna in udejanjena v evharistiji. Kljub takšni situaciji pa ločeni in vnovič poročeni pripadajo Cerkvi, ki jih spremlja s posebno pozornostjo z željo, naj si tudi sami prizadevajo, ko-

⁹⁰ Prim. *Propositio* 9.

⁹¹ Prim. KKC, 1640.

⁹² Prim. Janez Pavel II., Posinodalna apostolska spodbuda *O družini*, 84; Kongregacija za verski nauk, *Pismo škofom katoliške Cerkve glede prejemanja obhajila s strani ločenih in spet poročenih vernikov (1994)*, v: *Priprava na zakon*, Cerkevni dokumenti 71, Ljubljana 1997, 61–66.

likor je mogoče, za krščansko življenje z udeležbo pri maši, čeprav pri njej ne morejo prejemati obhajila, s poslušanjem Božje besede, s češčenjem Najsvetejšega, z molitvijo, udeležbo pri občestvenem življenju, v zaupnem pogovoru z duhovnikom ali učiteljem duhovnega življenja, z dejavno ljubeznijo, spokornimi dejanji, s prizadevanjem za versko vzgojo otrok.

Kjer se pojavijo upravičeni dvomi glede veljavnosti zakramentalno sklenjenega zakona, je treba storiti vse potrebno za preverjanje takšne utemeljitve. Upoštevati je treba določbe kanonskega prava⁹³ ter zagotoviti delovanje cerkvenih sodišč na ozemlju škofije, pastoralni značaj sodišč ter korektno in učinkovito delo.⁹⁴ Vsaka škofija naj ima zadostno število oseb, ki so usposobljene za tekoče delovanje cerkvenih sodišč. Opozarjam, »da gre za pomembno nalogo, ki naj omogoča, da bo delovanje cerkvenih sodišč vedno na voljo vernikom«.⁹⁵ Vendar se je treba varovati tega, da bi razumeli pastoralno skrb kot nekaj, kar je v nasprotju s pravom. Nasprotno, izhajati je treba iz predpostavke, da je temeljno stičišče med pravom in pastoralno *ljubezen do resnice*. Resnica ni nikoli nekaj abstraktnega, marveč je »vključena v človeško in krščansko pot vsakega vernika«.⁹⁶ Končno, kjer ni dokazana ničnost zakonske zveze, in obstajajo objektivne razmere, zaradi katerih je skupno življenje nemogoče obnoviti, Cerkev spodbuja prizadete vernike, naj si prizadevajo, da bodo živeli svoj odnos v duhu Božjega zakona, kot prijatelji, kot brat in sestra. Tako bodo mogli vnovič pristopiti k evharistični mizi, pri čemer je treba upoštevati preskušeno prakso Cerkve. Da bi bila takšna pot možna in bi prinašala sadove, jo morajo podpirati pastirji in ustrezne pastoralne pobude, pri čemer se je treba v vsakem primeru

⁹³ Prim. Pontificio consiglio per i testi legislativi (Papeški svet za zakonska besedila), Istruzione sulle norme da osservarsi nei tribunali diocesani e interdiocesani nella trattazione delle cause di nullità del matrimonio *Dignitas connubii* (25. 1. 2005), Libreria Editrice Vaticana, Città del Vaticano 2005.

⁹⁴ Prim. *Propositio* 40.

⁹⁵ Benedikt XVI., *Govor Rimski roti ob začetku novega sodnega leta* (28. 1. 2006), v: AAS 98 (2006), 138.

⁹⁶ *Propositio* 40.

varovati, da bi takšne odnose blagoslovili, in bi med verniki nastala zmeda glede razumevanja zakonske zveze.⁹⁷

Škofovska sinoda je upoštevala kulturno različnost, v kateri živi Cerkev v mnogih deželah sveta, in je priporočila kar največjo skrb glede priprave zaročencev in predhodno preverjanje bistvenih zahtev za veljavno sklenitev zakramenta svetega zakona. V tej zvezi lahko resno prepoznano znamenje prepreči, da bi zaročence vodile k sprejetju odgovornosti, ki jih niso sposobni sprejeti, čustvene pobude ali površni razlogi.⁹⁸ Dobrina, ki jo Cerkev in celotna družba pričakujeta od zakona in na njem utemeljene družine, je prevelika, da se ne bi resno zavzeli za to specifično področje pastorale. Zakon in družina sta ustanovi, ki ju moramo pospeševati in braniti pred vsako dvoumnostjo glede njune resničnosti, kajti škoda, ki ju prizadene, je dejansko rana, ki prizadene tudi družbo kot tako.

EVHARISTIJA IN POSLEDNJE REČI

Evharistija – dar človeku na poti

30. Zakramenti so stvarnost, ki je lastna Cerkvi, potujoči v času⁹⁹ proti polnemu uresničenju zmage vstalega Kristusa. Prav tako gre za stvarnost, izraženo zlasti v evharističnem bogoslužju, ki nam daje vnaprej okušati eshatološko dovršitev, h kateri potujeta človek in vse stvarstvo (prim. *Rim* 8,19 sl.). Človek je ustvarjen za resnično in večno srečo, ki jo lahko da le Bog. Naša ranjena svoboda bi se zmedla, če ne bi bilo mogoče že sedaj okušati nekaj, kar obljublja prihodnja dovršitev. Da bi lahko potoval v pravo smer, mora biti vsak človek usmerjen proti končnemu cilju. Ta poslednji cilj je dejansko Kristus sam, zmagovalec greha in smrti, ki nam razodeva posebno navzočnost ravno v obhajanju evharistije. Čeprav smo sredi tega sveta še vedno »tujci in priseljenci« (1 Pt 2,11), smo v veri

⁹⁷ Prim. prav tam.

⁹⁸ Prim. prav tam.

⁹⁹ Prim. C 48.

že deležni polnosti vstalega življenja. Evharistična gostija, ki oznanja njeno eshatološko razsežnost, prihaja na pomoč naši svobodi na življenjski poti.

Eshatološka gostija

31. Ko premišljujemo o tej skrivnosti, smemo reči, da je Jezus s svojim prihodom vzpostavil povezavo s pričakovanjem judovskega ljudstva, vsega človeštva in celo vsega stvarstva. Z darovanjem samega sebe se je dejansko že pričel eshatološki čas. Kristus je prišel, da bi združil razkropljeno Božje ljudstvo (prim. *Jn* 11,52); jasno je pokazal namero zbrati občestvo zaveze, da bi izpolnil obljube, ki jih je Bog dal očetom (prim. *Jer* 23,3; 31,10; *Lk* 1,55–70). Ko je poklical dvanajstere, ki so podoba dvanajsternih Izraelovih rodov, ko jim je pred svojim odrešenijskim trpljenjem pri zadnji večerji zaupal nalogo, naj to obnavljajo v njegov spomin, je pokazal, kako naj bo od njega ustanovljeno občestvo v zgodovini človeštva znamenje in orodje eshatološkega srečanja, ki ga je sam pričel. Zato se v vsakem evharističnem obhajanju na zakramentalni način uresničuje eshatološko srečanje Božjega ljudstva. Evharistična gostija je za nas stvarno in vnaprejšnje obhajanje prihodnje gostije, ki so jo preroki napovedovali (prim. *Iz* 25,6–9) in je v Novi zavezi predstavljena kot »Jagnjetova svatba« (*Raz* 19,7.9.).¹⁰⁰

Molitev za rajne

32. Evharistično obhajanje, v katerem oznanjamo Gospodovo smrt in njegovo vstajenje v pričakovanju njegovega prihoda, je poroštvo prihodnje slave, v kateri bodo poveljučana tudi naša telesa. Ko obhajamo spomin našega odrešenja, se v nas utrjuje upanje na vstajenje mesa in možnost, da se vnovič srečamo iz obličja v obličje s tistimi, ki so pred nami umrli v znamenju vere. S temi mislimi želim skupaj s sinodalnimi očeti

¹⁰⁰ Prim. *Propositio* 3.

vernike spomniti na pomen prošnje molitve za rajne, zlasti na pomen obhajanja maše zanje,¹⁰¹ da bi tako očiščeni mogli doseči blaženo gledanje Boga. Ko vnovič odkrivamo eshatološko razsežnost, položeno v evharistijo, ki jo obhajamo in častimo, nas to podpira na naši poti in krepi z upanjem na prihodnjo slavo (prim. *Rim* 5,2; *Tit* 2,13).

EVHARISTIJA IN DEVICA MARIJA

33. Iz odnosa med evharistijo in posameznimi zakramenti ter iz eshatološke narave svetih skrivnosti v celoti, se zrcali podoba krščanskega bivanja, to je poklicanosti, uresničevati v vsakem trenutku duhovno bogoslužje, Bogu prijetno daritev samega sebe. Res je, da smo vsi šele na poti k polni uresnitvi našega upanja, kar pa ne nasprotuje temu, da ne bi že sedaj s hvaležnostjo priznavali, da ima to, kar nam je Bog naklonil, popolno uresničenje v Devici Mariji, Božji in naši materi. Njeno vnebovzetje z dušo in telesom je za nas znamenje trdnega upanja, kolikor nam, popotnikom v času, to kaže eshatološki cilj, ki ga zakrament evharistije omogoča okušati že sedaj.

V Mariji gledamo tudi polno uresničenje zakramentalnega modela, s katerim Bog dosega in vključuje v svoj odrešenjski načrt človeka kot ustvarjeno bitje. Od oznanjenja do binkošti Marija iz Nazareta živi kot oseba, katere svoboda je popolnoma razpoložljiva za sprejem Božje volje. Njeno brezmadežno spočetje se razodeva ravno v brezpogojni pripravljenosti za sprejem Božje besede. Njena pokorščina v veri je podoba, ki jo njeno življenje izraža v zvestobi Božjemu delovanju v vsakem trenutku. Kot Devica v poslušanju živi v popolni harmoniji z Božjo voljo: v svoje srce vpija beseda, ki prihajajo od Boga, in ko jih zлага kot v nekakšen mozaik, se uči razumevanja v vsej globini (prim. *Lk* 2,19.25). Marija je velika vernica, ki se polna zaupanja izroča v roke Bogu in se tako prepušča njegovi

¹⁰¹ Tu želim priklicati v spomin besede, polne upanja in tolažbe, ki jih molimo v 2. evharistični molitvi: »Spomni se naših bratov in sester, ki so zaspali v upanju na vstajenje, in vseh rajnih, ki so umrli v tvoji milosti, in jim daj, da bodo gledali tvoje obličje.«

volji.¹⁰² Ta skrivnost se povečuje vse do polne vključitve v Jezusovo odrešenijsko poslanstvo. Drugi vatikanski koncil je potrdil, da je »preblažena Devica napredovala na romanju vere in vztrajala v svojem zedinjenju s Sinom zvesto do križa, pod katerim je, ne brez Božjega načrta, stala (prim. *Jn* 19,25) v globokem sočutju s svojim Edinorojenim in se z materinsko dušo pridružila njegovi daritvi, ko je ljubeče privolila v darovanje klavne žrtve, katero je sama rodila. Končno jo je Jezus Kristus sam, umirajoč na križu, dal za mater učencu z besedami: »Žena, glej, tvoj sin!« (*Jn* 19,26–27)¹⁰³ Od oznanjenja do križa je Marija tista, ki sprejema besedo, ki je v njej postala meso, in utihne v tihoti smrti. Končno je sprejela v svoje naročje podarjeno, sedaj pa mrtvo telo Njega, ki je resnično ljubil svoje »do konca« (*Jn* 13,1).

Vsakokrat, ko se v evharističnem bogoslužju približujemo Kristusovemu telesu in krvi, se obračamo tudi k njej, ki je v polni pripadnosti sprejela Kristusovo žrtev za vso Cerkev. Sinodalni očetje so upravičeno zatrdili, da »Marija pričinja udeležbo Cerkve pri Odrešenikovi žrtvi«.¹⁰⁴ Ona je Brezmadežna, ker brezpogojno sprejema Božji dar in je tako pridružena odrešenijskemu delu. Marija iz Nazareta je kot podoba (ikona) porajajoče se Cerkve vzorec, kako je vsak izmed nas poklican sprejeti dar, ki ga Jezus upodablja v sebi v evharistiji.

¹⁰² Prim. Benedikt XVI., *Homilija* (8.12. 2005), v: AAS 98 (2005) 15–16.

¹⁰³ Tako C 58.

¹⁰⁴ *Propositio* 4.

Drugi del

EVHARISTIJA KOT SKRIVNOST, KI JO SLAVIMO

»Resnično, resnično, povem vam: ni vam Mojzes dal kruha iz nebes, ampak moj Oče vam daje resnični kruh iz nebes« (Jn 6,32)

Zakon molitve in zakon verovanja (Lex orandi, lex credendi)

34. Škofovsko sinoda je veliko razpravljala o notranjem odnosu med vero v evharistijo in obhajanjem (slavljenjem) evharistije. Posebej je bila pozorna na povezavo med *zakonom molitve* in *zakonom verovanja (lex orandi in lex credendi)*, pri čemer je poudarila prvenstvo *bogoslužnega opravila*. Evharistijo moramo živeti kot skrivnost avtentično slavljene vere, v polni zavesti, da je »spoznanje vere (*intellectus fidei*) vedno in izvorno v odnosu do bogoslužnega opravila Cerkve«. ¹⁰⁵ Teološko razmišljanje ne sme glede tega spregledati zakramentalnega reda, ki ga je dal sam Kristus. Po drugi strani pa ne smemo bogoslužnega opravila nikoli sprejemati zgolj kot neko opravilo in pustiti ob strani versko skrivnost. Izvor vere in evharističnega bogoslužja je dejansko isti dogodek: je dar, ki ga je Kristus izvršil z darovanjem sebe v velikonočni skrivnosti.

Lepota in bogoslužje

35. Odnos med skrivnostjo, v katero verujemo in jo slavimo, se izraža na poseben način v vrednoti teološke in bogoslužne lepote. Bogoslužje je, tako kot celotno krščansko razodetje,

¹⁰⁵ *Relatio post disceptationem*, 4, v: *L' Osservatore Romano*, 14. 10. 2005, str. 5.

notranje povezano z lepoto: je *sijaj resnice (splendor veritatis)*. V bogoslužju se blešči velikonočna skrivnost, po kateri nas Kristus sam priteguje k sebi in nas kliče v občestvo. Sv. Bonaventura je imel navado reči, da zremo lepoto in žar izvira.¹⁰⁶ Označbe (atributi), ki jih omenjamo, niso zgolj estetskega značaja, marveč načini, po katerih prihaja do nas resnica o ljubezni Boga in Kristusa, nas očara in dviga, da tako presegamo samega sebe in nas tako pritegnejo k naši resnični poklicanosti, k ljubezni.¹⁰⁷ V Božjem stvarstvu že lahko zremo lepoto in skladnost vesoljstva (prim. *Mdr* 13,5; *Rim* 1,19–20). V Stari zavezi najdemo bogata znamenja blišča moči Boga, ki se razodeva v svoji slavi preko čudežev, ki jih je storil sredi izvoljenega ljudstva (prim. 2 *Mz* 14; 16,10; 24,12–18; 4 *Mz* 14,20–23). V Novi zavezi se dokončno dopolni razodetje lepote v razodetju Boga v Jezusu Kristusu.¹⁰⁸ On je polnost razodetja Božje slave. V Sinovem poveličanju odseva in se priobčuje Očetova slava (prim. *Jn* 1,14; 8,54; 12,28; 17,1). Vendar ta lepota ne izraža zgolj skladnosti oblik. »Najlepši med človeškimi sinovi« (*Ps* 45/44/ 3) je tudi v vsej skrivnosti tisti, »ki ni imel podobe ne lepote, da bi ga želeli gledati« (*Iz* 53,2). Jezus Kristus nam kaže, kako zmore resničnost ljubezni preobraziti temno skrivnost smrti v prenavljajočo luč odrešenja. Svetloba Božje slave presega vsako zemeljsko lepoto. Resnična lepota je Božja ljubezen, ki se je dokončno razodela v velikonočni skrivnosti.

Lepota bogoslužja je del te skrivnosti. Je najvišji izraz Božje slave in v nekem smislu razodevanje nebes zemlji. Spominjanje odrešenjske daritve vsebuje tiste Jezusove poteze, o katerih nam pričujejo apostoli Peter, Jakob in Janez, ko se je Učitelj na poti v Jeruzalem pred njimi spremenil (prim. *Mr* 9,2). Zaradi tega lepota ni zgolj olepševalni dejavnik bogoslužnega opravila, marveč je pripadajoča (konstitutivna) sestavina, kolikor označuje Boga samega in njegovo razodevanje. Vse to

¹⁰⁶ Prim. sv. Bonaventura, *Sermo* 1,7; 11,10; 22,7; 29,76; *Sermones dominicales ad fidem codicum nunc denuo editi*, Grottaferrata 1977, 135. 209 sl., 337; Benedikt XVI., *Poslanica cerkvenim gibanjem in novim občestvom* (22.5. 2006), v: AAS 98 (2006) 453.

¹⁰⁷ Prim. CS 22.

¹⁰⁸ Prim. BR 2.4.

nas utrjuje v zavesti, kako moramo biti pozorni na to, da bo bogoslužno opravilo izražalo njemu lastno naravo.

EVHARISTIČNO SLAVJE KOT DELO »VSEGA KRISTUSA«

Ves Kristus – kot glava in telo

36. Notranja lepota bogoslužja ima kot lastni subjekt Kristusa, vstalega in povelčanega v Svetem Duhu, ki vključuje Cerkev v njenem delovanju.¹⁰⁹ V tej luči je zelo pomenljivo prikljicati si v spomin besede sv. Avguščina, s katerimi zelo nazorno opisuje moč (dinamiko) vere, ki je lastna evharistiji. V zvezi z evharistično skrivnostjo veliki svetnik iz Hipona poučarja, kako nas Kristus upodablja po sebi. Pravi: »Kruh, ki ga vidite na oltarju, in je posvečen z božjo besedo, je Kristusovo telo. Kelih – ali tudi drugače, to, kar je v kelihu – prav tako posvečen z Božjo besedo, je Kristusova kri. S temi znamenji je Kristus, Gospod, hotel zaupati svoje telo in svojo kri, ki jo je preлил v odpuščanje naših grehov. Če ste ju – telo in kri namreč – vredno prejeli, ste postali to, kar ste prejeli.«¹¹⁰ Zato »nismo postali zgolj kristjani, marveč smo postali Kristus sam.«¹¹¹ Če to upoštevamo, moremo zreti skrivnostno delovanje Boga, ki ustvarja globoko edinost med nami in Gospodom Jezusom: »Kristus ni navzoč samo v glavi, v telesu pa ne, marveč je ves v glavi in v telesu.«¹¹²

Evharistija in vstali Kristus

37. Ker je evharistično bogoslužje v svojem bistvu *Božje delo* (*actio Dei*), ki smo ga deležni v Jezusu po Svetem Duhu, njegov temelj ni odvisen od naše samovolje in ne doživlja modnih sprememb. Tudi glede tega velja neizpodbitna Pavlova trditev:

¹⁰⁹ Prim. *Propositio* 33.

¹¹⁰ Sv. Avguštin, *Sermo* 227, 1: PL 38, 1099.

¹¹¹ Sv. Avguštin, *In Iohannis Evangelium Tractatus* 21, 8: PL 35, 1568.

¹¹² Prav tam, 28,1: PL 35, 1622.

»Drugega temelja namreč nihče ne more položiti razen tistega, ki je že položen, in ta je Jezus Kristus« (1 Kor 3,11). Prav tako apostol narodov glede evharistije zagotavlja, da nam ne oznanja svojega nauka, marveč tistega, ki ga je prejel (prim. 1 Kor 11,23). Evharistično slavlje vključuje torej živo izročilo. Cerkev obhaja evharistično daritev v zvestobi Kristusovemu naročilu začeniši z izkustvom Kristusovega vstajenja in izlitja Svetega Duha. Zaradi tega se je krščansko občestvo od vsega začetka zbiralo na Gospodov dan k *lomljenju kruha (fractio panis)*. Dan, ko je Kristus vstal od mrtvih, to je v nedeljo, je hkrati prvi dan v tednu, dan, v katerem je starozavezno izročilo prepoznavalo začetek stvarjenja. Dan stvarjenja je sedaj postal dan »novega stvarjenja«, dan naše osvoboditve, v katerem se spominjamo Kristusa, umrlega in vstalega.¹¹³

UMETNOST OBHAJANJA

38. V času sinodalnih razprav je bila večkrat omenjena nujnost, da bi presegli kakršnokoli ločevanje med *umetnostjo obhajanja (ars celebrandi)*, to je umetnostjo spoštljivega obhajanja, in polnim, dejavnim in učinkovitim sodelovanjem vseh vernikov. Prvi način, s katerim se pospešuje sodelovanje Božjega ljudstva pri svetem obredu, je spoštljivo obhajanje samega obreda. *Umetnost obhajanja* je najboljši pogoj za *dejavno sodelovanje (actuosa participatio)*.¹¹⁴ *Umetnost obhajanja* izhaja iz zveste pokorščine liturgičnim pravilom v celoti, kajti ravno ta način obhajanja je skozi dve tisočletji zagotavljal versko življenje vernikom, ki so poklicani živeti to slavlje kot Božje ljudstvo, kraljevo duhovništvo in svet narod (prim. 1 Pt 2,4–5.9).¹¹⁵

¹¹³ Prim. *Propositio* 30. Tudi maša, ki jo Cerkev obhaja med tednom, in so verniki povabljeni k udeležbi pri njej, ima svojo lastno podobo v Gospodovem dnevu, to je dnevu Kristusovega vstajenja. Prim. *Propositio* 43.

¹¹⁴ Prim. *Propositio* 4.

¹¹⁵ Prim. *Propositio* 25.

Škof kot prvi liturg

39. Čeprav je vse ljudstvo udeleženo pri evharističnem bogoslužju, imajo tisti, ki so prejeli sveti red, glede umetnosti obhajanja nenadomestljivo mesto. Škofje, duhovniki in diakoni morajo, glede na stopnjo svojega posvečenja, sprejemati službo slavljenja kot svojo prvenstveno nalogo.¹¹⁶ Najprej krajevni škof, ki je »prvi delivec Božjih skrivnosti v krajevni Cerkvi, ki mu je izročena; (on) je voditelj, pospeševatelj in varuh celotnega bogoslužnega življenja«. ¹¹⁷ Za krajevno Cerkev je to odločilnega pomena ne samo zaradi tega, ker je občestvo s škofom pogoj, da je vsako bogoslužno opravilo na ozemlju škofije zakonito, marveč tudi zaradi tega, ker je on v prvi vrsti liturg v svoji Cerkvi.¹¹⁸ Njegova dolžnost je varovati skladno edinost bogoslužnih opravil v škofiji. Zato si mora prizadevati, »da bodo duhovniki, diakoni in verni laiki vedno bolj razumeli pravi smisel bogoslužnih opravil in besedil in se tako vzgajali za dejavno in sadu polno obhajanje evharistije«. ¹¹⁹ Prav posebej spodbujam, naj škof stori, kar je potrebno, da se bo pri bogoslužnih opravilih, ki se opravljajo v stolnih cerkvah, v polnosti upoštevala umetnost obhajanja, da bo lahko vzor vsem cerkvam na ozemlju škofije.¹²⁰

Raba liturgičnih knjig in bogastvo znamenj

40. Ko poudarjamo pomembnost umetnosti obhajanja, se vprašujemo tudi o pomenu liturgičnih predpisov.¹²¹ Umetnost

¹¹⁶ Prim. *Propositio* 19.

¹¹⁷ Kongregacija za bogoslužje in disciplino zakramentov, *Splošna ureditev rimskega misala*, Cerkevni dokumenti 94, Ljubljana 2002, 22; C 41; Kongregacija za bogoslužje in disciplino zakramentov, *Navodilo Redemptionis Sacramentum*, 19–25, v: AAS 96 (2002) 555–557.

¹¹⁸ Prim. *Odllok o škofovski službi (Š)* 14; *Konstitucija o svetem bogoslužju (B)* 41.

¹¹⁹ Kongregacija za bogoslužje in disciplino zakramentov, *Splošna ureditev rimskega misala*, 22.

¹²⁰ Prim. prav tam.

¹²¹ Prim. *Propositio* 25.

obhajanja mora pospeševati čut za sveto in rabo tistih zunanjih oblik, ki vzgajajo v tem duhu, kot so na primer – skladnost obredov, liturgičnih oblačil, opreme in svetega prostora. Evharistično bogoslužje ima oporo v tem, da si duhovniki in odgovorni za liturgično pastoralo prizadevajo za študij liturgičnih knjig in ustreznih navodil ter s tem prebudijo pozornost za bogastvo, ki jih vsebujeta *Splošna ureditev rimskega misala* in *Navodilo za mašna berila*. V cerkvenih občestvih se kdaj zane-marja njihovo poznanje in ustrezno vrednotenje. Gre namreč za besedila, ki izražajo bogastvo, ki je varovalo in izražalo vero ter pot Božjega ljudstva skozi dve tisočletji. Prav tako je treba za pravilno vrednotenje umetnosti obhajanja paziti na vse oblike izražanja, ki jih predvideva bogoslužje, kot so: besede in petje, znamenja in tihota, gibanje telesa, liturgična barva oblačil. Bogoslužje ima dejansko po svoji naravi različnost sporočilnih oblik, ki dovoljujejo vključevanje vsega človeškega bitja. Preprostost kretenj in modrost znamenj, postavljenih v red in v predvideno zaporedje, sporočajo in vključujejo bolj kot kakšne izumetničenosti neustreznih dodatkov. Poleg tega, da pozornost in spoštovanje obredu ustrezne oblike izražata sprejemanje evharistije kot daru, izražata hkrati tudi pripravljenost voditelja obreda, ki s poslušno hvaležnostjo sprejema ta neprecenljivi dar.

Umetnost v službi obhajanja

41. Tesna povezanost lepote in bogoslužja nas mora voditi do pozornega premisleka o vseh umetniških izrazih, ki so v službi obhajanja.¹²² Ena izmed pomembnih sestavin sakralne umetnosti je vsekakor arhitektura cerkva,¹²³ v katerih se mora izražati enotnost med elementi, nameščenimi v prezbiteriju: med oltarjem, križem, tabernakljem, ambonom, sedežem. Treba je imeti pred očmi, da je namen sakralne arhitekture omogočiti Cerкви, ki obhaja skrivnosti vere, zlasti evharistijo,

¹²² Prim. B 112–130.

¹²³ Prim. *Propositio* 27.

čim ustrežnejši prostor za potek bogoslužnega opravila.¹²⁴ Podoba krščanskega templja dejansko določa samo bogoslužno dejanje, ki vključuje zbiranje vernikov (*ecclesia*), ki so živi kamni svetišča (prim. 1 Pt 2,5).

Isto načelo velja tudi za sakralno umetnost na splošno, zlasti za slikarstvo in kiparske izdelke, v katerih mora religiozna ikonografija slediti zakramentalni mistagogiji. Poglobljeno poznavanje oblik, ki jih je sakralna umetnost ustvarila skozi stoletja, je lahko v veliko pomoč tistim, ki so poleg arhitektov in umetnikov odgovorni za naročanje umetniških del, povezanih z bogoslužno dejavnostjo. Nujno je, da je zgodovina (krščanske) umetnosti s posebnim ozirom na bogoslužne stavbe pod vidikom liturgičnih določb vključena kot pomemben predmet v vzgojo bogoslovcev in duhovnikov. Skratka, vse, kar zadeva evharistijo, mora izražati lepoto. Isto skrb je treba posvečati tudi cerkvenim oblačilom, opremi, svetim posodam, da bi vse to, povezano med seboj v organsko in urejeno celoto, hranilo občudovanje Božje skrivnosti, izražalo edinost vere in utrjevalo pobožnost.¹²⁵

Liturgično petje

42. Liturgično petje zavzema v umetnosti obhajanja posebno mesto.¹²⁶ Sv. Avguštin je v znanem govoru upravičeno zapisal: »Novi človek ve, kaj je nova pesem. Petje je izraz veselja, in če smo še bolj pozorni, je izraz ljubezni.«¹²⁷ Božje ljudstvo, zbrano k obhajanju evharistije, poje hvalnice Bogu. Cerkev je v svoji dvatisočletni zgodovini ustvarila in še vedno ustvarja glasbo in petje, ki sta dediščina vere in ljubezni, ki je nikakor ne smemo izgubiti. Ne smemo reči, da v bogoslužju ena glasba lahko nadomesti drugo. Zato se je treba varovati splošne improvizacije ali uvajanja glasbenih zvrsti, ki so tuje smislu

¹²⁴ Prim. prav tam.

¹²⁵ Glede vsega, kar zadeva omenjene vidike, je treba natančno upoštevati, kar je rečeno v *Splošni ureditvi rimskega misala*, 319–351.

¹²⁶ Prim. *Spošna ureditev rimskega misala*, 39–41; B 112–118.

¹²⁷ Sv. Avguštin, *Sermo* 34,1: PL 38, 210.

bogoslužja. Petje je bogoslužna sestavina, ki mora biti vključena v samo zasnovo bogoslužja.¹²⁸ To pomeni, da mora v besedilih, melodijah in izvajanju ustrezati smislu skrivnosti, ki jo obhajamo, posameznim delom obreda in liturgičnim časom.¹²⁹ Končno želim, da se ob upoštevanju različnih usmeritev in hvalevrednih izročil, kakor so to izrazili tudi sinodalni očetje, ustrezno ovrednoti gregorijanski koral¹³⁰ kot izvirno petje rimske liturgije.¹³¹

STRUKTURA EVHARISTIČNEGA BOGOSLUŽJA

43. Ko smo obravnavali glavne sestavine *umetnosti obhajanja*, kakor jih je obravnavala škofovska sinoda, želim sedaj obrniti posebno pozornost na nekatere dele evharističnega bogoslužja, ki v našem času zahtevajo posebno skrb, da bi ostali zvesti skrbnemu načrtu liturgične prenovе, kakor jo je zasnoval 2. vatikanski koncil v povezavi s pomembnim cerkvenim izročilom.

Notranja enotnost bogoslužnega dejanja

44. Premišljevali moramo predvsem o notranji enovitosti mašnega obreda. Varovati se moramo, da bi tako v katezezi kot v načinu obhajanja maše dali videz nepovezanosti med dvema deloma maše. Besedno in evharistično bogoslužje sta – poleg uvodnega in sklepnega dela – tako »tesno povezani, da sestavljata eno samo bogoslužno opravilo.«¹³² Obstaja

¹²⁸ Prim. *Propositio* (25) navaja: »Kot vsi umetniški izrazi mora biti tudi petje tesno usklajeno z bogoslužjem in dejavno prispevati k njegovemu smislu, z drugimi besedami – izražati mora vero, molitev, čudenje, ljubezen do Kristusa, navzočega v evharistiji.«

¹²⁹ Prim. *Propositio* 29.

¹³⁰ Prim. *Propositio* 36.

¹³¹ Prim. B 116; *Splošna ureditev rimskega misala*, 41.

¹³² *Splošna ureditev rimskega misala*, 28; prim. B 56; Kongregacija svetih obredov, *Navodilo o češčenju evharistične skrivnosti*, 3.

namreč notranja povezanost med božjo besedo in evharistijo. Ko poslušamo Božjo besedo, se rodi in utrjuje vera (prim. Rim 10,17), v evharistiji pa se nam Beseda, ki je postala meso, daje v duhovno hrano.¹³³ Tako »iz dveh miz Božje besede in Kristusovega telesa Cerkev prejema in daruje vernikom kruh življenja«,¹³⁴ Zato moramo imeti nenehno pred očmi, da Božja beseda, ki jo Cerkev bere in oznanja pri bogoslužju, vodi k evharistiji kot svojem sonaravnemu cilju.

Besedno bogoslužje

45. Skupaj s sinodalnimi očeti prosim, naj bo besedno bogoslužje vedno ustrezno pripravljeno in doživeto. Zato močno priporočam, da se v bogoslužjih posveča velika pozornost oznanilu Božje besede, ki naj jo berejo dobro pripravljeni bralci. Nikoli ne pozabimo, da »kadar se v Cerkvi bere Sveto pismo, Bog sam govori svojemu ljudstvu; Kristus, ki je navzoč v svoji besedi, oznanja blagovest«.¹³⁵ Če okoliščine dopuščajo, lahko spregovorimo nekaj besed za uvod v branje, ki naj vernikom pomaga, da bodo očistili svojo vest. Da bi Božjo besedo prav razumeli, jo moramo poslušati in sprejemati v duhu Cerkve in v zavesti njene povezanosti z zakramentom evharistije. Beseda, ki jo oznanjamo in poslušamo, je Beseda, ki je postala meso (prim. Jn 1,14) in ima notranji odnos do osebe Jezusa Kristusa in z zakramentalnim načinom njegove navzočnosti. Kristus ne govori iz preteklosti, marveč iz naše sedanjosti, kakor je tudi sedaj navzoč v bogoslužnem opravilu. V zakramentalnem območju krščanskega razodetja¹³⁶ nam spoznanje in raziskovanje Božje besede dovoljujeta ustrežnejše vrednotiti, slaviti in živeti evharistijo. Tudi v tem se v vsej njeni resničnosti razodeva trditev, da »kdor ne pozna Svetega pisma, ne pozna Kristusa«.¹³⁷

¹³³ Prim. *Propositio* 18.

¹³⁴ Prav tam.

¹³⁵ *Splošna ureditev rimskega misala*, 29.

¹³⁶ Prim. Janez Pavel II., *Okrožnica Vera in razum*, Cerkveni dokumenti 80, Družina, Ljubljana 1999, 13.

¹³⁷ Sv. Hieronim, *Commentarium in Isaiam, Prologus: PL* 24,17; prim. *BR* 25.

V ta namen je treba vernikom pomagati, da bodo cenili zaklad Svetega pisma, ki se nahaja v mašnih berilih in sicer prek raznih pastoralnih pobud, opravil Božje besede ter branja in molitvenega premišljevanja (*lectio divina*). Poleg tega je treba pospeševati razne oblike molitve, ki jih priporoča izročilo: molitveno bogoslužje, zlasti hvalnice, večernice, sklepno molitev in nočna bedenja. Molitev psalmov, svetopisemsko branje ter pomembna izročila, vsebovana v molitvenem bogoslužju, lahko vodijo k poglobljenemu izkustvu Kristusovega dogodka in odrešenijske ojkonomije, ki more ob svojem času obogatiti razumevanje in udeležbo pri obhajanju evharistije.¹³⁸

Homilija

46. Glede na pomembnost Božje besede je treba vsekakor ovrednotiti kakovost homilije (pridige). Homilija je »del bogoslužnega opravila«;¹³⁹ njen namen je, da omogoča polnejše razumevanje in učinkovitost Božje besede v življenju vernikov. Zato morajo posvečeni služabniki »skrbno pripravljati homilijo in pri tem upoštevati ustrezno poznavanje Svetega pisma«.¹⁴⁰ Izogibati se je treba splošnih in abstraktnih homilij. Od posvečenih služabnikov zlasti pričakujem, da bodo označilo Božje besede neposredno povezovali z zakramentalnim opravilom¹⁴¹ in z življenjem krščanskega občestva, tako da bo Božja beseda stvarna opora in življenje Cerkve.¹⁴² Poleg tega je treba imeti pred očmi katehetski in spodbudni namen homilije. Ob upoštevanju triletnega ciklusa beril se zdi primerno, da so vernikom modro predstavljene tematske homilije, v katerih je treba v času liturgičnega leta razlagati pomembne vsebine krščanske vere; zajemali naj bi iz tega, kar predlaga cerkveno učiteljstvo v štirih »stebrih« *Katekizma katoliške Cerkve* in novejšem *Kompendiju*: iz veroizpovedi, obhajanja

¹³⁸ Prim. *Propositio* 31.

¹³⁹ *Splošna ureditev rimskega misala*, 29; B 7.33.52.

¹⁴⁰ *Propositio* 40.

¹⁴¹ Prim. B 52.

¹⁴² Prim. BR 21.

krščanskih skrivnosti, življenja v Kristusu in krščanske molitve.¹⁴³

Prinašanje darov

47. Sinodalni očetje so bili pozorni tudi na prinašanje darov. Vsekakor ne gre preprosto za neko obliko »presledka« med besednim in evharističnim bogoslužjem. To bi med drugim zmanjšalo pomen enotnega obreda, sestavljenega iz dveh delov. V tem preprostem in enostavnem dejanju je v resnici izražen zelo bogat pomen: v kruhu in vinu, ki ju polagamo na oltar, Kristus Odrešenik prevzema vse stvarstvo, da bi ga prenovil in daroval Očetu.¹⁴⁴ V tem smislu prinašamo na oltar trpljenje in bolečino sveta v prepričanju, da je vse dragoceno v Božjih očeh. Da bi to dejanje živeli v njegovem pristnem pomenu, ni treba, da bi ga razširjali z neustreznimi zapletenostmi. Omogoča nam ovrednotenje udeležbe, ki jo Bog od vsega začetka pričakuje od človeka, da bi tako dopolnil svoje (Božje) delo v njem in dal polno vrednost človeškemu delu, ki je po evharistični daritvi združeno s Kristusovo odrešilno daritvijo.

Evharistična molitev

48. Evharistična molitev je »središče in vrhunec celotnega svetega opravila.«¹⁴⁵ Njeno pomembnost smo dolžni ustrezno predstaviti. Različne evharistične molitve, ki jih prinaša Rimski misal, smo prejeli po živem izročilu Cerkve, in se razlikujejo po neizčrpnem teološkem in duhovnem bogastvu. Vernikom je treba pomagati, da bodo sposobni to ceniti. *Splošna ureditev rimskega misala* nam pri tem pomaga in nas spominja na

¹⁴³ V tem smislu škofovska sinoda spodbuja pripravo pastoralnih priročnikov, ki se opirajo na triletni cikel beril; ti naj pomagajo k notranji povezavi oznanjevanja predpisanih beril z verskim naukom. Prim. *Propositio* 19.

¹⁴⁴ Prim. *Propositio* 20.

¹⁴⁵ *Splošna ureditev rimskega misala*, 78.

osnovne sestavine posamezne evharistične molitve: zahvalo, vzklikanje, epiklezo, pripoved postavitve, spremenjenje, anamnezo, daritev, zagovor in sklepni slavospev.¹⁴⁶ Evharistična duhovnost in teološko razmišljanje sta zlasti osvetljena, ko premišljujemo globoko enotnost v anafori med klicanjem Svetega Duha in pripovedjo o postavitvi,¹⁴⁷ v kateri »se opravi daritev, ki jo je Kristus postavil pri zadnji večerji«. ¹⁴⁸ Cerkev namreč »s posebnim klicanjem prosi moč Svetega Duha, naj darove, ki so jih ljudje darovali, posveti, to je, naj postanejo Kristusovo telo in njegova kri; in naj bo brezmadežni dar, ki naj ga prejmemo v obhajilu, v zveličanje vsem, ki ga bodo deležni«. ¹⁴⁹

Pozdrav miru

49. Evharistija je po svoji naravi zakrament miru. Ta razsežnost evharistične skrivnosti ima v bogoslužnem opravilu poseben izraz v obredu izmenjave (podaritve) miru. Nedvomno gre za znamenje, ki je zelo pomembno (prim. *Jn* 14,27). V času, ki je tako strahovito obremenjen s spori, to znamenje dobiva – to velja tudi zaradi splošne občutljivosti – pomembno mesto, ker Cerkev čedalje bolj poudarja kot lastno nalogo, prositi Gospoda za dar miru in edinosti zase in za vso človeško družino. Mir je nedvomno znamenje neuničljivega hrepenenja, navzočega v srcu vseh ljudi. Cerkev se oglašča kot klicarka miru in sprave, ki se poraja v srcu vsakega človeka dobre volje, in se obrača k njemu, ki je »naš mir« (*Ef* 2,14) in more pomiriti ljudstva in osebe, tudi tam, kjer so človeška prizadevanja neuspešna. Tako moremo razumeti intenzivnost klica, ki ga pogosto zasledimo v obredu sprave v evharističnem opravilu. V času škofovske sinode je bila v tej zvezi izražena potreba glede rabe te kretnje, ki lahko dobi neprimerne izraze in tako tik pred obhajilom ustvarja zmešnjavo. Primerno je spomniti, da ustrežna modrost ničesar ne odvzema temu dejanju, saj zagotavlja

¹⁴⁶ Prim. prav tam, 78–79.

¹⁴⁷ Prim. *Propositio* 22.

¹⁴⁸ *Splošna ureditev rimskega misala*, 79 b.

¹⁴⁹ Prav tam, 79 c.

potrebno ozračje samega obhajanja s tem, da na primer omejuje izmenjamo znamenja miru le z najbližjimi osebami.¹⁵⁰

Obhajanje in prejem evharistije

50. Obhajanje in prejemanje svetega obhajila je še en trenutek slavljenja, katerega se moramo dotakniti. Prosim vse, zlasti pa posvečene služabnike in tiste, ki so ustrezno pripravljene in so v primeru resnične potrebe pooblaščen za službo podeljevanja evharistije, da storijo vse, kar je mogoče, da bo njihovo dejanje v vsej preprostosti v skladu s pomembnostjo osebnega srečanja z Gospodom Jezusom v zakramentu. Kar zadeva predpise glede pravilne prakse, priporočam, naj se upoštevajo novejši cerkveni dokumenti.¹⁵¹ Krščanska občestva naj zvesto upoštevajo veljavne predpise in v njih gledajo izraz vere in ljubezni, ki ju moramo imeti do tega vzvišenega zakramenta, da ne bomo opustili dragocenega časa za zahvalo po obhajilu. Poleg izvajanja ustrezne pesmi je tedaj zelo primerno, da ohranimo zbranost v tihoti.¹⁵²

V tej zvezi želim opozoriti na pastoralno vprašanje, na katero pogosto naletimo v našem času. Gre za primere, ki se dogajajo v nekaterih okoliščinah, kot so na primer poročne in pogrebne maše ter maše ob podobnih dogodkih, ko so poleg vernikov praktikantov navzoči pri bogoslužnem opravilu tudi drugi, ki morda že dalj časa niso bili pri maši, ali so v življenjski situaciji, ki ne dovoljuje prejema svetega obhajila. Včasih so navzoči tudi verniki drugih krščanskih ali celo nekrščanskih veroizpovedi. Podobne primere je mogoče videti tudi v cerkvah, zlasti v

¹⁵⁰ Upoštevajoč starodavne in čistiljive navade ter želje, ki so jih izrazili sinodalni očetje, sem prosil ustrezne Urade (dikasterije), naj presodijo možnosti, da bi pozdrav miru premaknili na nek drug čas maše, na primer pred prinašanjem darov k oltarju. Takšna izbira bi nas vsekako močno spominjala na Gospodovo opozorilo, da se spravimo z drugim, preden prinesemo Bogu svoj dar (prim. Mt 5,23 sl.); prim. *Propositio* 23.

¹⁵¹ Prim. Kongregacija za bogoslužje in disciplino zakramentov, Navodilo *Redemptoris Sacramentum*, 80–96, v: AAS 96 (2004) 574–577.

¹⁵² Prim. *Propositio* 34.

večjih mestih, bogatih z umetninami, kamor prihajajo mnogi obiskovalci. Razumljivo je, da moramo v takih primerih najti kratke in učinkovite načine, da bi vsem priklicali v zavest pomen zakramentalnega obhajila in pogoje za njegov prejem. V situacijah, v katerih ni mogoče zagotoviti dolžnega razumevanja pomena evharistije, je treba presoditi primernost nadomestitve evharističnega bogoslužja z opravilom Božje besede.¹⁵³

Odslovitev: »Pojdite v miru«

51. Končno se pomudimo še pri tem, kar so sinodalni očete rekli glede odslovitve na koncu evharističnega slavlja. Po sklepnem blagoslovu diakon ali duhovnik odslovi vernike z besedami: *Pojdite, maša je končana (Ite, missa est)*. S tem pozdravom je izražen odnos med obhajanjem maše in poslanstvom kristjana v svetu. V starodavnih časih je beseda »missa« (mittere – poslati) preprosto pomenila »dimissio« (dimittere – odposlati, odsloviti). Beseda je v krščanstvu dobila še globlji pomen. Izraz »dimissio« je dejansko dobil pomen besede »missio« (poslanstvo). Ta pozdrav pomenljivo izraža misijonski značaj Cerkve. Zato je treba v Božjem ljudstvu poglobljati bistveno razsežnost krščanskega življenja, poslanstvo, in sicer prav na podlagi bogoslužja. V tem duhu je lahko koristno, če porabimo ustrezno odobrena besedila za molitev nad ljudstvom ter sklepi blagoslov, ki naj izražata zgoraj omenjeno povezanost.¹⁵⁴

DEJAVNO SODELOVANJE

Pristno sodelovanje

52. Drugi vatikanski koncil je upravičeno poudaril dejavno, polno in učinkovito sodelovanje Božjega ljudstva pri evhari-

¹⁵³ Prim. *Propositio* 35.

¹⁵⁴ Prim. *Propositio* 24.

stični daritvi.¹⁵⁵ Prenova, ki smo jo dosegli v teh letih, je gotovo prinesla pomemben delež k usmeritvi, ki so jo želeli koncilski očetje. Vendar se ne smemo sprenevedati pred dejstvom, da se je kdaj izkazalo tudi nerazumevanje avno glede čuta za takšno udeležbo. Treba je jasno videti, da z besedo »dejavno sodelovanje« ni mišljena zgolj zunanja dejavnost med obhajanjem maše. Sodelovanje, ki ga je želel koncil, je treba razumeti v bistvenih izrazih, začenši z globljim poznanjem skrivnosti, ki jo obhajamo, in z njeno povezavo z vsakdanjim življenjem. Še vedno je v polnosti veljavno priporočilo *Konstitucije o svetem bogoslužju*, ki vernike spodbuja, naj pri evharističnem bogoslužju »ne bi prisostvovali kot tuji in nemi gledalci«, marveč »zavestno, pobožno in dejavno«.¹⁵⁶ Nato koncil nadaljuje in razvija svojo misel: verniki »naj bi se dali oblikovati z božjo besedo, se krepili ob mizi Gospodovega telesa in se Bogu zahvaljevali; ko darujejo brezmadežno žrtev, ne le po mašnikovih rokah, ampak združeni z njim, naj bi se naučili darovati sami sebe in naj bi se vsak dan bolj po Kristusu sredniku používali v edinost z Bogom in med seboj«.¹⁵⁷

Dejavno sodelovanje in službeno duhovništvo

53. Lepota in skladnost bogoslužnega opravila imata pomenljiv izraz v redu, po katerem je vsak poklican k dejavnemu sodelovanju. To vključuje priznanje različnih hierarhičnih vlog, ki jih izraža samo bogoslužno opravilo. Spomniti je treba, da k dejavnemu sodelovanju ne spada opravljanje neke posebne službe. Zlasti pa k dejavnemu sodelovanju ne prispeva zmešnjava, ki jo povzroča nevednost glede razlikovanja, da v cerkvenem občestvu vsakemu pripadajo njemu specifične naloge.¹⁵⁸ Najprej je treba jasno vedeti, kaj so specifične naloge

¹⁵⁵ Prim. B 14–20; Kongregacija za bogoslužje in disciplino zakramentov, Navodilo *Redemptionis Sacramentum*, 36–42, v: AAS 96 (2004) 561–564.

¹⁵⁶ B 48.

¹⁵⁷ Prav tam.

¹⁵⁸ Prim. Kongregacija za duhovščino, *Navodilo o sodelovanju laikov pri službi duhovnikov*, Cerkevni dokumenti 74, Družina, Ljubljana 1998.

duhovnika. Duhovnik je, kakor potrjuje izročilo Cerkve, nenadomestljiv v tem, da predseduje celotnemu evharističnemu opravilu od začetnega pozdrava do sklepnega blagoslova. V moči svetega reda, ki ga je prejel, duhovnik predstavlja Jezusa Kristusa, glavo Cerkve, in na njemu lasten način tudi samo Cerkev.¹⁵⁹ Vsako obhajanje evharistije dejansko vodi škof »ali sam ali po duhovnikih, ki mu pomagajo«.¹⁶⁰ Duhovniku pomaga diakon, ki ima v obhajanju evharistije posebne naloge: pripravo oltarja in strežba duhovniku pri oltarju, oznanjevanje evangelija, včasih tudi pridiganje Božje besede, napovedovanje namenov pri prošnjah za vse potrebe, delitev evharistije vernikom.¹⁶¹ Poleg teh služb, ki so povezane s svetim redom, obstajajo tudi druge liturgične službe, ki jih hvalevredno opravljajo za to usposobljeni redovniki in laiki.¹⁶²

Evharistično bogoslužje in inkulturacija

54. V duhu temeljnih usmeritev 2. vatikanskega koncila je bila večkrat poudarjena pomembnost dejavnega sodelovanja vernikov pri evharistični daritvi. Da bi dosegli takšno dopolnjevanje, so bile dovoljene nekatere ustrezne prilagoditve raznim okoliščinam in različnim kulturam.¹⁶³ Dejstvo, da je prišlo tudi do nekaterih zlorab, ne zanika pravilnosti tega načela, ki ga je treba spoštovati glede na stvarne potrebe Cerkve,

¹⁵⁹ Prim. *Propositio* 33.

¹⁶⁰ Kongregacija za bogoslužje in disciplino zakramentov, *Splošna ureditev rimskega misala*, 92.

¹⁶¹ Prim. prav tam 94.

¹⁶² Prim. *Odllok o laiškem apostolatu*, 24; *Splošna ureditev rimskega misala*, 95–111; Kongregacija za bogoslužje in disciplino zakramentov, *Navedilo Redemptionis sacramentum*, 43–47, v: AAS 96 (564–566; *Propositio* (33) pravi: »Te službe je treba uvajati glede na specifično poslanstvo in glede na stvarne potrebe bogoslužnega občestva. Osebe, zadolžene s temi liturgičnimi laišskimi službami, morajo biti skrbno izbrane in za naloge usposobljene, spremljati pa je treba tudi njihovo nenehno oblikovanje. Njihovo imenovanje naj bo začasno. Te osebe naj bodo znane krščanskemu občestvu, ki jih s svoje strani tudi sprejema«.

¹⁶³ Prim. B 37–42.

ki živi in obhaja isto Kristusovo skrivnost v zelo različnih kulturnih okoliščinah. S skrivnostjo svojega učlovečenja je Gospod Jezus, rojen iz žene kot popoln človek (prim. *Gal* 4,4), ne samo odgovoril na pričakovanja Stare zaveze, marveč tudi na pričakovanja, ki so jih gojila druga ljudstva. S tem je pokazal, da se Bog želi srečati z nami v naši življenjski stvarnosti. Zato je za dejavnejše sodelovanje vernikov pri svetih skrivnostih potrebno ustrezno nadaljevanje inkulturacije na področju euharističnega bogoslužja, pri čemer je treba upoštevati možne prilagoditve, ki jih daje *Splošna ureditev rimskega misala*,¹⁶⁴ kakor jih razlagamo v duhu meril 4. navodila kongregacije za bogoslužje in disciplino zakramentov *Varietates legitimae* z dne 25. januarja 1994,¹⁶⁵ in navodil, ki jih je podpisal Janez Pavel II. v posinodalnih spodbudah *Cerkev v Afriki (Ecclesia in Africa)*, *Cerkev v Ameriki (Ecclesia in America)*, *Cerkev v Aziji (Ecclesia in Asia)*, *Cerkev v Oceaniji (Ecclesia in Oceania)* in *Cerkev v Evropi (Ecclesia in Europa)*.¹⁶⁶ V ta namen priporočam škofovskim konferencam, naj si prizadevajo za primerno uravnoveženost med že sprejetimi merili in navodili ter novimi prilagoditvami,¹⁶⁷ vedno pa v soglasju s Svetim sedežem.

Osebni pogoji za »dejavno sodelovanje«

55. Ko so sinodalni očetje razpravljali o *dejavnem sodelovanju (actuosa participatio)* vernikov pri svetem obredu, so poudarili tudi pomembnost osebnih pogojev, ki jih mora posameznik

¹⁶⁴ Prim. *Splošna ureditev rimskega misala*, 386–399

¹⁶⁵ Prim. AAS 87 (1095), 288–314.

¹⁶⁶ Posinodalna apostolska spodbuda *Ecclesia in Africa* (14. 9. 1995), 55–71, v: AAS 88 (1995) 34–47; *Ecclesia in America* (22. 1. 1999), 16.40.64.70–72, v: AAS 91 (1999) 752–753; 775–776; 805–809; *Ecclesia in Africa* (6. 11.1999) 21 sl. v: AAS 92 (2000) 482–487; *Ecclesia in Asia* (6. 11. 1999), 21 sl. v: AAS 92 (2000) 482–487; *Ecclesia in Oceania* (22. 11. 2001) 16, v: AAS 94 (2002) 382–384; *Ecclesia in Europa* (28. 6. 1993) 58–60, v: AAS 2003) 685–686 ; Slov. prevod: Posinodalna apostolska spodbuda *Cerkev v Evropi*, Cerkveni dokumenti 103, Družina, Ljubljana 2003.

¹⁶⁷ Prim. *Propositio* 26.

spolnjevati za učinkovito udeležbo.¹⁶⁸ Eden izmed pogojev je gotovo nenehno spreobračanje, ki mora biti značilnost kristjanovega življenja. Ni mogoče pričakovati dejavnega sodelovanja pri evharističnem opravilu, če se ga udeležujemo površno, brez predhodnega presojanja svojega življenja. K notranji pripravljenosti med drugim prispevata zbranost in tihota vsaj nekaj časa pred začetkom bogoslužja, post in po potrebi zakramentalna spoved. Srce, ki je spravljeno z Bogom, usposablja kristjana za pristno sodelovanje. Zlasti je treba vernike opozoriti na dejstvo, da ni možno dejavno sodelovanje pri svetih skrivnostih, če si hkrati ne prizadevajo za dejavno sodelovanje pri verskem življenju v celoti, kar vključuje tudi misijonarsko prizadevanje, da bi družbi prinašali Kristusovo ljubezen.

Polno sodelovanje pri evharistiji je brez dvoma doseženo tedaj, ko verniki tudi osebno pristopijo k svetemu obhajilu.¹⁶⁹ Vendar je treba paziti, da ne bi ta sicer pravilna trditev navedla vernikov k neki avtomatičnosti, da bi zgolj zavoljo tega, ker so pri bogoslužju, imeli pravico ali celo dolžnost pristopiti k evharistični mizi. Tudi tedaj, ko ni možno prejeti zakramentalnega obhajila, je sodelovanje pri maši nujno, veljavno, pomembno in dejavno. V teh okoliščinah je primerno gojiti željo po polnem združenju s Kristusom v duhovnem obhajilu, na katero je opozoril Janez Pavel II.¹⁷⁰ in kakor priporočajo sveti učitelji duhovnega življenja.¹⁷¹

Sodelovanje nekatoliških kristjanov

56. Ko govorimo o dejavnem sodelovanju, se neizogibno srečamo tudi z vprašanjem drugim Cerkvam in cerkvenim skupnostim pripadajočih kristjanov, ki niso v polnem občestvu s katoliško Cerkvijo. V tej zvezi je treba reči, da obstoječa notranja

¹⁶⁸ Prim. *Propositio* 53; B 11.

¹⁶⁹ Prim. *KKC* 1388; B 55.

¹⁷⁰ Prim. Janez Pavel II., *Okrožnica Cerkev iz evharistije*, 34.

¹⁷¹ Tako na primer sv. Tomaž Akvinski, *Summa Theologiae*, III, q. 80, a. 1,2; sv. Terezija Deteta Jezusa, *Pot popolnosti*, pogl. 35. Ta nauk je avtentično potrdil tridentinski koncil, sess. XIII, c. VIII.

povezanost med evharistijo in edinstvo Cerkev spodbuja v nas gorečo željo po dnevu, ko bomo mogli vsi kristjani skupaj obhajati sveto evharistijo in tako na viden način izraziti polnost edinstvi, ki jo je Kristus izrazil apostolom (prim. *Jn* 17,21) po eni strani, po drugi pa nam spoštovanje do zakramenta Kristusovega telesa in krvi preprečuje, da bi iz njega naredili preprosto »sredstvo«, s katerim bi želeli nekritično doseči edinstvo.¹⁷² Evharistija namreč ne izraža le našega osebnega občestva z Jezusom Kristusom, marveč vključuje tudi polno občestvo s Cerkvijo. V tem je razlog, zaradi katerega z bolečino – vendar ne brez upanja – prosimo nekatoliške kristjane, naj razumejo in spoštujejo naše prepričanje, utemeljeno na Svetem pismu in cerkvenem izročilu. Menimo, da evharistično in cerkveno občestvo tako tesno pripadata drugo drugemu, da na splošno nekatoliški kristjani ne morejo pristopiti k enemu, ne da bi bili deležni drugega. Še bolj bi bilo nesmiselno pravo in konkretno somaševanje z duhovniki Cerkev in cerkvenih skupnosti, ki niso v polni edinstvi s katoliško Cerkvijo. Res pa je, da je pod vidikom večnega odrešenja možno dopustiti posameznim nekatoliškim vernikom prejem zakramentov evharistije, pokore in bolniškega maziljenja. To je mogoče le ob ugotovitvi določenih in izjemnih situacij in pod določenimi pogoji.¹⁷³ Ti pogoji so jasno navedeni v *Katekizmu katoliške Cerkev*¹⁷⁴ in *Kompendiju*.¹⁷⁵ Naloga vseh je, da to skrbno upoštevajo.

Udeležba preko družbenih občil

57. Zaradi silnega razvoja družbenih občil je beseda »udeležba« (dejavno sodelovanje) dobila v zadnjih desetletjih širši

¹⁷² Prim. Janez Pavel II., Okrožnica *Da bi bili vsi eno*, Cerkveni dokumenti 63, Ljubljana 1996, 8.

¹⁷³ Prim. *Propositio* 41: *Odllok o ekumenizmu (E)*, 8, 15; Janez Pavel II., Okrožnica *Da bi bili vsi eno*, 46; Janez Pavel II., Okrožnica *Cerkve iz evharistije*, 45–46; ZCP, kan. 844, §§ 3–4; ZKVC, kan., 671, §§ 3–4; Papeški svet za edinstvo kristjanov, *Ekumenski pravilnik*, Cerkveni dokumenti 53, Družina, Ljubljana 1994, 125, 129–131.

¹⁷⁴ Prim. KKC, 1398–1401.

¹⁷⁵ Prim. KKC – *Kompendij*, 293.

pomen, kot ga je imela v preteklosti. Z zadoščenjem ugotavljamo, da družbena občila ponujajo nove možnosti tudi glede evharističnega obhajanja.¹⁷⁶ To zahteva od pastoralnih delavcev, delujočih na tem področju, specifično usposobljenost in pristen čut odgovornosti. Nesporno ima prenos maše po televiziji poseben značaj vzora (modela). Zato je treba posebej paziti, da bo obhajanje poleg zahtev glede primerne in ustrezno pripravljene prostora upoštevalo tudi liturgične določbe.

Kar zadeva veljavnost udeležbe pri maši, kakor jo omogočajo družbena občila, mora tisti, ki na ta način sledi maši, vedeti, da v normalnih okoliščinah s tem ne zadosti zapovedi biti pri maši. Res je, da govornica podobe predstavlja neko realnost, vendar je kot take ne obnavlja.¹⁷⁷ Pohvalno je, da starejši in bolni sodelujejo pri nedeljski in praznični maši po radijskih in televizijskih oddajah, toda tega ni mogoče reči za tiste, ki s spremljanjem teh oddaj želijo opravičiti svojo neudeležbo v cerkvi, kjer bi bili deležni evharističnega slavlja v občestvu z živo Cerkvijo.

»Dejavno sodelovanje« bolnikov

58. Ko premišlujem o razmerah tistih, ki se zaradi bolezni ali starosti ne morejo udeležiti bogoslužja v bogoslužnem prostoru (v cerkvi), želim opozoriti vse cerkveno občestvo na pastoralno dolžnost, da omogočijo duhovno navzočnost bolnikom, tistim, ki ostanejo na svojih domovih ali so v bolnišnicah. V razpravah na škofovski ravni je bila večkrat omenjena njihova situacija. Treba je poskrbeti, da bodo mogli ti naši bratje in sestre pogosto pristopiti k zakramentalnemu obhajilu. Tako bodo utrdili svoj odnos s Kristusom, umrlim in vstalim; tako bodo lahko doživeli svoje življenje v polnosti vključeno v življenje in poslanstvo Cerkve po darovanju lastnega trpljenja

¹⁷⁶ Prim. Papeški svet za družbeno obveščanje, *Na pragu novih časov - Pastoralno navodilo o družbenih občilih ob 20-letnici dokumenta »Občestvo in napredek«* (1992), Cerkevni dokumenti 50, Družina, Ljubljana 1992.

¹⁷⁷ Prim. *Propositio* 29.

v združenju z žrtvijo našega Gospoda. Posebno skrb je treba posvetiti prizadetim. Če njihovo stanje dopušča, naj jim krščansko občestvo omogoči udeležbo pri maši v bogoslužnih prostorih. Odstraniti je treba morebitne arhitekturne ovire v sakralnih prostorih, ki invalidom onemogočajo prost dostop. Končno je treba tudi prizadetim, ki so prejeli krst in birmo, omogočiti, kolikor je to možno, prejem obhajila, ki ga prejema-jo v veri družine in krščanskega občestva, ki jih spremlja.¹⁷⁸

Skrb za zapornike

59. Duhovno izročilo Cerkve, ki mu je bilo vodilo jasna Kristusova beseda (prim. Mt 25,36), je prepoznavala v obisku zapornikov eno izmed telesnih del usmiljenja. Tisti, ki so v zaporu, so še posebej potrebni obiska samega Gospoda v zakramentu evharistije. Izkušnja bližine cerkvenega občestva, udeležba pri evharistiji in prejem svetega obhajila v tako specifičnem in težavnem času življenja zapornika lahko prispeva k novi kvaliteti zorenja v veri in prispeva k polni družbeni prenovi osebe. Ko razlagam želje, izražene na škofovski sinodi, prosim, naj si škofije v mejah možnega prizadevajo, da bodo zagotovile ustrezno pastoralno dejavnost za duhovno oskrbo zapornikov.¹⁷⁹

Priseljenci (migranti) in udeležba pri evharistiji

60. Škofovska sinoda je obravnavala tudi tiste, ki so bili iz različnih vzrokov prisiljeni zapustiti svojo domovino. Izrazila je posebno hvaležnost vsem, ki se posvečajo pastoralni skrbi za priseljence. V tem pogledu je treba še posebej skrbeti za priseljence, ki pripadajo vzhodnim katoliškim Cerkvam, ki poleg izgube domačega ognjišča doživljajo tudi težave glede udeležbe pri evharističnem bogoslužju v obredu, ki mu pripadajo.

¹⁷⁸ Prim. *Propositio* 48.

¹⁷⁹ Prim. *Propositio* 48.

Kjer je mogoče, naj jih oskrbujejo duhovniki njihovega obreda. V vsakem primeru prosim škofo, naj s Kristusovo ljubeznijo sprejemajo te brate in sestre. Srečevanje vernikov različnih obredov je lahko priložnost za medsebojno obogatitev. Pri tem mislim zlasti na korist, ki jo imajo lahko duhovniki, ko spoznavajo različna (verska) izročila.¹⁸⁰

Množična somaševanja (koncelebracije)

61. Sinoda se je zadržala tudi pri vprašanju kakovosti udeležbe pri množičnih obhajanjih evharistije, ki se dogajajo ob posebnih priložnostih, kjer je poleg velikega števila vernikov tudi veliko duhovnikov, ki somašujejo.¹⁸¹ Ni težko videti v tem pomembnost takega srečanja, zlasti če mu predseduje škof, obkrožen s svojimi duhovniki in diakoni z ene strani, po drugi strani pa se v takih okoliščinah lahko pojavijo vprašanja tako v zvezi z videzom enotnosti duhovščine, zlasti pri evharistični molitvi, kot v zvezi s podeljevanjem svetega obhajila. Varovati se je treba, da bi množična somaševanja ustvarjala raztremenost. Temu se je mogoče izogniti z ustreznim usklajevanjem ter s postavitvijo oltarnega prostora tako, da bo omogočil duhovnikom in vernikom polno in dejavno udeležbo. Vsekakor je treba imeti pred očmi, da gre v takih primerih za somaševanje, ki ima izjemen pomen in je omejeno na izredne prilike.

Latinski jezik

62. Kar je zgoraj rečeno, nikakor ne zmanjšuje pomena velikih bogoslužnih srečanj. Mislim predvsem na bogoslužja ob mednarodnih srečanjih, ki so danes vse pogostejša. Takšna bogoslužja je treba ustrezno ovrednotiti. Da bi se popolneje izrazila edinost in vesoljnost Cerkve, želim v duhu pobud ško-

¹⁸⁰ Takšna spoznanja so možna prek ustreznih spodbud že v času oblikovanja kandidatov za duhovništvo v semeniščih. Prim. *Propositio* 45.

¹⁸¹ Prim. *Propositio* 37.

fovske sinode in v skladu z navodili 2. vatikanskega koncila priporočiti sledeče:¹⁸² razen svetopisemskih beril, homilije in prošenj vernikov je primerno, da so takšna bogoslužja v latinščini; prav tako naj bodo v latinščini vsem znane molitve iz izročila Cerkve¹⁸³ in po možnosti izvedba nekaterih besedil v gregorijanskem koralu. Na splošno prosim, naj se bodoči duhovniki že v času semeniškega življenja učijo razumeti in obhajati mašo v latinščini, prav tako naj se učijo rabe latinskih besedil in izvajanja gregorijanskega koralu. Ne gre zanemariti možnosti, da tudi vernike naučimo moliti najbolj znane molitve v latinščini in peti nekatere dele bogoslužja po gregorijanskem koralu.¹⁸⁴

Evharistična bogoslužja v malih občestvih

63. Povsem drugačna vprašanja se odpirajo v nekaterih pastoralnih razmerah, v katerih se prav zaradi bolj zavestnega, dejavnejšega in učinkovitejšega sodelovanja pospešujejo bogoslužja v malih občestvih. Čeprav je treba priznati oblikovalni pomen, s katerim so prežete takšne izbire, je treba podrobneje določiti, kako jih vključiti v celotno pastoralno ponudbo škofije. Takšni poizkusi bi namreč izgubili vzgojni značaj, če bi bili nekakšno nasprotje ali vzporednica verskemu življenju krajevne Cerkve. Sinoda je v tej zvezi navedla nekaj meril, ki se jih je treba držati. Ta so: mala občestva morajo biti v službi združevanja občestva, ne pa njene razdrobitve, kar se mora izkazati v konkretnem življenju; mala občestva morajo pospeševati učinkovito sodelovanje celotnega občestva in morajo v kar največji meri ohraniti enotnost liturgičnega življenja v posameznih družinah.¹⁸⁵

¹⁸² Prim. B 36 in 54.

¹⁸³ Prim. *Propositio* 36.

¹⁸⁴ Prim. prav tam.

¹⁸⁵ Prim. *Propositio* 32.

NOTRANJE SODELOVANJE PRI BOGOSLUŽJU

Mistagoška kateheza

64. Veliko bogoslužno izročilo Cerkve nas uči, da si je za učinkovito sodelovanje potrebno prizadevati, da bi osebno odgovorili na skrivnost, ki jo obhajamo, in sicer z darovanjem svojega življenja Bogu, v edinosti z daritvijo Kristusa za odrešenje vsega sveta. Škofovska sinoda je zato priporočila, naj skrbimo, da si bodo verniki prizadevali za uglašenost med notranjim razpoloženjem ter kretnjami in besedami. Če bi to zanemarili, bi naša bogoslužja, čeprav na zunaj živahna, postala zgolj ritualizem. Zato si moramo prizadevati za pospeševanje evharistične vzgoje, ki bo vernike pripravila k temu, da bodo osebno živeli to, kar v bogoslužju obhajajo. Ob tolikšni pomembnosti osebnega in zavestnega sodelovanja se sprašujemo, kakšna so sredstva ustrezne vzgoje? Sinodalni očetje so glede tega enoglasno nakazali, da je to mistagoška kateheza, ki vernikom pomaga pri poglobitvi v skrivnosti, ki jih obhajamo.¹⁸⁶ Glede odnosa med *umetnostjo obhajanja (ars celebrandi)* in *dejavnim sodelovanjem (actuosa participatio)* je treba posebej poudariti, da je »najboljša kateheza o evharistiji evharistija sama, ki jo obhajamo«.¹⁸⁷ Bogoslužje ima po svoji naravi lastno pedagoško učinkovitost, da vernike uvaja k spoznanju skrivnosti, ki jo obhajamo. Zato je v prastarem izročilu Cerkve oblikovanje kristjana, čeprav ni zanemarjalo sistematičnega spoznavanja verskih resnic, imelo izkustveni značaj, v katerem je imelo najpomembnejše mesto živo in prepričljivo srečanje s Kristusom, ki so ga oznanjali pristni pričevalci. V tem smislu je tisti, ki druge uvaja v skrivnosti, predvsem pričevalec. Takšno srečanje se pogloblja s katehezo ter ima svoj izvor in svoj vrhunec v obhajanju evharistije. Iz te temeljne strukture krščanskega izkustva prejema pobude za mistagoško pot (itinerarij), v kateri morajo biti nenehno navzoče tri sestavine:

¹⁸⁶ Prim. *Propositio* 14.

¹⁸⁷ *Propositio* 19.

a) V skladu z živim izročilom Cerkve gre najprej za *razlago obredov v luči odrešenjskih dogodkov*. Obhajanje evharistije se v svojem brezmejnem bogastvu nenehno sklicuje na zgodovino odrešenja. V križanem in vstalem Kristusu nam je dana možnost obhajanja tistega središča, ki obnavlja celotno rešničnost (prim. *Ef* 1,10). Od vsega začetka je krščansko občestvo bralo in poslušalo dogodke iz Jezusovega življenja, zlasti iz velikonočne skrivnosti, in sicer v odnosu do starozaveznih dogajanj.

b) Mistagoška kateheza si je poleg tega morala prizadevati za *uvajanje v pomen znamenj*, ki jih izražajo obredi. Ta naloga je neizogibno potrebna zlasti v močno tehnološko razvitem času, kot je naš, v katerem preti nevarnost izgube razumevanja znamenj in simbolov. Mistagoška kateheza mora bolj kot informacijo pri vernikih prebujati in vzgajati smisel za govornico znamenj in kretenj, ki združene z besedo sestavljajo obred.

c) Končno si mora mistagoška kateheza prizadevati, da bi pokazala *pomen obredov v njihovem odnosu do krščanskega življenja* v vseh njegovih razsežnostih, kot so delo in poklic, misli in čustvovanja, dejavnosti in počitek. Naloga mistagoške kateheze je pokazati povezanost skrivnosti, ki jih obhajamo v obredih, z misijonarsko odgovornostjo kristjanov. Učinek zrele mistagogije je spoznanje, da te skrivnosti našo človeško eksistenco počasi preoblikujejo. Cilj celotne krščanske vzgoje je med drugim oblikovanje vernika v »novega človeka«, v odrasli veri, ki ga bo usposobila za pričevanje krščanskega upanja, ki njega samega navdihuje, v vsakdanjih okoliščinah življenja.

Da bi mogli v naših krščanskih občestvih spolniti takšno vzgojno nalogo, morajo biti na voljo ustrezno oblikovani vzgojitelji. Seveda se mora vse Božje ljudstvo zavzemati za takšno oblikovanje. Vsako krščansko občestvo je poklicano, da je prostor pedagoškega uvajanja v skrivnosti, ki jih v veri obhajamo. V tem smislu so sinodalni očetje poudarili nujnost večjega vključevanja skupnosti krščanskega življenja, cerkvenostnih gibanj in združenj, ki morejo v moči njim danih karizem prispevati nov zagon h krščanskemu oblikovanju.¹⁸⁸ Tudi v

¹⁸⁸ Prim. *Propositio* 14.

našem času Sveti Duh ne okleva izlivati svojih darov v podporo apostolskemu poslanstvu Cerkve, katere naloga je razširjanje vere in vzgoja v njeni zrelosti.¹⁸⁹

Spoštovanje evharistije

65. Prepričljivo znamenje učinkovitosti evharistične kateheze se kaže v tem, da v njih raste čut za skrivnostno navzočnost Boga med nami. To je mogoče ugotoviti prek posebnih znamenj spoštovanja evharistije, do katerih mora vernike voditi mistagoški proces.¹⁹⁰ Pri tem mislim na pomembnost kretenj in položajev, kot je poklek med pomembnimi trenutki evharistične molitve. Ob upoštevanju zakonite različnosti znamenj, ki so v navadi v različnih kulturah, naj vsakdo živi in izraža prepričanje, da v vsakem obhajanju evharistije stoji pred neskončnim Bogom, ki nas dosega v vsej svoji ponižnosti v zakramentalnih znamenjih.

ČEŠČENJE IN EVHARISTIČNA POBOŽNOST

Notranje razmerje med obhajanjem in češčenjem

66. Eden izmed najpomembnejših trenutkov škofovske sinode je bil tedaj, ko smo se sinodalni očetje skupaj z mnoštvom vernikov napotili v baziliko sv. Petra k češčenju Najsvetejšega. S to molitveno gesto so škofje poleg izrečenih besed želeli obrniti pozornost na pomembnost notranje povezanosti med evharističnim opraviлом in češčenjem. V tem pomembnem vidiku vere Cerkve se izraža ena izmed najodločilnejših vsebin njene poti, ki jo je prehodila v bogoslužni prenovi po naročilu 2. vatikanskega koncila. Medtem ko je koncilaska prenova napravila prve korake, pa notranja povezava med sveto

¹⁸⁹ Prim. Benedikt XVI., *Homilija pri binkoštnih večernicah* (3. 6. 2006), v: AAS 98 (2006) 509.

¹⁹⁰ Prim. *Propositio* 34.

mašo in češčenjem Najsvetejšega ni bila vedno dovolj jasno zaznavna. Tako je tedaj razširjen ugovor izhajal iz pripombe, da nam evharistični kruh ni dan v češčenje, marveč kot hrana. V luči molitvene izkušnje Cerkve pa takšno nasprotje ni imelo nikakršne osnove. Že sv. Avguštín je rekel: »Nihče naj ne jé tega kruha, če ga ni prej počastil; grešimo namreč, če ga ne častimo.«¹⁹¹ V evharistiji nam prihaja naproti Božji Sin in se želi združiti z nami; evharistično češčenje ni nič drugega kot preprost razvoj evharističnega opravila, ki je samo v sebi najvišje dejanje češčenja, ki ga goji Cerkev.¹⁹² Ko prejemamo evharistijo, dejansko častimo Tistega, ki ga prejemamo. Tako in samo tako postajamo eno z Njim in na neki način že vnaprej okušamo lepoto nebeškega bogoslužja. Češčenje Najsvetejšega zunaj maše je nadaljevanje in poglobljanje tega, kar se je zgodilo v samem evharističnem bogoslužju. Kajti »samo v češčenju more v nas dozorevati globoka in pristna pripravljenost na prejem Njega. V tem osebnem dejanju srečanja z Gospodom dozoreva v nas tisto družbeno poslanstvo, ki je skrito v evharistiji in ki hoče odstraniti ne samo meje med nami in Gospodom, marveč tudi in zlasti meje, ki nas ločujejo ene od drugih«.¹⁹³

Praksa češčenje Najsvetejšega

67. Zato skupaj s sinodalno skupščino živo priporočam pastirjem Cerkve in Božjemu ljudstvu tako osebno kot skupno češčenje Najsvetejšega.¹⁹⁴ K temu lahko veliko prispeva ustrezna kateheza, v kateri naj se vernikom razlaga pomembnost

¹⁹¹ Sv. Avguštín, *Enarrationes in Psalmos* 98,9: CCL XXXIX, 1385; prim. Benedikt XVI., *Govor Rimski kuriji* (22. 12. 2005), v: AAS 98 (2006) 44–45.

¹⁹² Prim. *Propositio* 6.

¹⁹³ Benedikt XVI., *Govor Rimski kuriji*, prav tam 45.

¹⁹⁴ Prim. *Propositio* 6; Kongregacija za bogoslužje in disciplino zakramentov, *Direktorij za ljudske pobožnosti in bogoslužje*, Cerkveni dokumenti 102, Ljubljana 2003, 164–165; Kongregacija svetih obredov, *Navodilo o češčenju evharistične skrivnosti* (1967).

tega kultnega dejanja, ki omogoča, da bogoslužno dejanje živimo globlje in v večjo duhovno korist. Kolikor je mogoče, naj bodo zlasti v bolj naseljenih krajih nekatere cerkve in oratoriji posebej določene za vedno čiščenje. Poleg tega priporočam, naj se v času katehetskega pouka, zlasti v pripravi na prvo sveto obhajilo, otroke uvaja v smisel in lepoto tega, da so v prijateljstvu z Jezusom ter gojijo občudovanje njegove evharistične navzočnosti.

Želim izraziti občudovanje in podporo vsem tistim ustanovam posvečenega življenja, katerih člani pomemben del svojega časa posvečajo evharističnemu čiščenju. Tako dajejo vsem zgled, kako jih oblikuje Gospodova navzočnost. Prav tako želim opogumiti tista občestva vernikov in bratovščine, ki sprejemajo to prakso kot posebno nalogo in tako postajajo kvas kontemplacije za vso Cerkev, s čimer kličejo v spomin osrednje mesto Kristusa v življenju posameznika in občestva.

Oblike evharistične pobožnosti

68. Osebni odnos, ki ga ima vernik z Jezusom, navzočim v evharistiji, ga vedno usmerja v cerkveno občestvo ter v njem prebujata zavest pripadnosti Kristusovemu telesu, Cerkvi. Poleg povabila vernikom, naj si osebno vzamejo čas za molitev pred Najsvetejšim, čutim potrebo spodbuditi tudi župnije in druga cerkvena občestva, naj pospešujejo trenutke skupnega čiščenja. Jasno je, da ohranijo svojo veljavo že obstoječe oblike evharistične pobožnosti. V mislih imam evharistične procesije, zlasti tradicionalno procesijo na praznik Svetega Rešnjega telesa, štirideseterno čiščenje, krajevne, narodne in mednarodne evharistične kongrese in druge podobne pobude. Te oblike, ustrezno posodobljene in prilagojene različnim razmeram, zaslužijo, da jih tudi danes ohranimo.¹⁹⁵

¹⁹⁵ Prim. *Relatio post disceptationem* 11, v: *L' Osservatore Romano*, 14. 10. 2005, 5.

Prostor za tabernakelj v cerkvah

69. Glede na pomembnost shranjevanja evharistije ter češčenje in spoštovanje zakramenta Kristusove daritve, se je škofovska sinoda spraševala o ustrezni postavitvi tabernaklja v naših cerkvah.¹⁹⁶ Primerna postavitvev (lokacija) tabernaklja vsekakor pripomore k prepoznavanju Kristusove navzočnosti v presvetem zakramentu. Kraj, na katerem so shranjene evharistične podobe, naj bo tudi zaradi večne luči dobro viden vsakomur, ki pride v cerkev. To naj omogočajo tudi arhitekturne značilnosti svetega prostora. V cerkvah, v katerih ni kapele presvetege zakramenta, in je tabernakelj na glavnem oltarju, naj se upošteva takšna oblika shranjevanja in češčenja evharistije, pri kateri ne bo nameščen pred mašnikovim sedežem. V novih cerkvah je treba načrtovati kapelo za Najsvetejše v bližini prezbiterija, kjer pa to ni mogoče, naj bo tabernakelj nameščen v prezbiteriju in sicer na nekoliko višjem prostoru in v središču apside ali na kake drugem vidnem kraju. Takšna ureditev bo prispevala k pomenu tabernaklja, ki naj bo skrbno zasnovan tudi glede umetniške oblike. Jasno je, da je treba upoštevati vse, kar glede tega določa *Splošna ureditev rimskega misala*.¹⁹⁷ Končno besedo o tem ima krajevni škof.

¹⁹⁶ Prim. *Propositio* 28.

¹⁹⁷ Prim. št. 314.

Tretji del

EVHARISTIJA KOT SKRIVNOST, KI JO ŽIVIMO

»Kakor je mene poslal živi Oče in jaz živim po Očetu, tako bo tudi tisti, ki mene uživa, živel po meni« (Jn 6,57)

EVHARISTIČNI ZNAČAJ KRŠČANSKEGA ŽIVLJENJA

Duhovno bogoslužje – logiké latréia (Rim 12,1)

70. Ko je Gospod Jezus, ki je postal za nas hrana resnice in ljubezni, govoril o daru svojega življenja, nam je zagotovil: »Kdor je od tega kruha, bo živel vekomaj« (Jn 6,51). To »večno življenje« se pričinja v nas že v tem času po spremembi, ki jo evharistični dar rodi v nas: »Kdor mene uživa, bo živel po meni« (Jn 6,57). Jezusove besede nam omogočajo razumeti, da skrivnost, ki jo »verujemo« in »obhajamo«, vsebuje moč, ki je počelo novega življenja v nas in podoba krščanskega življenja. Ko prejemamo Kristusovo telo in kri, dejansko postajamo deležni Božjega življenja na vedno zrelejši in bolj zavesten način. Spomnimo se tudi besed sv. Avgušтина, ki v svojih *Izpovedih* govori o večnem *Logosu (Besedi)* kot hrani za dušo. Ko postavlja v ospredje paradoksalni značaj te hrane, si sveti učitelj predstavlja, da sliši besede: »Kruh vélikih sem: zrasti pa me boš užival. Vendar se ne bom jaz spremenil váte kakor se jed tvojega telesa, ne, ti se boš spremenil váme!«¹⁹⁸ Dejansko ni evharistična hrana tista, ki se v nas spremeni, marveč smo mi tisti, ki nas ta hrana skrivnostno spremeni. Kristus nas hrani s tem, da nas sebi upodobi: »znotraj nas je.«¹⁹⁹

¹⁹⁸ Sv. Avguštin, *Izpovedi*, VII, 10, 16; PL 41, 284.

¹⁹⁹ Benedikt XVI., *Homilija na Marienfeldu* (21.8. 2005), v: Benedikt XVI., *Božja revolucija*, Družina, Ljubljana 2005, 85; prim. tudi homilijo na binškošti (3. 6. 2006), v: AAS 98 (2006) 505.

Evharistično slavlje se kaže v vsej svoji moči kot izvor in vrhunec kristjanovega eklezialnega bivanja, kolikor hkrati izraža tako začetek kot dovršitev novega in dokončnega bogoslužja, *logiké latréia*.²⁰⁰ S temi besedami apostol Pavel v *Pismu Rimljanom* najbolj sintetično izraža, kako evharistija preoblikuje vse naše življenje v duhovno, Bogu prijetno daritev: »Rotim vas, bratje: darujte svoja telesa v živo, sveto in Bogu všečno daritev! Tako bo vaše bogoslužje duhovno« (12,1). V tej spodbudi je izražena podoba novega bogoslužja kot popolne daritve lastne osebe v občestvu z vso Cerkvijo. Ko apostol vztraja, da darujemo svoja telesa, poudarja konkretno človeškost daritve, ne pa nekaj onstran človeškosti. Sv. Avguštin nas v tej zvezi spominja, da je »daritev kristjanov v tem, da smo mnogi, vendar eno samo telo v Kristusu. Cerkev obnavlja to daritev v oltarnem zakramentu, ki ga verniki dobro poznajo in v katerem se jasno kaže, da je v tem, kar daruje, ona sama darovana«.²⁰¹ Katoliški nauk uči, da je evharistija kot Kristusova daritev tudi daritev Cerkve, torej daritev vernikov.²⁰² Beseda daritev – (latinsko *sacri-ficium /sacrum facere/*, narediti nekaj sveto) – izraža vso globino bivanja, ki jo vsebuje preoblikovanje naše človeške stvarnosti, ki jo je osvojil Kristus (prim. *Flp* 3,12).

Vseobsegajoča učinkovitost evharističnega bogoslužja

71. Novo krščansko bogoslužje obsega vse vidike človeškega bivanja in jih preoblikuje: »Lahko jeste ali pijete ali kaj drugega delate, vse delajte v Božjo slavo« (1 Kor 10,31). V vsakem dejanju je kristjan poklican izraziti resnično čast Bogu. Iz tega izhaja najbolj notranji evharistični značaj kristjanovega življenja. Kolikor evharistija zajema človeško stvarnost vernika v vsej njeni vsakdanji konkretnosti, tudi dan za dnem omogoča napredujoče preoblikovanje človeka, ki je po milosti po-

²⁰⁰ Prim. *Relatio post disceptationem*, 6, 47, v: *L' Osservatore Romano*, 14. 10. 2005, 5–6; *Propositio* 43.

²⁰¹ Sv. Avguštin, *De civitate Dei*, X, 6: PL 41, 284.

²⁰² Prim. *KKC* 1368.

klican, da je podoba Božjega Sina (prim. *Rim* 8,29 sl.). Ničesar resnično človeškega ni – ne misli ali čustev, ne besed ali dejanj – kar ne bi imelo v zakramentu evharistije ustrezno podobo, ki jo je treba živeti v polnosti. V tem se kaže antropološki pomen radikalne novosti, ki jo je Kristus dal v evharistiji: češčenje Boga v človeškem življenju ni omejeno na neki poseben ali osebni trenutek, marveč je po svoji naravi usmerjeno k prešinjnanju vseh vidikov človekove individualne resničnosti. Tako postane Bogu prijetna daritev nov način življenja v vseh okoliščinah bivanja, v katerih je vsaka posameznost ovrednotena, kolikor jo živimo v odnosu s Kristusom in kot daritev Bogu. Božja slava je živi človek (prim. *1 Kor* 10,31). Človekovo življenje pa je v gledanju Boga.²⁰³

»Živeti iz nedelje« – »*Iuxta dominicam viventes*«

72. Radikalna novost, ki jo evharistija daje človekovemu življenju, se je razodela krščanski zavesti od vsega začetka. Verniki so takoj razumeli globok vpliv, ki ga je imelo evharistično bogoslužje na slog njihovega življenja. Sv. Ignacij Antiohijski je to resnico izrazil z opredelitvijo, da so kristjani tisti, »ki so prejeli novo upanje«, in jih predstavlja kot tiste, ki »živijo iz nedelje« (*iuxta dominicam viventes*).²⁰⁴ Besede velikega antiohijskega mučenca jasno pokažejo povezanost med evharistično stvarnostjo in krščanskim bivanjem v njuni vsakodnevnosti. Značilna navada kristjanov, da so se zbirali prvega dne po soboti, da bi obhajali Kristusovo vstajenje – kakor poroča mučenec sv. Justin²⁰⁵ – je tudi podatek, ki opredeljuje podobo obnovljene eksistence kristjana po srečanju s Kristusom. Besede sv. Ignacija – »živeti iz nedelje« – poudarja vrednost vzorčnega primera, ki ga ima ta sveti dan za vsak drugi dan v tednu. Od drugih dni se ne razlikuje na osnovi preproste odložitve vsakdanjih dejavnosti, kot nekakšen tujek

²⁰³ Prim. sv. Irenej, *Adversus haereses* IV, 20, 7: PG 7, 1037.

²⁰⁴ S. Ignacij Antiohijski, *Epistula ad Magnesios*, 9, 1: PG 5, 670.

²⁰⁵ Prim. sv. Justin, *Apologia* 67, 1–6; 66: PG 6, 430 sl., 427.430.

znotraj utečenega ritma dni. Kristjani so bili vedno prepričani, da je nedelja prvi dan v tednu, kajti v njem se spominjamo radikalne novosti, ki jo je prinesel Kristus. Zato je nedelja dan, v katerem kristjan vnovič najde tisto evharistično obliko svoje eksistence, katero je poklican nenehno živeti. »Živeti iz nedelje« pomeni živeti v zavesti osvobojenosti, ki jo prinaša Kristus, ter uresničevanja bivanja kot darovanja sebe Bogu, da bi se njegova zmaga v polnosti pokazala vsem ljudem prek notranje prenovljenega ravnanja.

Živeti nedeljsko dolžnost

73. V zavesti novega življenjskega načela, ki ga evharistija daje kristjanu, so sinodalni očetje poudarili pomembnost nedeljske zapovedi kot izvir pristne svobode za vse vernike, da bi tako mogli živeti druge dni glede na to, kar so obhajali na »Gospodov dan«. Versko življenje je namreč v nevarnosti, če preneha želja po udeležbi pri evharistični daritvi, v kateri se spominjamo velikonočne zmage. Udeležba pri občestvenem nedeljskem bogoslužju skupaj z brati in sestrami, s katerimi smo eno telo v Jezusu Kristusu, je zahteva krščanskega prepričanja, ki hkrati to prepričanje oblikuje. Izguba čuta glede nedelje, ki jo posvečujemo kot Gospodov dan, je značilna za izgubo pristnega čuta za krščansko svobodo, za svobodo Božjih otrok.²⁰⁶ V tem pogledu so dragocena opozorila mojega spoštovanega prednika Janeza Pavla II. v Apostolskem pismu *Gospodov dan (Dies Domini)*,²⁰⁷ in sicer glede različnih razsežnosti, ki jih ima nedelja za kristjane. Nedelja je *Gospodov dan* v odnosu do stvarjenja sveta; je *Kristusov dan*, ker je dan novega stvarstva in daru, ki ga vstali Gospod daje v Svetem Duhu; je *dan Cerkve*, ko se krščansko občestvo zbira k obhajanju (praznovanju); je *dan za človeka*, ker je dan veselja, počitka in bratske ljubezni.

²⁰⁶ Prim. *Propositio* 30.

²⁰⁷ Prim. Janez Pavel II., Okrožnica *Gospodov dan*, Cerkveni dokumenti 78, Ljubljana 1998.

Zato se ta dan kaže kot izvirni praznik, na katerega vsak vernik, živeč v svojem življenjskem okolju, postane oznanjevalec in varuh smisla časa. Iz tega dne izhaja krščanski smisel življenja in nov način, kako razumeti čas, odnose, delo, življenje in smrt. Primerno je, da cerkvene ustanove na Gospodov dan, razen obhajanja nedeljske evharistije, organizirajo slovesnosti, lastne krščanski skupnosti, kot so prijateljska srečanja, pobude za versko vzgojo otrok, mladine in odraslih, romanja, karitativne dejavnosti in druge molitvene pobude. Čeprav že sobotni večer od večernic dalje pripada nedelji in je tedaj že dovoljeno izpolniti nedeljsko dolžnost, je spričo tako pomembnih vrednot treba spomniti, da nedelja kot taka za-sluzi, da jo posvečujemo, da ne bo postala dan »Božje prazni-ne«. ²⁰⁸

Smisel počitka in dela

74. Končno je v našem času treba posebej spomniti, da je Gospodov dan tudi dan počitka od dela. Močno želimo, da je kot tak priznan tudi s strani civilne družbe, da so tako ljudje prosti delovnih obveznosti in niso zato kakor koli kaznovani. Kristjani so, v povezavi z vlogo sobote v judovskem izročilu, videli v Gospodovem dnevu tudi dan počitka od vsakodnevnega napora. To ima povsem določen smisel, kajti izraža neko *relativizacijo dela*, ki mu daje človek smisel: delo je zaradi človeka in ne človek zaradi dela. Iz tega je lahko spoznati varstvo, zagotovljeno človeku, ki je s tem zavarovan pred nevarnostjo zasužnjenosti delu. Glede tega vprašanja sem imel priložnost reči, da »ima delo pomembno vlogo pri uresničenju človeka in razvoju družbe, zato mora biti organizirano in opravljeno v spoštovanju človekovega dostojanstva in v službi skupne blaginje. Hkrati je pomembno, da človek ne postane suženj dela in ga ne obožuje, ko v njem išče zadnji in dokončni cilj življenja«. ²⁰⁹ Na dan, posvečen

²⁰⁸ *Propositio* 30.

²⁰⁹ Benedikt XVI., *Homilija* (19. 3. 2006), v: AAS 98 (2006) 324..

Gospodu, človek prepozna smisel svojega bivanja in tudi svojega dela.²¹⁰

Nedeljsko občestvo brez duhovnika

75. Ko smo odkrili pomen nedeljskega bogoslužja za krščansko življenje, je umestno tudi vprašanje glede občestev, ki nimajo duhovnika in zato nimajo možnosti obhajanja maše na Gospodov dan. Priznati moramo, da smo se glede tega vprašanja znašli pred zelo različnimi situacijami. Škofovska sinoda je najprej priporočila vernikom, naj se udeležijo maše v kateri izmed drugih župnij v škofiji, kjer je zagotovljena navzočnost duhovnika, čeprav bi to od njih zahtevalo neko žrtev.²¹¹ Kjer je zaradi oddaljenosti dejansko nemogoča udeležba pri nedeljski evharistiji, je pomembno, da se kljub temu krščanska občestva zberejo k slavljenju Gospoda in spominu dneva, ki je Njemu posvečen. Vendar se mora to izvršiti ob ustreznem pojasnilu glede razlike med mašo in nedeljskim opravilom brez duhovnika. Pastoralna skrb Cerkve se mora v tem primeru izraziti tako, da bogoslužje Božje besede vodi diakon ali kdo drug, ki ga pošilja cerkvena avtoriteta, bogoslužje pa se opravi po posebnem obredu, ki ga pripravijo škofovske konference in v ta namen tudi potrdijo.²¹² Pripominjam, da je naloga krajevnega škofa dati nekomu dovoljenje za obhajanje vernikov pri takem bogoslužnem opravilu, pri čemer mora upoštevati primernost izbire osebe. To je treba storiti na način, da ne bo prišlo do zmede glede osrednje vloge duhovnika in pomena zakramentov v življenju Cerkve. Pomembnost vloge laikov, ki jim

²¹⁰Glede tega pravi *Kompendij družbenega nauka Cerkve* (KDNC, Ljubljana 2007, 258): »Človeku, ki mora delati, odstira počitek razgled na polnejšo svobodo, svobodo večne sobote (prim. Heb 4,9–10). Počitek ljudem omogoča, da se spominjajo Božjih del in jih podoživljajo od stvarjenja do odrešenja, da sami sebe prepoznavajo kot njegovo delo (prim. Ef 2,10), da se mu zahvaljujejo za življenje in bivanje v Njem, ki je njihov začetnik.«

²¹¹ Prim. *Propositio* 10.

²¹² Prim. prav tam 10.

gre vsa zahvala za njihovo velikodušno služenje krščanskim občestvom, ne sme nikoli zatemniti nenadomestljive službe duhovnika v življenju Cerkve.²¹³ Zato je treba skrbno paziti, da občestva brez duhovnika ne bi dajala povoda za ekleziološke nazore, ki niso v skladu z naukom evangelija in izročila Cerkve. Še več, to naj bo privilegirana priložnost za molitev, naj Bog pošlje svetih duhovnikov po svojem srcu. V tem smislu je pisal Janez Pavel II. v *Pismu duhovnikom* za veliki četrtek leta 1979 in pri tem spomnil na dežele, kjer so se verniki, ki jim je diktatorski režim vzel duhovnika, zbirali v cerkvah in svetiščih in postavljali na oltar ohranjeno štolo in molili besedila evharističnega bogoslužja ter ostali v tihoti »v trenutku, ki označuje spremenjenje« in s tem izrazili prepričanje, »kako srčno si želijo slišati besede, ki jih smejo učinkovito izreči samo duhovnikove ustnice«.²¹⁴ Ko tako premišljujemo neprimerljivo dobrino, ki jo izraža obhajanje evharistične daritve, prosim vse duhovnike, naj dejavno in konkretno ter čim pogosteje obiskujejo občestva, ki so zaupana njihovi pastoralni skrbi, da ne bodo ostajala dalj časa brez zakramenta ljubezni.

Pripadnost Cerkvi
kot evharistična podoba krščanske eksistence

76. Pomembnost nedelje kot dneva Cerkve (*dies Ecclesiae*) nas spominja na notranjo povezanost med Kristusovo zmago nad hudobijo in smrtjo ter na našo pripadnost telesu Cerkve. Vsak kristjan namreč na Gospodov dan vnovič odkriva občestveno razsežnost lastne odrešene eksistence. Udeležba pri bogoslužnem opravilu, prejem Kristusovega telesa in krvi je hkrati vedno bolj osebna in globlja pripadnost Njemu, ki je umrl za nas (prim. *1 Kor* 6,19 sl; 7,23). Kdor uživa Kristusa, tudi živi njemu. V odnosu do evharistične skrivnosti razumemo tudi globok pomen *občestva svetih* (*communio sanctorum*).

²¹³ Prim. Benedikt XVI., *Govor škofom kanadske konference (Quebec) na obisku ad limina* (11. 5. 2006), v: *L'Osservatore Romano*, 12. 5. 2006, 5.

²¹⁴ Prim. št. 10, v: AAS 71 (1979) 414–415.

Občestvo ima vedno in neločljivo vertikalno in horizontalno sporočilnost, to je občestvo z Bogom ter brati in sestrami. Obe razsežnosti se skrivnostno srečujeta v evharističnem daru. »Kjer se prekine občestvo z Bogom, to je občestvo z Očetom, Sinom in Svetim Duhom, se prekine tudi izvor in izvir občestva med nami. Kjer ne živimo občestva med seboj, tudi občestvo s troedinim Bogom ni ne živo in ne resnično.«²¹⁵ S tem da smo poklicani, da smo Kristusovi udje in hkrati udje drug drugega (prim. *1 Kor* 12,27), ustvarjamo resničnost, ki je ontološko utemeljena na zakramentu krsta in se hrani v evharistiji, torej gre za stvarnost, ki zahteva, da najdemo viden odgovor v življenju naših občestev.

Evharistična podoba krščanskega življenja je nedvomno eklezialna in občestvena podoba. Vsak vernik ima lahko konkretno izkustvo pripadnosti Kristusovemu telesu v škofiji in župniji kot osnovnih strukturah Cerkve na določenem ozemlju. Društva, cerkvenostna gibanja in nova občestva – po življenjski moči od Svetega Duha danih karizem za naš čas – pa tudi ustanove posvečenega življenja imajo nalogo dati njim lastni prispevek k temu, da bodo verniki doumeli, kaj pomeni *biti* v Gospodu (prim *Rim* 14,8). Pojav sekularizacije, ki vsebuje – nikakor zgolj slučajno – izrazito individualistične prvine, ima svoje uničujoče učinke zlasti pri osebah, ki se drugim odtujujejo in imajo slaboten čut pripadnosti. Krščanstvo je od svojih začetkov vsebovalo družabnost, splet odnosov, ki jih nenehno oživljajo Božja beseda, evharistično slavlje in navdih Svetega Duha.

Duhovnost in evharistična kultura

77. Sinodalni očetje so pomenljivo potrdili, da »verniki potrebujejo globlje razumevanje med evharistijo in vsakdanjim življenjem. Evharistična duhovnost ni zgolj v navzočnosti pri maši in v pobožnosti do presvetega zakramenta, marveč obse-

²¹⁵ Benedikt XVI., *Splošna avdienca*, 29. 3. 2006, v: *L' Osservatore Romano*, 30. 3. 2005, str. 6.

ga vse življenje»,²¹⁶ To ima za vse nas poseben pomen. Priznati moramo, da je eden od največjih učinkov pravkar omenjene sekularizacije v tem, da je izrinila krščansko vero na obrobje življenja, kakor da bi bila nekoristna za konkreten potek življenja ljudi. Polom takega načina življenja »kakor da bi Boga ne bilo«, je pred nami vsemi. Danes moramo vnovič odkriti, da Jezus Kristus ni preprosto osebno prepričanje ali neki abstrakten nauk, marveč konkretna oseba, njena vključitev v zgodovino pa je sposobna prenoviti življenje vseh. Zato je treba evharistijo kot izvir in vrhunec življenja in poslanstva Cerkve spremeniti v duhovnost, v življenje »po Duhu« (Rim 8,42l.; prim. Gal 5,16.25). Pomenljivo je, da apostol Pavel v *Pismu Rimljanom*, v katerem vabi k življenju, ki naj postane nova duhovna daritev, hkrati opozarja tudi na nujnost spremembe življenja in mišljenja: »Nikar se ne prilagajajte miselnosti tega sveta, ampak se tako preobrazujte, da boste prenavljali svojega duha« (12,2). Tako apostol narodov poudarja povezanost med resnično duhovno daritvijo in nujnostjo novega razumevanja bivanja in ravnanja v življenju. Prenova mišljenja je integralni del evharističnega načina krščanskega življenja, »da ne bomo več nedorasli otroci, ki jih vpliv človeške zvičajnosti hinavsko zavaja v zmoto, jih premetavajo valovi in sem ter tja zanaša vsak nazorski veter« (Ef 4,14).

Evharistija in evangelizacija kultur

78. Iz povedanega sledi, da nas evharistična skrivnost postavlja v *dialog* z različnimi kulturami in je v nekem smislu tudi *izziv*.²¹⁷ Priznati je treba medkulturni značaj novega bogočastja, torej *duhovnega bogoslužja (logiké latréia)*. Navzočnost Jezusa Kristusa in izlitje Svetega Duha sta dogodka, ki ju moramo nenehno primerjati z vsako kulturno stvarnostjo, da bi jo prekvasil z evangelijem. To posledično zahteva prizadevanje

²¹⁶ *Propositio* 39.

²¹⁷ Prim. *Relatio post disceptationem*, 30, v: *L' Osservatore Romano*, 14. 10. 2005, 6.

za pospeševanje evangelizacije kultur v prepričanju, da je Kristus sam resnica vsakega človeka in vse zgodovine človeštva. Evharistija tako postane merilo za presojo vsega, kar kristjan srečuje v različnih izrazih kulture. V tem tako pomembnem procesu lahko začutimo pomembnost besed sv. Pavla, ki nas v *Prvem pismu Tesaloničanom* vabi, naj »vse preizkušamo, in kar je dobro, obdržimo« (prim. 5,21).

Evharistija in verni laiki

79. V Kristusu, Glavi Cerkve, ki je njegovo telo, smo vsi kristjani »izvoljeni rod, kraljevo duhovništvo, svet narod, ljudstvo, ki ga je Bog pridobil, da bi oznanjalo njegova čudovita dela« (*1 Pt 2,9*). Evharistija kot skrivnost, ki jo živimo, je dana človeku v razmerah, v katerih živi, in sicer s tem, da postane njegova življenjska situacija prostor, v katerem živi svojo vsakdanjo krščansko novost. Kakor evharistična daritev hrani in dopolnjuje to, kar nam je že dano v krstu, po katerem smo vsi poklicani k svetosti,²¹⁸ tako mora to postati vidno in se kazati v situacijah in poklicih, v katerih kristjan deluje. Tako postajamo iz dneva v dan Bogu prijetna daritev, ko živimo svoje življenje kot poklicanost. Zakrament evharistije nas od bogoslužnega zborra dalje spodbuja, da si v vsakdanji stvarnosti prizadevamo, da bomo vse delali v Božjo slavo.

Svet je »njiva« (*Mt 13,38*), na katero je Bog postavil svoje otroke kot dobro seme, krščanski laiki pa so v moči krsta in birme ter okrepljeni z evharistijo poklicani živeti radikalno novost, ki jo prinaša Kristus, ravno v splošnih razmerah življenja.²¹⁹ Gojiti morajo željo, naj evharistija vedno globlje oblikuje njihovo vsakdanje bivanje in jih naredi za prepoznavne pričevalce v delovnem okolju in celotni družbi.²²⁰ Posebno spodbudo namenjam družinam, naj črpajo navdih in moč iz tega zakramenta. Ljubezan med možem in ženo, sprejemanje življenja,

²¹⁸ Prim. C 39–42.

²¹⁹ Prim. Janez Pavel II., *Apostolska spodbuda o krščanskih laikih*, Cerkveni dokumenti 41, Družina, Ljubljana 1989, 14.16.

²²⁰ Prim. *Propositio* 39.

vzgojne naloge so privilegirana področja, v katerih evharistija lahko pokaže svojo preoblikujočo moč in privede k polnosti smisel krščanske eksistence.²²¹ Pastirji naj nikoli ne opuščajo podpore, vzgoje in opogumljanja vernih laikov, da v polnosti živijo poklicanost k svetosti v svetu, ki ga je Bog tako ljubil, da je dal svojega Sina, da bi ga odrešil (prim *Jn* 3,16).

Evharistija in duhovniška duhovnost

80. Evharistična podoba krščanske eksistence se brez dvojna na poseben način kaže v duhovniškem poklicu. Duhovniška duhovnost je v svojih globinah evharistična. Seme take duhovnosti je izraženo v besedah, ki jih škof govori ob posvečitvi: »Sprejmi dar svetega ljudstva, da ga daruješ Bogu. Umevaj, kar delaš; ravnaj se po tem, kar opravljaš; živi po skrivnosti Gospodovega križa.«²²² Da bi dal svojemu življenju vedno bolj popolno evharistično podobo, mora duhovnik že v času priprave in nato v naslednjih letih duhovništva dajati velik poudarek duhovnemu življenju.²²³ Poklican je, da je nenehno pristen iskalec Boga, čeprav hkrati ostane blizu skrbem ljudi. Globoko duhovno življenje mu omogoča, da lahko stopi globlje v občestvo z Gospodom, kar mu bo omogočilo, da ga prevzame ljubezen Boga. Tako postane njegov pričevalec v vseh težavnih in temnih okoliščinah. V ta namen skupaj s sinodalnimi očeti priporočam duhovnikom, naj »vsak dan obhajajo mašo, tudi tedaj, ko verniki niso navzoči«.²²⁴ Takšno priporočilo je v skladu predvsem z neskončno objektivno vrednostjo vsake evharistične daritve. Prav tako je razlog v njeni posebni duhovni učinkovitosti, kajti če mašo obhajamo s zbranostjo in vero, nas oblikuje v najglobljem pomenu besede, ker pospešuje upodobitev po Kristusu in utrjuje duhovnika v njegovih poklicanosti.

²²¹ Prim. prav tam.

²²² *Rimski pontifikal – Posvetitve*, Ljubljana 1979, št. 26, str. 57 (ali: Pontificale Romanum, n. 150).

²²³ Prim. Janez Pavel II., Posinodalna apostolska spodbuda *Dal vam bom pastirjev*, 19–33, 70–81.

²²⁴ *Propositio* 224.

Evharistija in posvečeno življenje

81. V okviru odnosov med evharistijo in različno poklicanostjo v Cerkvi zlasti blesti »preroško pričevanje posvečenih žena in moških, ki prejemajo v obhajanju evharistije in v njenem češčenju moč za radikalno hojo za Kristusom, pokornim, ubogim in čistim«. ²²⁵ Čeprav ti posvečeni opravljajo mnoge službe na področju človekovega oblikovanja in v skrbi za uboge, v poučevanju in služenju, vedo, da je prva skrb njihovega življenja »kontemplacija Božjih reči in nenehna povezanost z Bogom v molitvi«. ²²⁶ Bistveni prispevek, ki ga Cerkev pričakuje od posvečenega življenja, je pričevanje, kako biti in ne samo delati. V tej zvezi želim priklicati v spomin pomembnost deviškega življenja ravno v odnosu do evharistije. Poleg povezanosti z duhovniškim življenjem razodeva evharistična skrivnost notranji odnos s posvečenim devištvom, kolikor je izraz izključne posvetitve Cerkve Kristusom, ki ga sprejema kot svojega Zaročenca z radikalno in rodovitno zvestobo. ²²⁷ V evharistiji ima posvečeno življenje navdih in hrano za celovito posvetitev Kristusom. Poleg tega iz evharistije prejema moč in spodbudo, kako naj bo tudi v našem času znamenje darujoče in rodovitne ljubezni, ki jo ima Bog do človeštva. Končno postane posvečeno življenje po svojem specifičnem pričevanju stvaren klic in vnaprejšnja »Jagnjetova gostija« (Raz 19,7.9.), v kateri je zaobsežen cilj vse odrešenjske zgodovine. V tem smislu posvečeno življenje ustvarja dejaven napotek za tisto eshatološko obzorje, ki ga potrebuje vsak človek, da bi usmerjal osebne izbire in življenjske odločitve.

Evharistija in moralna prenova

82. Ko odkrivamo lepoto evharistične podobe krščanskega življenja, moramo premisliti tudi o moralni moči, ki izhaja iz

²²⁵ *Propositio* 39. Prim. Janez Pavel II., Posinodalna apostolska spodbuda *Posvečeno življenje*, Cerkevni dokumenti 65, Družina, Ljubljana 1996, 95.

²²⁶ ZCP, kan. 663, § 1.

²²⁷ Prim. Janez Pavel II., Posinodalna apostolska spodbuda *Posvečeno življenje*, 34.

te podobe v podporo pristni svobodi, lastni Božjim otrokom. S tem želim obnoviti sinodalno vprašanje glede zveze med *evharistično podobo bivanja* in *moralno prenovo*. Papež Janez Pavel II. je potrdil, da ima moralno življenje »vrednost duhovnega bogoslužja (Rim 12,1; prim. Flp 3,3), ki zajema in se hrani iz neizčrpnega studenca svetosti in povelečevanja Boga, ki ga sestavljajo zakramenti, zlasti evharistija; kajti z deležnostjo daritve na križu se kristjan zedinja s Kristusovo daritveno ljubeznijo in postane usposobljen in obvezan, da udejanja isto ljubezen v vseh svojih življenjskih naravnostih«. ²²⁸ Končno sta »v samem bogoslužju, v evharističnem občestvu prisotna oba vidika: biti ljubljen in ljubiti druge. Evharistija, ki ni usmerjena v dejanska dela ljubezni, je sama v sebi okrnjena. ²²⁹

Te opombe glede moralne moči duhovnega bogoslužja ne smemo razlagati v moralističnem duhu. Predvsem gre za srečno odkritje moči ljubezni srca tistega, ki sprejema Gospodov dar, se mu izroča in doseže svobodo. Moralna prenova, ki je vključena v novo bogoslužje, ki ga je postavil Kristus, je v teženju in srčni želji, da bi odgovorili na Gospodovo ljubezen z vsem svojim bitjem, čeprav se zavedamo svoje krhkosti. To, o čemer govorimo, se zelo dobro odraža v evangeljski pripovedi o Zaheju (prim. Lk 19,1–10). Ko je cestninar Zahej sprejel Kristusa v svoji hiši, se je popolnoma spremenil. Odločil se je, da bo dal polovico imetja ubogim in bo četverno povrnil tistim, ki jih je prevaral. Moralno prizadevanje, ki se rodi ob sprejemu Kristusa v našem življenju, izhaja iz hvaležnosti, da smo izkusili nezasluženo bližino našega Gospoda.

Evharistična skladnost

83. Pomembno je omeniti, kar so sinodalni očetje imenovali *evharistična skladnost (coerenza eucaristica)*, h kateri je naše bivanje objektivno poklicano. Bogu prijetna daritev ni ni-

²²⁸ Janez Pavel II., Okrožnica *Sijaj resnice*, Cerkevni dokumenti 52, Družina, Ljubljana 1994, 107.

²²⁹ Benedikt XVI., Okrožnica *Bog je ljubezen*, 14.

koli zgolj zasebno dejanje, ki ne bi imelo vpliva na naše družbene odnose; zahteva namreč javno pričevanje naše vere. To jasno velja za vse krščene, posebno pa za tiste, ki morajo zaradi družbenega in političnega položaja, ki ga imajo, sprejemati odločitve glede osnovnih vrednot, kot je na primer spoštovanje in obramba človeškega življenja od spočetja do naravne smrti, dalje družina, utemeljena na zakonu med možem in ženo, svoboda glede vzgoje otrok in pospeševanja skupne blaginje na vseh področjih.²³⁰ O teh vrednotah se ni mogoče pogajati. Zato se morajo katoliški politiki in zakonodajalci zavedati svoje velike odgovornosti, posebej pa se morajo čutiti nagovorjene s strani lastne in pravilno oblikovane vesti, da bodo predlagali in podpirali zakone, ki jih navdihujejo na človekovi naravi utemeljene vrednote.²³¹ Sicer pa ima to objektivno povezanost z evharistijo (prim. *1 Kor* 11,27–29). Škofje so dolžni nenehno opozarjati na te vrednote, kajti to je del njihove odgovornosti v skrbi za čredo, ki jim je zaupana.²³²

EVHARISTIJA – SKRIVNOST, KI JO MORAMO OZNAVJATI

Evharistija in poslanstvo

84. V homiliji pri evharistični daritvi, s katero sem slovesno pričel svoje poslanstvo na katedri sv. Petra, sem rekel: »Nič lepšega ni kot to, da nas doseže, preseneti evangelij, Kristus. Nič lepšega ni kot to,, da ga spoznamo in drugim posredujemo prijateljstvo z Njim.«²³³ Ta trditev dobi še globlji pomen, če po-

²³⁰ Prim. Janez Pavel II., Okrožnica *Evangelij življenja*, Cerkevni dokumenti 60, Družina, Ljubljana 1995; Benedikt XVI., *Govor Papeški akademiji za življenje* (27.2. 2006), v: AAS 98 (2006) 264–265.

²³¹ Prim. Kongregacija za verski nauk, *Doktrinalno navodilo o nekaterih vprašanjih, ki zadevajo udejstvovanje katoličanov v političnem življenju*, Cerkevni dokumenti – Nova serija 1, Družina, Ljubljana 2003.

²³² Prim. *Propositio* 46.

²³³ Benedikt XVI., *Homilije in govori (Homilija ob začetku papeške službe)*, 25.

mislimo na evharistično skrivnost. Ljubezni, ki jo obhajamo v zakramentu, nikakor ne smemo ohraniti le zase. Ta ljubezen po svoji naravi zahteva, da jo posredujemo vsem. To, kar svet potrebuje, je Božja ljubezen, je srečanje s Kristusom in vera vanj. Zato evharistija ni samo izvir in vrhunec življenja Cerkev; to velja tudi za njeno poslanstvo. »Resnično evharistična Cerkev je hkrati tudi misijonarska Cerkev.«²³⁴ Tudi mi lahko s prepričanjem rečemo svojim bratom: »Kar smo torej gledali in slišali, oznanjamo tudi vam, da bi bili tudi vi v občestvu z nami« (1 Jn 1,3). Nič ni lepšega kakor srečati se s Kristusom in ga oznaniti drugim. Sama postavitev evharistije je predujem tega, kar je srce Jezusovega poslanstva: Njega je poslal Oče v odrešenje sveta (prim. Jn 3,16–17; Rim 8,32). Pri zadnji večerji je Jezus zaupal apostolom zakrament, ki aktualizira (ponavzoča) njegovo daritev samega sebe v pokorščini Očetu za odrešenje sveta. Ne moremo biti navzoči pri evharistični mizi, ne da bi dovolili, da nas prevzame zavest poslanstva, ki ima svoj začetek v srcu Boga samega, da bi dosegli vse ljudi. Zato je misijonarska usmeritev sestavni del evharistične podobe krščanske eksistence.

Evharistija in pričevanje

85. Prvo in temeljno poslanstvo, ki nam ga narekuje obhajanje svetih skrivnosti, je pričevanje našega življenja. Občudovanje daru, ki nam ga Oče daje v Kristusu, vtisne našemu bivanju novo moč (dinamizem) in nas zavezuje, da smo pričevalci njegove ljubezni. To postanemo, ko naša dejanja, besede in način življenja oznanjajo nekoga drugega, Boga. Pričevanje je sredstvo, s katerim resničnost božje ljubezni doseže človeka v njegovi življenjski stvarnosti in ga vabi, naj svobodno sprejme to radikalno novost. V pričevanju se Bog tako rekoč prepusti tveganju človekove svobode. Jezus, ki je zvest in resničen pričevalec (prim. Raz 1,5; 3,14), je prišel pričevat za resnico (prim. Jn 18,37). Ob tem razmišljanju želim predstaviti misel, tako

²³⁴ *Propositio* 42.

ljubo prvim kristjanom, ki pa nagovarja tudi nas, današnje kristjane: pričevanje v darovanju samega sebe, tudi v mučeništvu, je bilo v vsej zgodovini Cerkve vrhunec nove duhovne daritve: »Darujte svoja telesa« (*Rim* 12,1). Pomislimo na primer na mučeništvo sv. Polikarpa iz Smirne, učenca apostola sv. Janeza: dramatično dogajanje je opisano kot bogoslužje, še več, kot obhajanje evharistije mučenca samega.²³⁵ Pomislimo tudi na evharistično zavest, ki jo sv. Ignacij Antiohijski izraža v zrenju svojega mučeništva: sebe imenuje »Božjo pšenico« in želi, da bi postal v mučeništvu »čisti Kristusov kruh«. ²³⁶ Kristjan, ki žrtvuje svoje življenje v mučeništvu, vstopa v polno občestvo z velikonočno daritvijo Jezusa Kristusa in tako tudi sam z njim postane evharistija. Tudi danes ne manjka v Cerkvi mučencev, v katerih se na najvišji način kaže Božja ljubezen. Tudi tedaj, ko se od nas ne zahteva pričevanje mučeništva, vemo, da Bogu všečna daritev zahteva prav takšno pripravljenost,²³⁷ ki se pred svetom uresničuje kot veselo in prepričljivo pričevanje krščanskega življenja sredi razmer, v katerih nas Gospod kliče oznanjati.

Jezus Kristus, edini Odrešenik

86. Ko poudarjamo notranjo povezanost evharistije in poslanstva, odkrivamo tudi zadnji smisel našega oznanila. Količkor bolj je v krščanskem ljudstvu živa ljubezen do evharistije, toliko bolj je jasna tudi naloga oznanjevanja, ki je: prinašati Kristusa. Ne gre zgolj za idejo ali etiko, ki jo Kristus navdihuje, marveč za dar njega kot Osebe. Kdor ne priobčuje bratom resničnosti Ljubezni same, ni dal dovolj. Evharistija kot zakramen našega odrešenja nas neizogibno vodi k edinstvenosti Kristusa in odrešenja, ki ga je izvršil za ceno lastne krvi. Iz skrivnosti evharistije, v katero verujemo in jo obhajamo, izvira zahteva za nenehno vzgojo vseh za misijonsko poslanstvo, katerega

²³⁵ Prim. *De martyrio sancti Polycarpi*, XV, 1: PG 5, 1039, 1042.

²³⁶ Sv. Ignacij Antiohijski, *Epistula ad Romanos*, IV, 1: PG 5, 690.

²³⁷ Prim. C 42.

središče je Jezus, edini Odrešenik.²³⁸ To ne dopušča, da bi odločitev glede prizadevanja za promocijo človeka, ki ga vsebuje vsak pristni proces evangelizacije, pojmovali zgolj sociološko.

Svoboda veroizpovedi

87. V tem duhu želim spregovoriti tudi o tem, kar so sinodalni očetje izrazili glede težav, s katerimi se srečujejo krščanska občestva, živeča kot manjšina ali pa oropana vsake verske svobode.²³⁹ Moramo se zahvaliti Gospodu in vsem škofom, duhovnikom, posvečenim osebam in laikom, ki se velikodušno razdajajo v oznanjevanju evangelija in živijo svojo vero s tveganjem svojega življenja. Ni tako malo pokrajin v svetu, v katerih že sama pripadnost Cerkvi predstavlja herojsko pričevanje, s katerim izpostavljajo svoje življenje zapostavljanju ali nasilju. Ob tej priložnosti želim izraziti solidarnost vse Cerkve s tistimi, ki trpijo zaradi prepovedi verskega bogoslužja. Vemo, da kjer ni verske svobode, dejansko manjka najosnovnejša svoboda, kajti v veri človek izraža osebno notranjo odločitev glede poslednjega cilja svoje eksistence. Zato prosimo, naj se v vseh državah razširi prostor verske svobode, da bi tako kristjani kot tudi pripadniki drugih veroizpovedi lahko osebno in skupno živeli svobodno po svojem pričanju.

EVHARISTIJA KOT SKRIVNOST, KI JO MORAMO DAROVATI SVETU

Evharistija, razlomljen kruh za življenje sveta

88. »Kruh, ki ga bom dal jaz, je moje meso za življenje sveta« (Jn 6,51). S temi besedami je Gospod pojasnil resnični pomen daru svojega življenja za vse ljudi. Govore nam tudi o notranjem

²³⁸ Prim. *Propositio* 42; Kongregacija na verski nauk, Izjava o edinstvenosti in odrešenjski univerzalnosti Jezusa Kristusa in Cerkve *Gospod Jezus* (6. 8. 2000) 13–15; slov. prevod, v: *Communio* 10(2000), 193–211.

²³⁹ Prim. *Propositio* 42.

sočutju, ki ga ima Gospod do vsakega človeka. Evangeliji pogosto poročajo o Jezusovem sočutju do ljudi, zlasti do trpečih in grešnikov (prim. *Mt* 20,34; *Mr* 6,34; *Lk* 19,41). Na zelo človeški način je Jezus izražal Božji odrešenjski načrt za vsakega človeka, da bi dosegel resnično življenje. Vsako obhajanje evharistije zakramentalno aktualizira dar, ki ga je Jezus naklonil z darovanjem lastnega življenja na križu za nas in za ves svet. Hkrati nas Jezus v evharistiji naredi za pričevalce Božjega sočutja do vsakega brata in sestre. Tako se ob skrivnosti evharistije rojeva služba ljubezni do bližnjega, ki obstaja »prav v tem, da v Bogu in z Bogom ljubim tudi sočloveka, ki ga sicer ne maram ali niti ne poznam. To pa je mogoče le iz notranjega srečanja z Bogom, srečanja, ki je postalo skupnost volje in sega prav do čustev. Tedaj se učim, da na sočloveka ne gledam več s svojimi očmi in čustvi, ampak z vidika Jezusa Kristusa.«²⁴⁰ Tako prepoznavam v ljudeh, ki jih srečujem, brate in sestre, za katere je Gospod dal svoje življenje in jim tako izkazal »ljubezen do konca« (*Jn* 13,1). Ko torej naša občestva obhajajo evharistijo, se morajo vedno bolj zavedati, da je Kristusova daritev namenjena vsem, zato evharistija v Kristusu spodbuja vsakega vernika, da tudi sam postane »razlomljen kruh« za druge in si prizadeva za bratski in pravičnejši svet. Ko se spominjamo čudežne pomnožitve hlebov in rib, moramo prepoznavati, da Kristus tudi danes še vedno spodbuja svoje učence, naj si tudi osebno prizadevajo za uresničitev besed: »Dajte jim vi jesti!« (*Mt* 14,16) Resnično je poklicanost vsakega izmed nas v tem, da smo skupaj z Jezusom razdeljen kruh za življenje sveta.

Družbeni pomen evharistične skrivnosti

89. Združenje s Kristusom, ki se uresničuje v zakramentu evharistije, nas usposablja tudi za nove družbene odnose: »mistični značaj zakramenta ima tudi družbeni značaj«. Kajti »združitve s Kristusom je obenem združitve z vsemi drugimi,

²⁴⁰ Benedikt, XVI., *Okrožnica Bog je ljubezen*, 18.

katerim se on podarja. Ne morem imeti Kristusa samo zase; lahko mu pripadam samo v skupnosti z vsemi, ki so postali oziroma bodo postali njegovi učenci.«²⁴¹ V tej povezavi je treba pojasniti razmerje med evharistično skrivnostjo in družbeno dejavnostjo. Evharistija je zakrament občestva med brati in sestrami, ki so deležni sprave v Kristusu, ki je jude in pogane združil v eno ljudstvo in podrl zid sovraštva, ki ju je ločeval (prim. *Ef* 2,14). Samo takšno nenehno prizadevanje za spravo nam omogoča vredno udeležbo pri Kristusovem telesu in krvi (prim. *Mt* 5,23–24).²⁴² S spominom na svojo daritev Kristus utrjuje občestvo med brati in spodbuja zlasti tiste, ki so v sporu, da pohitijo s spravo ter si prizadevajo za dialog in vzpostavitve pravičnosti. Brez dvoma so pogoj za graditev resničnega miru vzpostavitev pravičnosti, sprava in odpuščanje.²⁴³ Iz tega spoznanja izhaja volja za spremembo krivičnih struktur, da bi tako vnovič vzpostavili spoštovanje dostojanstva človeka, ustvarjenega po Božji podobi in podobnosti. Po konkretnem spolnjevanju te odgovornosti evharistija postaja v življenju to, kar ponavzoča v obhajanju. Kot sem imel že priložnost reči, ni naloga Cerkev prevzeti v svoje roke boj za uresničitev čim pravičnejše družbe, vendar ne more in tudi ne sme ostati ob strani v boju za pravičnost. Cerkev mora »z razumsko argumentacijo vstopati v ta boj, prebujati mora duhovne moči, brez katerih se pravičnost, ki vedno terja tudi odpovedi, ne more uveljaviti in uspevati.«²⁴⁴

Z vidika družbene odgovornosti kristjanov so sinodalni očetje spomnili, da je Kristusova daritev skrivnost osvoboditve, ki nas nenehno nagovarja in izziva. Zato se obračam na vse vernike, naj bodo resnični delavci za mir in pravičnost: »Kdor se

²⁴¹ Prav tam, 14.

²⁴² Z globokim občudovanjem smo med sinodalnim zasedanjem poslušali pomembna pričevanja o učinkovitosti zakramenta glede obnove vitve sprave. V zvezi s predlogom (*Propositio* 49) je sinoda rekla: »Po zaslugi evharistije so bili bojujoči se narodi zmožni zbrati se ob Božji besedi, poslušati njeno preroško sporočilo o spravi prek nezaslužnega odpuščanja, sprejeti milost spreobrnjenja, ki dovoljuje deležnost pri istem kruhu in kelihu.«

²⁴³ Prim. *Propositio* 48.

²⁴⁴ Benedikt XVI., Okrožnica *Bog je ljubezen*, 28 a.

udeležuje evharistije, si mora tudi prizadevati za graditev miru v svetu, ki je zaznamovan s tolikim nasiljem in vojnami, danes zlasti s terorizmom, gospodarsko korupcijo in spolnim izkoriščanjem.«²⁴⁵ Vsa ta vprašanja na neki način povzročajo druge ponižujoče dejavnike, ki vzbujajo hudo zaskrbljenost. Vemo, da takšnih razmer ni mogoče obravnavati zgolj površinsko. V moči skrivnosti, ki jo obhajamo, je treba razkrinkati razmere, ki nasprotujejo dostojanstvu človeka, za katerega je Kristus pretil svojo kri in tako potrdil vrednost vsake človeške osebe.

Hrana resnice in človekove revščine

90. Pred nekaterimi procesi globalizacije, ki ne tako poredkoma spodbujajo prepad med razvitimi in revnimi na svetovni ravni, ne smemo ostati nedejavni. Jasno je treba povedati, kdo izkorišča bogastva zemlje in s tem povzroča neenakosti, ki vpijejo proti nebu (prim. *Jak* 5,4). Tako je nemogoče molčati pred »zastrašujočimi podobami velikih taborišč beguncev in beguncev v različnih delih sveta, ki so na srečo zbrani, da bi ušli še hujši usodi, vendar so še kako potrebni pomoči. Ali niso ta človeška bitja naši bratje in sestre? Ali se niso njihovi otroci rodili na svet z istimi zakonitimi pričakovanji po sreči kot drugi ljudje?«²⁴⁶ Gospod Jezus, kruh večnega življenja, nas spodbuja in obrača našo pozornost na neznosne razmere, v katerih še vedno živi velik del človeštva. Vzrok za takšne razmere je pogosto jasna in vznemirljiva odgovornost ljudi. »Na osnovi razpoložljivih podatkov smemo trditi, da bi bilo manj kot polovica ogromnih sredstev, namenjenih oborožitvi, zadostna za dokončno odpravo ogromne množice revežev. Človekova (za)vest še ni dovolj nagovorjena. Narodom, ki živijo na pragu revščine bolj zaradi mednarodnih političnih, gospodarskih in kulturnih razmer kot pa zaradi nezmožnosti kontrole samih razmer, more in mora dati naše skupno prizadevanje novo upanje.«²⁴⁷

²⁴⁵ *Propositio* 48.

²⁴⁶ Benedikt XVI., *Govor Diplomatskemu zboru pri Svetem sedežu* (9. 1. 2006), v: AAS 98 (2006) 127.

²⁴⁷ Prav tam.

Hrana resnice nas spodbuja k odkrivanju človeka nevre-
dnih razmer, v katerih ljudje umirajo zaradi lakote, krivic in
izkoriščanja. Ta hrana nam daje novo moč in pogum, da de-
lamo brez počitka za graditev civilizacije ljubezni. Od vsega
začetka so si kristjani prizadevali za skupnost dobrin (prim.
Apd 4,32) in so pomagali revnim (prim. *Rim* 15,26). Darovi, ki
so jih zbirali v bogoslužnih občestvih, so živ spomin, hkrati pa
tudi današnja potreba. Cerkvene dobrodelne ustanove, zlasti
Karitas na različnih ravneh, opravljajo dragoceno službo, ko
pomagajo ljudem v potrebah, zlasti najbolj revnim. Ko dobiva-
jo navdih iz evharistije, ki je zakrament ljubezni, tedaj posta-
jajo njeno konkretno znamenje, zato zaslužijo vse priznanje in
spodbudo za njihovo družbeno prizadevanje v svetu.

Družbeni nauk Cerkve

91. Skrivnost evharistije nas usposablja in spodbuja k po-
gumnemu prizadevanju, da v zemeljske strukture vtisnemo
novost odnosov, ki imajo v Božjem daru svoj neizčrpan vir. Mo-
litev, ki jo vsak dan ponavljamo pri maši – »daj nam danes naš
vsakdanji kruh«, nas obvezuje, da v sodelovanju z mednaro-
dnimi ustanovami storimo vse, kar je mogoče, da bi v svetu
prenehalo ali se vsaj zmanjšalo pohujšanje zaradi gladu in
podhranjenosti, zaradi katerih trpijo milijoni ljudi zlasti v de-
želah v razvoju. Krščanski laik, vzgojen v šoli evharistije, je po-
klican, da neposredno prevzame svojo politično in družbeno
odgovornost. Da bi mogel ustrezno opraviti svoje naloge, mora
biti deležen konkretne vzgoje za ljubezen in pravičnost. Zato
je škofovska sinoda zahtevala, naj bodo škofije in krščanska
občestva seznanjena z družbenim naukom Cerkve in naj ga
pospešujejo.²⁴⁸ V tem tako dragocenem bogastvu, ki ga je ohra-
nilo najstarejše izročilo Cerkve, so sestavine, ki z globoko mod-
rostjo usmerjajo ravnanje kristjanov glede žgočih družbenih
vprašanj. Družbeni nauk Cerkve je dozoreval skozi vso njeno

²⁴⁸ Prim. *Propositio* 48. Glede tega je zelo uporaben *Kompendij družbene-
ga nauka Cerkve* (2004), Slovenska škofovska konferenca, Družina,
Ljubljana 2007.

zgodovino; označujeta ga realizem in uravnovešenost, ki varujeta pred zavajajočimi kompromisi in praznimi utopijami.

Posvečenje sveta in varovanje okolja

92. Za razvoj globoke evharistične duhovnosti, ki bo sposobna pomembno preoblikovati tudi družbeno življenje, mora imeti krščansko ljudstvo, ki v evharistiji izraža zahvalo Bogu, zavest, da to opravlja v imenu vsega stvarstva in si tako prizadeva za posvečenje sveta in vztraja na poti k temu cilju.²⁴⁹ Že sama evharistija močno razsvetljuje človeško zgodovino in vse veselje. Pod tem zakramentalnim vidikom se dan za dnem učimo, da ima vsako cerkvenostno dogajanje značaj znamenja, preko katerega se nam Bog razodeva in nas nagovarja. Na ta način je evharistična podoba človeške eksistence zmožna pristno preoblikovati miselnost, s katero sledimo zgodovini sveta. Za vse to nas vzgaja bogoslužje, ko duhovnik pri prinašanju darov izraža Bogu molitev zahvale in prošnjo ob daritvi kruha in vina z besedami: »sad zemlje«, »sad trte« in »dela človeških rok«. S temi besedami nas obred, poleg vključitve človeške dejavnosti in naporov v daritev Bogu, spodbuja k sprejemanju zemlje kot božjega stvarstva, ki nam daje to, kar potrebujemo za svoje ohranjanje. Stvarstvo ni neka nevtralna stvarnost, zgolj snov, ki jo brezbrizno rabimo zgolj po človeškem instinktu. Postavlja nas v središče modrega Božjega načrta, po katerem smo vsi poklicani biti njegovi sinovi in hčere v edinem Božjem Sinu Jezusu Kristusu (prim. *Ef* 1,4–12). Upravičena skrb za ekološke razmere, v katerih se nahaja stvarstvo v toliko delih sveta, ima oporo v krščanskem upanju, ki nas zavezuje k odgovornemu ravnanju za ohranjanje stvarstva.²⁵⁰ V odnosu med evharistijo in stvarstvom odkrivamo enost Božjega načrta, ki nas vodi k razumevanju globoke povezanosti med obstoječim stvarstvom in »novim stvarstvom«, ki ima svoj začetek v vstajenju Kristusa, novega Adama. V moči svetega krsta smo tega

²⁴⁹ Prim. *Propositio* 43.

²⁵⁰ Prim. *Propositio* 47.

že deležni (prim. Kol 2,12 sl.). Tako se našemu krščanskemu življenju, ki ga hrani evharistija, že odpira perspektiva novega sveta, novega neba in nove zemlje, kjer prihaja z neba od Boga novi Jeruzalem, »pripravljen kakor nevesta, ki se je ozaljšala za svojega ženina« (Raz 21,2).

Primernost (potreba) evharističnega Kompendija

93. Na koncu teh razmišljanj, v katerih sem se zadržal ob predlogih škofovske sinode, želim izraziti tudi željo, ki so jo predložili sinodalni očetje, da bi krščanskemu ljudstvu pomagali vedno globlje verovati, obhajati in živeti evharistično skrivnost. Ustrezni cerkveni uradi (dikasteriji) bodo pripravili poseben *Kompendij*, v katerem bodo zbrana besedila Katekizma katoliške Cerkve, molitve, razlaga evharističnih molitev rimskega misala in vse drugo, kar bi bilo koristno za pravilno razumevanje, obhajanje in češčenje oltarnega zakramenta.²⁵¹ Želim, da bi ta pripomoček prispeval, da bi bilo spominjanje Gospodove pashe vsak dan globlji izvir in vrhunec poslanstva Cerkve. To bo spodbudilo vsakega vernika, da bo njegovo življenje postalo duhovna daritev.

²⁵¹ Prim. *Propositio* 17.

SKLEP

94. Dragi bratje in sestre! Evharistija je začetek vsake svetosti in vsak izmed nas je poklican k polnosti življenja v Svetem Duhu. Koliko svetnikov je naredilo svoje življenje pristno prav zaradi pobožnosti do evharistije! Od sv. Ignacija do sv. Avgušтина, sv. Antona opata in sv. Benedikta, sv. Frančiška Asiškega in sv. Tomaža Akvinskega, sv. Klare Asiške in sv. Katarine Sienske, sv. Pashala Baylonskega in sv. Petra Julijana Eymarda, sv. Alfonza Ligvorija in bl. Karla de Foucaulda, sv. Janeza Marije Vianneya in sv. Terezije iz Lisieuxa, sv. Pija da Pietralcine in bl. Terezije iz Kalkute, bl. Piergiorgia Frassatija in bl. Ivana Merza, da naštejemo samo nekatera izmed toliko imen, je svetost vedno izhajala iz središča, to je iz zakramenta evharistije.

Zato je nujno, da se v Cerkvi ohranja ta sveta skrivnost kot trdnost vere, v pobožnosti obhajanja in v globokem življenju. Dar, ki ga Jezus daje z darovanjem sebe v zakramentu spomina na svoje trpljenje, potrjuje, da je uspešnost našega življenja v deležnosti pri trinitaričnem življenju, ki nam je v Kristusu darovano v dokončni in učinkoviti obliki. Obhajanje in češčenje evharistije nam dovoljuje, da pristopamo k Božji ljubezni in ji osebno pripadamo do združenja z ljubljenim Gospodom. Darovanje našega življenja, občestvo z verujočimi in solidarnost z vsakim človekom so nenadomestljivi vidiki »duhovnega bogoslužja« (logiké latréia), svetega in Bogu všečnega (prim. Rim 12,1), v katerem je naša konkretna človeška stvarnost preoblikovana v Božjo slavo. Zato vabim vse pastirje, naj posvečajo največjo skrb pospeševanju pristno krščanske evharistične duhovnosti. Duhovniki, diakoni in vsi, ki opravljajo kako evharistično službo, lahko prav v službi, če jo opravljajo skrbno in z dolžno pripravo, črpajo moč in spodbudo za osebno in občestveno pot svetosti. Spodbujam tudi laike, zlasti družine, naj nenehno iščejo v zakramentu Kristusove ljubezni moč za preoblikovanje lastnega življenja in pristno znamenje

navzočnosti vstalega Gospoda. Prosim tudi vse člane posvečenega življenja, naj s svojim evharističnim življenjem pričujejo za sijaj in lepoto popolne predanosti Gospodu.

95. V začetku četrtega stoletja so cesarske oblasti še vedno prepovedovale krščansko bogoslužje. Nekateri kristjani v severni Afriki, ki so bili močno zavzeti za obhajanje Gospodovega dne, so kljubovali prepovedi. Ko so jih mučili, so izjavljali, da ne morejo živeti brez evharistije, hrane Gospodove: »*Sine dominico non possumus.*»²⁵² Ti mučenci iz Abitene, združeni s toliko svetimi in blaženimi, ki so imeli evharistijo za središče svojega življenja, naj posredujejo za nas in naj nas učijo zvestobe srečanju z vstalim Gospodom. Tudi mi ne moremo živeti brez udeležbe pri zakramentu našega odrešenja in želimo živeti v duhu Gospodovega dne (*iuxta dominicam viventes*), to je spremeniti v življenje to, kar obhajamo na Gospodov dan. Ta dan je v resnici dan našega dokončnega odrešenja. Ali naj se čudimo, če pričakujemo, da bi vsak dan živeli v duhu novosti, ki jo je Jezus naklonil s skrivnostjo evharistije?

96. Marija, brezmadežna Devica, zvezda nove in večne zaveze, naj nas spremlja na naši poti naproti Gospodu, ki prihaja. V njej imamo najpopolnejše uresničeno bistvo Cerkve. Cerkev ima v Mariji, »evharistični Ženi«, kot jo je imenoval Božji služabnik papež Janez Pavel II.,²⁵³ najpopolnejšo ikono (podobo) in o njej premišljuje kot nenadomestljivem vzoru evharističnega življenja. Zato duhovnik pred navzočnostjo »resničnega Telesa, rojenega iz Marije Device« (*verum Corpus natum de Maria Virgine*) na oltarju moli v imenu bogoslužnega zbora z besedami kanona: »Spominjamo se in častimo najprej preblaženo Devico Marijo, Mater Boga in našega Gospoda Jezusa Kristusa.«²⁵⁴ Njeno sveto ime je imenovano in češčeno tudi v kanonih vzhodnega krščanskega izročila. S svoje strani pa verniki »priporočajo Mariji, Materi Cerkve, svoje življenje in

²⁵² *Martyrium Saturnini, Dativi et aliorum plurimorum*, 7, 9, 10: PL 8 8, 707.709–710.

²⁵³ Prim. Janez Pavel II., *Okrožnica Cerkev iz evharistije*, 53.

²⁵⁴ *Rimski kanon: 1. evharistična molitev*.

svoje delo. Ko si prizadevajo, da bi imeli ista čustva kot Marija, pomagajo vsemu občestvu, da obhaja živo daritev, vsečno Bogu Očetu». ²⁵⁵ Marija je »*usa lepa*« (»*Tota pulchra*«), kajti v njej odseva Božja slava. Lepota nebeškega bogoslužja, ki se mora razodevati tudi v naših občestvih, ima v njej zvesto zrcalo. Od nje se moramo učiti, kako naj postanemo evharistični in cerkvenostni ljudje, da se bomo mogli tudi mi po besedah sv. Pavla prikazati »brez madeža« pred Gospodovim obličjem, taki, kot nas je on želel od vsega začetka (prim. Kol 1,21; Ef 1,4). ²⁵⁶

97. Na zagovor blažene Device Marije naj Sveti Duh vžge v nas isto gorečnost, ki sta jo izkusila učenca na poti v Emavs (prim. Lk 24,13–35) in naj v našem življenju obnovi evharistično občudovanje sijaja in lepote, ki ju izžareva bogoslužni obred kot učinkovito znamenje neskončne lepote skrivnosti samega Boga. Učenca sta vstala in se hitro vrnila v Jeruzalem, da bi delila veselje z brati in sestrami v veri. Resnično veselje je v priznanju, da Gospod ostaja med nami, da je zvesti sopotnik našega potovanja. Evharistija nam odkriva, da Kristus, umrli in vstali, živi danes v skrivnosti Cerkve, ki je njegovo telo. Mi smo priče te skrivnosti ljubezni. Zaželimo drug drugemu, da bomo odšli polni veselja in čudenja naproti sveti evharistiji, da bomo izkusili in drugim oznanjali resničnost besed, s katerimi se je Jezus poslovil od svojih apostolov: »Jaz sem z vami vse dni do dovršitve sveta« (Mt 28,20).

Dano v Rimu, pri sv. Petru, 22. februarja 2007, na praznik Sedeža apostola sv. Petra, v drugem letu mojega pontifikata.

Papež Benedikt XVI.

²⁵⁵ *Propositio* 50.

²⁵⁶ Prim. Benedikt XVI., *Homilija* (8. 12. 2005), v: AAS 98 (2005) 15.

KRATICE

1. Drugi vatikanski vesoljni cerkveni zbor (1962–1965)

AA – AL	Apostolicam actuositatem – Odlok o laiškem apostolatu (1964).
AG – M	Ad gentes – Odlok o misijonski dejavnosti Cerkve (1965).
CD – Š	Christus Dominus – Odlok o pastirski službi škofov (1964).
DV – BR	Dei Verbum – Dogmatična konstitucija o božjem razodetju (1964).
GS – CS	Gaudium et spes – Pastoralna konstitucija o Cerkvi v sedanjem svetu (1965).
LG – C	Lumen gentium – Dogmatična konstitucija o Cerkvi (1964).
OE – VC	Orientalium Ecclesiarum – Dekret o vzhodnih Cerkvah (1964).
OT – DV	Optatam totius – Odlok o duhovniški vzgoji (1965).
PO – D	Presbyterorum ordinis – Odlok o življenju in delu duhovnikov (1965).
SC – B	Sacrosanctum Concilium – Konstitucija o svetem bogoslužju (1964).

2. Drugi dokumenti

Legenda: CD = Cerkevni dokumenti; CD – NS = Cerkevni dokumenti – Nova serija.

CCEO – ZKVC	Codex canonum Ecclesiarum Orientalium – Zakonik kanonov Vzhodnih Cerkva (1990).
CIC – ZCP	Codex Iuris Canonici – Zakonik cerkvenega prava, Ljubljana 1984.
CL – KL	Janez Pavel II., Christifideles laici – Apostolska spodbuda o krščanskih laikih, CD 41, Ljubljana 1989.

- DC – SČE Janez Pavel II., *Dominicae cenae* – O skrivnosti in češčenju sv. evharistije (1980).
- DCE – BJL Janez Pavel II., *Deus caritas est* – Okrožnica Bog je ljubezen, CD 112, Ljubljana 2006.
- DD – GD Janez Pavel II., *Dies Domini* – Apostolsko pismo Gospodov dan, CD 78, Ljubljana 1998.
- DE – EP Papeški svet za edinstvo kristjanov, Ekumenski pravilnik, CD 53, Ljubljana 1994.
- DPP – DLP Kongregacija za bogoslužje, Direktorij za ljudske pobožnosti in bogoslužje, CD 102, Ljubljana 2003.
- EdE – CE Janez Pavel II., *Ecclesia de Eucharistia* – Okrožnica Cerkev iz evharistije, CD 101, Ljubljana 2003.
- EiE – CvE Janez Pavel II., *Ecclesia in Europa* – Posinodalna apostolska spodbuda Cerkev v Evropi, CD 103, Ljubljana 2003.
- EdM – NSL Kongregacija za duhovščino in dr., *Ecclesia de mysterio* – Navodilo o sodelovanju laikov pri službi duhovnikov, CD 74, Ljubljana 1998.
- EM – ČES Eucharisticum mysterium – Navodilo o češčenju evharistične skrivnosti, Ljubljana 1967.
- FC – OD Janez Pavel II., *Familiaris consortio* – Apostolska spodbuda o družini, CD 16, Ljubljana 1982.
- FR – VR Janez Pavel II., *Fides et ratio* – Okrožnica Vera in razum, CD 80, Ljubljana 1999.
- EV – EŽ Janez Pavel II., *Evangelium vitae* – Okrožnica Evangelij življenja, CD 60, Ljubljana 1995.
- HG Janez Pavel II., *Homilije in govori*, CD 111, Ljubljana 2005.
- KKC Katekizem katoliške Cerkve, Ljubljana 1993.
- LE – ČD Janez Pavel II., *Laborem exercens* – Okrožnica o človeškem delu, CD 13, Ljubljana 1981.
- MD – DŽ Janez Pavel II., *Mulieris dignitatem* – Apostolsko pismo o dostojanstvu žene, CD 40, Ljubljana 1989.
- MDH – SBL Pij XII., *Mediator Dei et hominum* – Okrožnica Srednik med Bogom in ljudmi, Ljubljana 1957.
- MF Pavel VI., *Okrožnica Mysterium fidei* (1965).

MND – ONG	Janez Pavel II., <i>Mane nobiscum Domine</i> – Apostolsko pismo Ostani z nami, Gospod, CD – NS 5, Ljubljana 2004.
MR – RMu	Missale Romanum – Splošna ureditev rimskega misala, CD 94, Ljubljana 2002.
PDV – DBP	Janez Pavel II., <i>Pastores dabo vobis</i> – Apostolska spodbuda Dal vam bom pastirjev, CD 48, Ljubljana 1992.
PR – RP	Pontificale Romanum – Rimski pontifikal: Posvetitve, Ljubljana 1979.
RH – OČ	Janez Pavel II., <i>Redemptor hominis</i> – Okrožnica Odrešenik človeka, CD 2, Ljubljana 1979.
RM – OP	Janez Pavel II., <i>Redemptoris missio</i> – Okrožnica Odrešenikovo poslanstvo, CD 46, Ljubljana 1991.
RP – SP	Janez Pavel II., <i>Reconciliatio et poenitentia</i> – Apostolska spodbuda o spravi in pokori, CD 25, Ljubljana 1985.
UOUS – DBBE	Janez Pavel II., <i>Ut omnes unum sint</i> – Okrožnica Da bi bili eno, CD 63, Ljubljana 1996.
VC – PŽ	Janez Pavel II., <i>Vita consacrata</i> – Posinodalna apostolska spodbuda Posvečeno življenje, CD 65, Ljubljana 1996.
VS – SR	Janez Pavel II., <i>Veritatis splendor</i> – Okrožnica Sjaj resnice, CD 52, Ljubljana 1994.

3. Druge kratice

DS	H. Denzinger – A. Schönmetzer, <i>Enchiridion symbolorum, definitionum et declarationum de rebus fidei et morum</i> , Barcelona 1965.
PG	Migne, <i>Patrologia graeca</i> .
PL	Migne, <i>Patrologia Latina</i> .

EVHARISTIJA V ŽIVLJENJU CERKVE IN KRISTJANA

Spremna beseda

Ali ni bilo o evharistiji že dovolj izrečenega, napisanega, definiranega in vnovič potrjenega? Najbrž se je vsako stoletje krščanstva izrekalo o tej središčni resnici vere in krščanskega življenja. Povsem upravičeno! Gre za dvojno dopolnjevanje. Najprej na področju vere, ki jo vedno globlje spoznavamo tako na občestveni (cerkveni) kot osebni ravni. Ne gre za novo ali drugačno resnico, marveč za naše spoznanje, ki je pogosto nepopolno in fragmentarno, kdaj tudi pozabljivo. Na to je izrecno opozoril veliki teolog Karl Rahner (1904–1984), ko je pisal »o pozabljenih resnicah«¹ glede narave in pomena nekaterih zakramentov. Spomnimo se, da je diakonat, močno razširjen v prvih stoletjih krščanstva, pozneje zamrl; obudil ga je šele zadnji koncil. Tudi razumevanje zakramenta evharistije in pokore je bilo ob začetkih globlje, kot so pozneje izražale deklarativne in razne juridične določbe.

Kar preseneča, je dejstvo, da je Cerkev v času po koncilu izdala več pomembnih dokumentov, ki neposredno ali posredno govorijo o evharistiji. Ti dokumenti se sklicujejo tako na bogato izročilo preteklosti kot na dejstvo, da je bogoslužje »vrhunec, h kateremu teži delovanje Cerkve, in hkrati vir, iz katerega izvira vsa njena moč«² (B 10). Evharistija pa je središčni zakrament, iz katerega vsi drugi zakramenti dobivajo svojo utemeljitev in moč. V njej je navzoč Kristus, katerega življenje se obnavlja pred našimi očmi kot daritev Očetu za odrešenje sveta.

1. Nekaj zgodovinskih utrinkov

Dokument o evharistiji kot zakramentu ljubezni ima bogato predzgodovino. Po mrzli slani rigorizma in janzenizma je sv. Pij

X. v začetku 20. stoletja priporočal zgodnje in pogosto sv. obhajilo. Liturgično gibanje, katerega sadov smo bili deležni tudi Slovenci (prevod obrednika, mladinsko gibanje, zbirka *Studenca žive vode*, prevod misala), je doživelo priznanje v okrožnici Pija XII. »Mediator Dei et hominum« (1947) in nato na 2. vatikanskem koncilu (1962–1965). Ta je zasnoval prenovo bogoslužja v duhu enovitosti prenove vsega krščanskega življenja, prenove obredov in dejavnega sodelovanja, uvedbo domačega jezika, obnovitve diakonata in uvedbe novih cerkvenih služb. Ovrednotene so bile tudi ljudske pobožnosti kot izraz vere in opora bogoslužju. Papež Pavel VI. si je prizadeval, da ne bi ostali zgolj pri prenovi obredov, marveč bi prenova segla v osebno in občestveno dimenzijo življenja (*Okrožnica Mysterium fidei*, 1965; *Apostolska konstitucija Paenitemini*, 1966). To delo je nadaljevala pokoncilska prenova v vesoljni Cerkvi in krajevnih Cerkvah. Janez Pavel II. je v ta namen izdal *Apostolsko pismo Ostani z nami, Gospod* (1994), *Apostolsko pismo Gospodov dan* (1998) in *Okrožnico Cerkev iz evharistije* (2003), evharistično dimenzijo pa je razlagal tudi v drugih dokumentih, govorih in pastoralnih obiskih po svetu. Tudi rimske kongregacije in odbori so bili dejavni na tem področju. Zapustili so nam *Navodilo o češčenju evharistične skrivnosti* (1967), *smernice za evharistične kongrese* (*Evharistija in svoboda*, 1997), *prenovo Rimskega misala* (*Splošno ureditev rimskega misala*, 2002) ter *Navodilo o zakramentu odrešenja* (2004).

V času po koncilu so se poleg zakonitih in zdravih oblik liturgične prenove, ki so jim nekateri nasprotovali in jim še vedno nasprotujejo (tako npr. novemu mašnemu obredu, rabi domačega jezika), pojavile tudi razne nesprejemljive prakse: improvizacija bogoslužja, zlasti maše, opuščanje češčenja Svetega Rešnjega telesa, brezbržnost do liturgičnih predpisov in navodil, pretirane poenostavitve, zanemarjanje simbolike ipd. Nekateri so upravičeno pričakovali in napovedovali, da bo papež naredil konec raznim liturgičnim zlorabam, ki jih v času po koncilu ni bilo malo. Drugi so napovedovali korak nazaj ter vnovično uvedbo tridentinskega mašnega obreda in latinskega jezika. Nekaj je bilo jasno: koncilsko liturgično prenovo, povezano s prenovo vsega krščanskega življenja, ter pokoncilska prizadevanja je

treba razumeti kot delo Svetega Duha in milostni trenutek za današnjo Cerkev, kar je treba še resneje upoštevati v osebni življenju in pastoralnem delu. To je hkrati protiuitez proti napačnim razumevanjem in zlorabam, ki so se ponekod uveljavile.

Ta in druga vprašanja je obravnavala škofovska sinoda, ki je zasedala v Rimu od 2. do 22. oktobra 2005, in je odstirala stanje – uspehe, neuspehe in odprta vprašanja – v vesoljni Cerkvi in krajevnih Cerkvah ter predlagala poglobitev teoloških vidikov in pastoralne prakse. Na mnogih mestih se Benedikt XVI. izrecno sklicuje na obravnavane vidike in predloge škofovske sinode.

Besedilo poleg uvodnega in sklepnega dela obravnava tri med seboj trdno povezane sklope: 1. evharistijo kot skrivnost, v katero verujemo, 2. evharistijo kot skrivnost, ki jo obhajamo (slavimo) in 3. evharistijo kot skrivnost, ki jo živimo v oznanjevanju in služenju drugemu. V teh vsebinah je zaobsežena trojna naloga Cerkve: oznanjati (martyria), slaviti (leiturgia) in služiti (diakonia). Dokument, ki ga je podpisal papež Benedikt XVI. na praznik Sedeža apostola Petra, 22. februarja 2007, sta 13. marca 2007 predstavila beneški kardinal Angelo Scola, glavni poročevalec (relator) na škofovski sinodi, ter tajnik škofovske sinode nadškof Nikola Eterović.

2. Doktrinalni in pastoralni poudarki

Posinodalna apostolska spodbuda Evharistija – zakrament ljubezni je doktrinalni in hkrati pastoralni dokument, kakor tudi dokument našega časa in njegovih vprašanj. Vsebina vere se ne spreminja, spreminjata pa se govorica oznanjevanja in pristop k človeku, ki doživlja sebe kot vprašujoče bitje, razvoj sveta pa kot stisko in negotovost glede njegove prihodnosti. Če v dobrem desetletju kar nekaj dokumentov obravnava vprašanje evharistije, je to znamenje, da gre – po mnenju Cerkve – za pomembna vprašanja, na katera želi dati odgovor in usmeritev za prihodnost. Kateri so temeljni poudarki spodbude?

1. Prva okrožnica Benedikta XVI. ima naslov »Bog je ljubezen« (2006), prva apostolska spodbuda pa »Evharistija – zakrament

ljubezni» (2007). Vsebinska in pastoralna povezanost je očitna. Bistvo Boga, ki je ljubezen (1 Jn 4,16), ustrezna tudi bistvu človeka, ki je priklican v življenje iz ljubezni Boga in staršev. Človek potrebuje ljubezen kot življenjsko počelo in merilo bivanja. Če se Cerkev nenehno vrača k oznanilu in uresničenju ljubezni kot izviru svojega bivanja in poslanstva, hkrati zaznava v svetu, v katerem živimo, hudo pomanjkanje te izvorno božje in človeške lastnosti. Nasprotja, ki se porajajo v družbeni mikro- in makrostrukturi (v zakonu in družini, med skupinami in narodi, na političnem in gospodarskem področju, med kulturami in verskimi prepričaji...), so izziv, na katerega je treba odgovoriti. Odgovor je samo eden: Bog je ljubezen, ki se je razodevala in se še razodeva na mnogotere načine (prim. Heb 1,1), najpopolneje v Kristusu in njegovem življenju (učlovečenju, oznanilu, pričevanju za Očetovo ljubezen vse do smrti in darovanja na križu). Njegovo življenje na najpopolnejši način ponazarja in še vedno ponavzočuje evharistija. Danes se to razodeva v življenju tistega, ki sledi tej Ljubezni. Izraža se v sprejemanju in ljubezni, solidarnosti in odpuščanju. Človeška pravičnost ne zadošča; je bolj ali manj juridična in ne božja kategorija.

2. Okrožnica Janeza Pavla II. ima pomenljiv naslov »Cerkev iz evharistije«. Cerkev je rojena iz evharistije, z njo se hrani, nje no ljubezen in daritev razlaga, vernikom omogoča, da svoje življenje zlijejo s Kristusovim življenjem in ga živijo za brate in sestre. To resnico razlaga tudi Benedikt XVI. z zečetnimi besedami nove spodbude »Evharistija – zakrament ljubezni«. Vprašanje lahko zremo tudi nekoliko drugače. Bili so časi, ko je Cerkev videla svoje poslanstvo, ali so ga vsaj nekateri tako razumeli, predvsem v promociji kulture in izobraževanja (srednji vek in začetek novega), gospodarstva in politike (19. in 20. stoletje), v reševanju socialnega vprašanja (danes tako imenovana teologija osvoboditve), v ohranjanju kulturnih dobrin ipd. Prej ali slej lahko vse te naloge prevzame družba (država), ki v nobenem primeru ne more prevzeti veri lastne dejavnosti – sredništva pri odrešenju človeka. Središče, iz katerega prihaja odrešenje in se vanj vedno znova vrača, je evharistija, ta oaza bivanja v Bogu, neizčrpen izvir moči in navdih za življenje, povezovalc z Bo-

gom in brati. Nihče ne more Cerkvi ne vzeti ne nadomestiti tega privilegiranege sredstva njenega življenja in delovanja.

3. Na različne načine je evharistija »izvir in vrhunec« življenja in delovanja verujočih. Kakor je evharistična daritev ponavzočenje vsega Kristusovega življenja, tako je tudi ponavzočenje življenja kristjana. Pogovarja se s svojim Bogom, se mu s Kristusom daruje, ga časti in prosi zase in za vse človeštvo, s katerim je tedaj na nov način združen. V evharistiji imajo tudi vsi drugi zakramenti svoj izvor, iz katerega prejemajo moč, in h kateremu so usmerjeni, da bi dosegli združenje z Bogom. V evharistiji se ta zakramentalna povezanost obnavlja in pogloblja, tako božje otroštvo (krst), izvoljenost in obdarovanost v Svetem Duhu (birma), milost spreobrnjenja in odpuščanja (spoved), podaritev ozdravljanja in nove moči (maziljenje), poklicanost k služenju drugemu (zakrament sv. zakona in mašniškega posvečenja). Vsem zakramentom je lastno, da more verujoči v njihovi moči z apostolom Pavlom reči: »Ne živim več jaz, ampak v meni živi Kristus« (prim. Gal 2,20). Božja milost je vedno na delu, vprašanje je le, ali jo je človek sposoben in pripravljen sprejeti. Ne gre zgolj za miselni napor, marveč za sprejemljivost srca in duha, ki se v veri in zaupanju odpirata Bogu.

4. Središčno mesto, ki ga ima evharistija v življenju kristjana, zahteva ustrezno duhovno in vedenjsko razpoloženje. Spodbuda ga imenuje »ars celebrandi«, to je »umetnost obhajanja« ali tudi »spoštljivo obhajanje«. V prvi vrsti to velja za duhovnika. Njegovo mesto v obhajanju evharistije je nenadomestljivo. Duhovnik v imenu škofa predseduje evharističnemu slavju, označja in razlaga božjo besedo, deli hrano življenja, vodi krščansko občestvo k popolnejšemu razumevanju vere in daritve ter doslednemu krščanskemu življenju. Od njegovega spoštljivega ravnanja (vedenja, besed, znamenj in gest), ki izražajo notranje razpoloženje, je v marsičem odvisno tudi dejavno in zbrano sodelovanje vernikov, med katerimi so tudi ožji sodelavci pri oblikovanju bogoslužja. O tej »umetnosti obhajanja« bo treba še marsikaj doreči, predvsem glede vzgoje duhovnikov in vernikov, pomembnosti liturgičnih navodil, možnosti in potrebnosti

inkulturacije, pa tudi glede korektur nepravilnosti, ki so se udomačile. K »umetnosti obhajanja« spada tudi ravnanje in vedenje vernikov, ki mora izražati notranjega duha pobožnosti in predanosti Bogu. Spoštljivo vedenje enega je v spodbudo tudi drugim. »Ars celebrandi« se dotika tudi zunanjih stvari, kot so ustrezna ureditev sakralnega prostora, mesto tabernaklja, cerkvena oprema in oblačila, ki izražajo skladnost in lepoto ter podpirajo zbranost.

5. Spodbuda ima poleg doktrinalnega tudi močan družbeno-moralni poudarek. V njej so omenjana žgoča moralna in družbena vprašanja, kot so dostojanstvo in varovanje človekovega življenja od spočetja do naravne smrti, družina, utemeljena na trajni zakonski skupnosti med moškim in žensko, svoboda verske vzgoje in izražanja verskega prepričanja, solidarnost s pomoči potrebnimi, žgoča vprašanja globalizacije sodobne družbe, naloge in odgovornosti vernikov v družbenem in političnem življenju, pri čemer jim bo v pomoč tudi novi Kompendij družbenega nauka Cerkve (2004; slovenski prevod 2007). Evharištija, ki govori o neskončni in podarjeni Božji ljubezni do človeka, je navdih, ki mu mora slediti kristjan v prizadevanjih za boljši in pravičnejši svet. Kakor je Kristus pomnožil kruh in nasitil množice, tako naj današnji kristjan v moči evharistične vere in ljubezni »lomi kruh« lačnemu in žejnemu kruha in praviče. Podobne misli so izražene že v okrožnici Bog je ljubezen, na katero se spodbuda pogosto sklicuje ter z njo tvori enoto in vodilo za verujoče v sedanjih okoliščinah razvoja sveta.

6. Spodbuda obravnava tudi na videz manj pomembne zadeve, ki lahko podpirajo ali pa motijo evharistično daritev, njeno teološko in življenjsko sporočilo. Spodbuda ima pred očmi nekatera dogajanja, ki so danes pogostnejša kot v preteklosti. Navajamo nekaj tovrstnih navodil in pobud.

Najbolj so opazne dragocene pastoralne pobude, ki se tičejo povezanosti evharistije z drugimi zakramenti. Pri vseh zakramentih so našteje bolj ali manj znane pobude, ki so vnovič teološko razložene in pastoralno ovrednotene. Misli bodo uporabne zlasti pri oznanjevanju (pri katehezi in homiliji). V pogovoru z

verniki bodo služile kot izhodišče za uveljavitev ali potrditev dosedanje prakse, ki kljub različnosti kultur in izročil zahteva enovitost.

Ko gre za množična obhajanja evharistije bodisi na nacionalni bodisi na mednarodni ravni, spodbuda določa, naj bodo stalni mašni deli, zlasti evharistična molitev, v latinščini, kate-re naj bodo vešči bogoslovci in duhovniki. Spodbuda ne omenja kakršne koli vnovične oživitve nekdanjega latinskega tridentinskega obreda. Prav tako priporoča gojitev in rabo gregorijanskega korala, da ob množičnih prireditvah lahko vsi navzoči sodelujejo. Tako je ovrednoteno starodavno glasbeno izročilo, ki ima nedvomno umetniško vrednost in hkrati pastoralno vlogo.

Pomembna so navodila glede ekumenskih srečanj. Evharistično slavlje naj se opusti tedaj, ko so navzoči drugi kristjani, ki niso v popolni edinosti s Cerkvijo ali so drugačnega verskega prepričanja. Tedaj so priporočljive druge oblike bogoslužnih opravil. Podobno velja ob obhajanju zakramenta sv. zakona ob navzočnosti nevernih, vernikov nekatoliškega obreda ali vernikov, ki imajo skromne stike s krščanskim občestvom.

Dragocena so priporočila, kako poživiti češčenje Najsvetejšega, ki se je v času po koncilu marsikje začelo opuščati. Mar ne bi imeli vsi verniki – od otrok, mladine, zakoncev, staršev, starejših, bolnikov, zlasti pa ločeni in vnovič poročeni – v tej pastoralni in molitveni praksi priložnost za poglobitev evharistične zavesti ter Kristusove nenehne navzočnosti v vsakdanjem življenju?

*

Ob prebiranju spodbude ni mogoče prezreti njenega velikega teološkega bogastva in pastoralne uporabnosti. Oboje nam je že bolj ali manj znano; potrebna je le poglobitev in vnovično ovrednotenje. Duhovniki bodo v njej našli tvarino za osebno meditacijo, študij in oznanjevanje. Najprej za meditacijo, kajti besedilo ima neposredno in izkustveno govorico, rojeno iz molitve in pogovora z Bogom. Spodbuda zahteva študij, premislek in primerjavo sedanje prakse z idealom, z izkušnjo preteklih in sedanjih rodov. Za razne oblike oznanjevanja, med katerimi sta posebej

omenjeni kateheza in pridiga, bomo našli oporo in sveže misli, ki bodo postale tudi naše. Besedilo, ki ga odlikujeta jasnost in kratkost, je dostopno in razumljivo tudi vernikom, ki bodo ob njem preverjali ne samo zakramentalnost in evharističnost krščanskega bivanja, marveč tudi svojega poslanstva v Cerkvi in svetu. Končno je treba dokument brati in razumeti v veri, da je po besedah Benedikta XVI. spregovoril Sveti Duh o vprašanjih, ki so danes aktualna in žgoča.

*Rafko Valenčič
urednik*

Kazalo

UVOD	5
Hrana resničnosti.....	6
Razvoj mašnega obreda.....	7
Škofovska sinoda in leto evharistije.....	7
Namen posinodalne apostolske spodbude	9
Prvi del	
EVHARISTIJA KOT SKRIVNOST, V KATERO VERUJEMO	11
Evharistična vera Cerkve	11
SVETA TROJICA IN EVHARISTIJA.....	12
Kruh, ki je prišel iz nebes	12
Zastonjski dar Svete Trojice.....	12
EVHARISTIJA – JEZUS KOT RESNIČNO	
DAROVANO JAGNJE.....	13
Nova in večna zaveza v Jagnjetovi krvi	13
Postavitev evharistije	14
Podoba, ki postane resničnost	15
SVETI DUH IN EVHARISTIJA.....	16
Jezus in Sveti Duh.....	16
Sveti Duh in evharistično slavlje.....	17
EVHARISTIJA IN CERKEV	18
Evharistija kot vzročno počelo Cerkve	18
Evharistija in cerkveno občestvo.....	19
EVHARISTIJA IN ZAKRAMENTI.....	21
Zakramentalnost Cerkve.....	21
I. Evharistija in uvajanje v krščanstvo.....	22
Evharistija kot polnost uvajanja v krščanstvo	22
Vrstni red zakramentov krščanskega uvajanja	22
Uvajanje, cerkveno občestvo in družina.....	23
II. Evharistija in zakrament sprave	24
Njuna notranja povezanost.....	24

Nekaj pastoralnih opozoril.....	25
III. Evharistija in bolniško maziljenje	26
IV. Evharistija in zakrament mašniškega posvečenja.....	27
V osebi Kristusa, Glave.....	27
Evharistija in duhovniški celibat.....	28
Pomanjkanje duhovnikov in pastorala duhovniških poklicev	29
Hvaležnost in upanje.....	30
V. Evharistija in zakrament zakona	31
Evharistija kot zaročniški zakrament.....	31
Evharistija in enost zakona.....	32
Evharistija in nerazveznost zakona	33
EVHARISTIJA IN POSLEDNJE REČI	35
Evharistija – dar človeku na poti	35
Eshatološka gostija	36
Molitev za rajne	36
EVHARISTIJA IN DEVICA MARIJA.....	37
Drugi del	
EVHARISTIJA KOT SKRIVNOST, KI JO SLAVIMO	39
Zakon molitve in zakon verovanja (Lex orandi, lex credendi).....	39
Lepota in bogoslužje	39
EVHARISTIČNO SLAVJE KOT DELO »VSEGA KRISTUSA«.	41
Ves Kristus – kot glava in telo.....	41
Evharistija in vstali Kristus.....	41
UMETNOST OBHAJANJA.....	42
Škof kot prvi liturg.....	43
Raba liturgičnih knjig in bogastvo znamenj.....	43
Umetnost v službi obhajanja	44
Liturgično petje	45
STRUKTURA EVHARISTIČNEGA BOGOSLUŽJA.....	46
Notranja enotnost bogoslužnega dejanja.....	46
Besedno bogoslužje.....	47
Homilija	48

Prinašanje darov	49
Evharistična molitev	49
Pozdrav miru.....	50
Obhajanje in prejem evharistije	51
Odslovitev: »Pojdite v miru«.....	52
DEJAVNO SODELOVANJE	52
Pristno sodelovanje	52
Dejavno sodelovanje in službeno duhovništvo	53
Evharistično bogoslužje in inkulturacija	54
Osební pogoji za »dejavno sodelovanje«	55
Sodelovanje nekatoliških kristjanov.....	56
Udeležba preko družbenih občil.....	56
»Dejavno sodelovanje« bolnikov	58
Skrb za zapornike	59
Priseljenci (migranti) in udeležba pri evharistiji.....	59
Množična somaševanja (koncelebracije)	60
Latinski jezik.....	60
Evharistična bogoslužja v malih občestvih	61
NOTRANJE SODELOVANJE PRI BOGOSLUŽJU.....	62
Mistagoška kateheza.....	62
Spoštovanje evharistije.....	64
ČEŠČENJE IN EVHARISTIČNA POBOŽNOST.....	64
Notranje razmerje med obhajanjem in češčenjem.....	64
Praksa češčenje Najsvetejšega.....	65
Oblike evharistične pobožnosti	66
Prostor za tabernakelj v cerkvah	67
Tretji del	
EVHARISTIJA KOT SKRIVNOST, KI JO ŽIVIMO.....	69
Duhovno bogoslužje – logiké latréia (Rim 12,1).....	69
Vseobsegajoča učinkovitost evharističnega bogoslužja.....	70
»Živeti iz nedelje« – »luxta dominicam viventes«	71
Živeti nedeljsko dolžnost.....	72
Smisel počitka in dela.....	73
Nedeljsko občestvo brez duhovnika	74
Pripadnost Cerkvi	
kot evharistična podoba krščanske eksistence	75

Duhovnost in evharistična kultura	76
Evharistija in evangelizacija kultur	77
Evharistija in verni laiki	78
Evharistija in duhovniška duhovnost	79
Evharistija in posvečeno življenje	80
Evharistija in moralna prenova.....	80
Evharistična skladnost	81
EVHARISTIJA – SKRIVNOST,	
KI JO MORAMO OZNANJATI.....	82
Evharistija in poslanstvo.....	82
Evharistija in pričevanje.....	83
Jezus Kristus, edini odrešenik.....	84
Svoboda veroizpovedi	85
EVHARISTIJA KOT SKRIVNOST,	
KI JO MORAMO DAROVATI SVETU	85
Evharistija, razlomljen kruh za življenje sveta.....	85
Družbeni pomen evharistične skrivnosti.....	86
Hrana resnice in človekove revščine.....	88
Družbeni nauk Cerkve	89
Posvečenje sveta in varovanje okolja	90
Primernost (potreba) evharističnega Kompendija	91
SKLEP	93
KRATICE	97
EVHARISTIJA V ŽIVLJENJU CERKVE IN KRISTJANA	
Spremna beseda (Rafko Valenčič).....	101
1. Nekaj zgodovinskih utrinkov.....	101
2. Doktrinalni in pastoralni poudarki.....	103
KAZALO.....	19

Zbirka CERKVENI DOKUMENTI

1. Papeški govori v Mehiki. Poslanica škofov iz Pueble (1979)
2. Janez Pavel II., Okrožnica Človekov Odrešenik (1979)
3. Papež Janez Pavel II., Na Poljskem (1979)
4. Veselje in veličina življenja (1980)
5. Janez Pavel II., Apostolska spodbuda o katehezi (1980)
6. Janez Pavel II., Na Irskem in v ZDA (1980)
7. Janez Pavel II., Afriški govori (1980)
8. Janez Pavel II., Govor v UNESCO (1980)
9. Janez Pavel II., Sveti Benedikt (1981)
10. Janez Pavel II., Okrožnica o božjem usmiljenju (1981)
11. Janez Pavel II., V ZR Nemčiji (1981)
12. Janez Pavel II., Na daljnem Vzhodu (1981)
13. Janez Pavel II., Okrožnica o človeškem delu (1981)
14. Mednarodno leto prizadetih (1982)
15. Redovniki v Cerkvi (1982)
16. Janez Pavel II., Apostolsko pismo o družini (1982)
17. Janez Pavel II., Sveto leto odrešenja (1983)
18. Duhovni poklici (1983)
19. Nemški in francoski škofje o miru (1984)
20. Janez Pavel II., V Avstriji (1984)
21. Janez Pavel II., Apostolsko pismo o odrešenjskem trpljenju (1984)
22. Smernice za vzgojo človeške ljubezni (1984)
23. Janez Pavel II., Apostolska spodbuda o redovništvu (1984)
24. Navodilo o teologiji osvoboditve (1984)
25. Janez Pavel II., Apostolska spodbuda o pokori in spravi (1985)
26. Janez Pavel II., Apostolsko pismo vsem mladim sveta (1985)
27. Janez Pavel II., Okrožnica apostola Slovanov (1985)
28. Dostojanstvo človeka, Bioetika (1985)
29. VI. simpozij evropskih škofov (1986)
30. Škofovska sinoda: 20 let koncila (1986)
31. Navodila o krščanski svobodi in osvoboditvi (1986)
32. Janez Pavel II., Okrožnica o Svetem Duhu (1986)
33. Kristološka vprašanja (1987)
34. Janez Pavel II., Okrožnica o Odrešenikovi Materi (1987)
35. Ekleziološka vprašanja (1987)
36. Navodilo o daru življenja (1987)
37. Janez Pavel II., Okrožnica o skrbi za socialno vprašanje (1988)
38. Tisoč let krščanstva v Rusiji (1988)
39. Veselo oznanilo evangelija in vzgoja v veri (1989)
40. Janez Pavel II., Apostolsko pismo o dostojanstvu žene (1989)
41. Janez Pavel II., Apostolska spodbuda o krščanskih laikih (1989)
42. Mir v pravičnosti (1989)
43. Škofje ZDA – Papeški svet: AIDS (1990)
44. O meditaciji: Študij cerkvenih očetov (1990)

45. Janez Pavel II., Okrožnica Ob stoletnici (1991)
46. Janez Pavel II., Okrožnica Odrešenikovo poslanstvo (1991)
47. MSK: Kateheza odraslih v krščanski skupnosti (1991)
48. Janez Pavel II., Apostolska spodbuda Dal vam bom pastirjev (1992)
49. Škofovska sinoda o Evropi: Katoličani v Evropi (1992)
50. Papeški svet za družbeno obveščanje: Na pragu novih časov (1992)
51. Mednarodna teološka komisija: Eshatološka vprašanja (1993)
52. Janez Pavel II., Okrožnica Sijaj resnice (1994)
53. Ekumenski pravilnik (1994)
54. Janez Pavel II., Pismo družinam (1994)
55. Carlo Maria Martini, Cerkev in javna glasila (1994)
56. Direktorij za službo in življenje duhovnikov (1994)
57. Bratsko življenje v skupnosti (1994)
58. Janez Pavel II., Apostolsko pismo V zarji tretjega tisočletja (1995)
59. Cerkev in kultura (1995)
60. Janez Pavel II., Okrožnica Evangelij življenja (1995)
61. Komisija Pravičnost in mir pri SŠK, Izjave (1995)
62. Mednarodno leto žensk (1996)
63. Janez Pavel II., Okrožnica Da bi bili eno (1996)
64. Janez Pavel II., Govori v Sloveniji (1996)
65. Janez Pavel II., Posinodalna apost. spodbuda Posvečeno življenje (1996)
66. Papeški svet za družino, Človeška spolnost – resnica in pomen (1996)
67. Janez Pavel II., Govor na 50. generalni skupščini OZN (1996)
68. Janez Pavel II., Apostolsko pismo Luč z Vzhoda (1996)
69. Papeški odbor za medn. evhar. kongrese: Evharistija in svoboda (1997)
70. Janez Pavel II., Papeški svet za družino, Zakrament sprave (1997)
71. Papeški svet za družino, Priprava na zakon (1997)
72. Papeški svet za družbeno obveščanje, Etika oglaševanja (1997)
73. CEI, Direktorij družinske pastorale za Cerkev v Italiji (1997)
74. Navodilo o sodelovanju laikov pri službi duhovnikov (1998)
75. Splošni pravilnik za katehezo (1998)
76. Novi duhovni poklici za novo Evropo (1998)
77. Spominjamo se: Premišljevanje o holokavstu (1998)
78. Janez Pavel II., Apostolsko pismo Gospodov dan (1998)
79. Janez Pavel II., Skrivnost učlovečenja (1999)
80. Janez Pavel II., Okrožnica Vera in razum (1999)
81. CEI, Načrtovanje novih cerkva in Preureditev cerkva (1999)
82. Janez Pavel II., Pismo umetnikom (1999)
83. Papeški svet za laike, Dostojanstvo starejših ljudi (1999)
84. Janez Pavel II., Pismo starejšim (1999)
85. Papeški svet za kulturo, Za pastoralo kulture (2000)
86. Kongregacija za duhovščino, Duhovnik za tretje tisočletje (2000)

87. Papeška bilična komisija, Interpretacija Svetega pisma v Cerкви (2000)
88. Papeški svet za past. zdravstvenih delavcev, Listina zdravstvenih delavcev (2000)
89. Papeški svet za družbeno obveščanje, Etika v družbenem obveščanju (2000)
90. Izjava socialne komisije francoskih škofov, Rehabilitirati politiko (2001)
91. Janez Pavel II., Apostolsko pismo Ob začetku novega tisočletja (2001)
92. Kongregacija za nauk vere, Navodilo o molitvi za ozdravljenje (2001)
93. Papeški svet za družino, Zakon, družina in zunajzakonske skupnosti (2001)
94. Kongregacija za bogoslužje, Splošna ureditev rimskega misala (2002)
95. CEI, Kako oznanjati evangelij v svetu, ki se spreminja (2002)
96. Papeški svet za družbeno obveščanje, Cerkev in internet (2002)
97. Papeška komisija za kulturne dobrine, Cerkev in kulturne dobrine (2002)
98. Janez Pavel II., Apostolsko pismo Rožni venec Device Marije (2002)
99. Kongregacija za duhovščino, Duhovnik, pastir in voditelj župnijskega občestva (2002)
100. Kongregacija za ustanove posvečenega življenja, Znova začeti pri Kristusu (2003)
101. Janez Pavel II., Okrožnica Cerkev iz evharistije (2003)
102. Kongregacija za bogoslužje in za zakramente, Direktorij za ljudske pobožnosti in bogoslužje (2003)
103. Janez Pavel II., Posinodalna apostolska spodbuda Cerkev v Evropi (2003)
104. Papeški svet za kulturo, Jezus Kristus prinašalec žive vode (2003)
105. Papeški svet za pastoralo zdravja, Cerkev, mamila in odvisnost (2004)
106. Kongregacija za katoliško vzgojo, Stalni diakoni (2004)
107. Kongregacija za verski nauk, Pismo o sodelovanju moških in žensk (2004)
108. Kongregacija za bogoslužje, Navodilo o zakramentu odrešenja (2004)
109. Papeški svet za pastoralo migrantov in potujočih, Navodilo Kristusova ljubezen do migrantov (2005)
110. Papeška biblična komisija, Judovsko ljudstvo in njegovi sveti Spisi v krščanskem Svetem pismu (2005)
111. Papež Benedikt XVI., Homilije in govori (2005)
112. Papež Benedikt XVI., Okrožnica Bog je ljubezen (2006)
113. Papež Pij XII., Okrožnica o češčenju Presvetega Srca Jezusovega Haurietis aquas in gaudio (1956–2006)

114. Papež Benedikt XVI, Apostolsko potovanje na Bavarsko (2006)
- 115 Benedikt XVI., Posinodalna apostolska spodbuda Evharistija – zakrament ljubezni (2007)